

Załącznik do XXX Uchwały
Rady Gminy Komańcza
z dnia 22 kwietnia 2009 r.

GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA LATA 2009 - 2015

Komańcza, 2009

Zleceniodawca:

Gmina Komańcza

Komańcza 166

38-543 Komańcza

tel. (48) 0134677035

fax. (48) 0134677035

e-mail: urząd@komancza.pl

www.komancza.pl

Autor:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej

Rzeszowski Ośrodek Samorządu Terytorialnego

ul. Przesmyk 6

35-065 Rzeszów

tel. (17) 86 26 964,

tel./fax. (17) 85 07 420

e-mail: biuro@frdl.rzeszow.pl

www.frdl.rzeszow.pl

Piotr Buczek – socjolog, moderator konsultacji społecznych

Agnieszka Ciepluch – socjolog, konsultant zewnętrzny

Współpraca i korekta:

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy

Komańcza 166

38-543 Komańcza

tel. (013)467 70 35

fax (013)4677035

gkomanc@rzeszow.uw.gov.pl

Spis treści:

Wstęp	5
1. Przebieg procesu planowania strategicznego w gminie Komańcza.	11
2. Strategiczne kierunki rozwoju gminy i regionu.	14
3. Podstawowe informacje o gminie Komańcza.	16
3.1. Położenie geograficzne.....	16
3.2. Sytuacja demograficzna.....	20
4. System pomocy społecznej w gminie.	33
4.1. Instytucje i świadczenia pomocy społecznej	33
4.2. Świadczenia rodzinne.....	36
4.3. Opieka nad dzieckiem i rodziną.....	38
4.4. Powody udzielania pomocy społecznej.....	39
5. Identyfikacja najistotniejszych problemów społecznych	43
5.1. Bieda i ubóstwo.....	43
5.2. Bezrobocie	43
5.3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	47
5.4. Niepełnosprawność. Długotrwała choroba	48
5.5. Bezpieczeństwo publiczne i patologie społeczne.....	49
5.5.1. Przestępczość.....	49
5.5.2. Uzależnienia	49
5.5.3. Przemoc w rodzinie.....	52
6. Problemy społeczne w opinii mieszkańców gminy Komańcza - analiza badań ankietowych	54
6.1. Charakterystyka demograficzno- społeczna badanej zbiorowości.....	54
6.2. Istotne problemy społeczne, ich przyczyny oraz defaworyzowane grupy mieszkańców.....	56
6.3. Proponowane działania w celu rozwiązywania problemów społecznych w Gminie	60
6.4. Czynniki i podmioty mające wpływ na rozwiązywanie problemów społecznych w Gminie....	63
6.5. Relacje i więzi społeczne mieszkańców.....	63
6.6. Ocena ważnych dziedzin życia społecznego.....	65
6.7. Ocena systemu pomocy społecznej.....	70
6.8. Podsumowanie wyników badań ankietowych w Gminie Komańcza.....	71
7. Analiza SWOT	72
8. Kapitał społeczny	76
9. Kierunki rozwoju gminy.	82
10. Zarządzanie realizacją strategii w Gminie Komańcza.	87

11. Procedury aktualizacji strategii.	93
12. Harmonogram realizacji.	94
13. Proponowane źródła finansowania.	99
Spis wykresów:	110
Spis tabel:	111
Spis rysunków.	113
Spis załączników	114

Wstęp

Opracowanie Strategii rozwiązywania problemów społecznych jest zadaniem własnym gmin i powiatów wynikającym z Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2003 r. (Dz.U. z 2004 nr 64 poz. 593 z p.zm.), która w art. 17, ust. 1., pkt. 1. stanowi, że „Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Nowa ustawa o pomocy społecznej stanowi kolejny etap budowy nowego systemu aktywnej polityki społecznej w Polsce, mając na celu stworzenie solidnego fundamentu polityki opartej na trzech zasadach:

- po pierwsze, w sposób systematyczny i kompleksowy budowana jest sieć bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, oparta na realnych podstawach utrzymania gospodarstw domowych,
- po drugie, tworzy się spójny system wspierający aktywizację osób bezrobotnych na rynku pracy i na polu pomocy społecznej, tak aby każdemu zagwarantować szansę aktywizacji i godnego życia,
- po trzecie, tworzy się skoordynowany system instytucjonalny, jasno prezentujący odpowiedzialność instytucji rządowych i samorządowych, otwierający jednocześnie przestrzeń dla aktywności obywatelskiej organizacji sektora pozarządowego.

Istotą funkcjonowania każdej społeczności jest jej zdolność stawiania i realizowania celów oraz potrzeb w sposób umożliwiający przeżycie i samorealizację jej członków. Jako zorganizowana struktura społeczność wypracowuje właściwe dla siebie systemy wsparcia uruchamiane również w sferze działań socjalnych. Adresatami przedmiotowego dokumentu jest społeczność lokalna zamieszkała na terenie gminy oraz instytucje działające na polu polityki społecznej w gminie Komańcza. Taka zasada partnerstwa i współpracy jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej.

Opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Komańcza rozpoczęto w 2008 roku. Jest to dokument, który w założeniu ma stanowić podstawę polityki społecznej w gminie.

Podczas opracowywania Strategii Gmina nie posiadała dokumentów planistycznych, dlatego też powiązania z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym można rozpatrywać jedynie wobec Gminnych Programów: Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz ich rozwiązywania. Opracowując Lokalną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu, co pozostaje w zgodzie z europejską polityką społeczną określoną w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku.

Kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. Niniejszy dokument znajduje także oparcie w regulacjach podejmowanych przez Radę, Parlament i Komisję Europejską, dotyczących Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej oraz polityki społecznej i wsparcia społecznego w zakresie polityki strukturalnej i Europejskiego Funduszu Społecznego:

- Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.
- Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady a dnia 5 lipca 2006r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Na poziomie kraju jednym z ważnych dokumentów dla przedmiotowego opracowania była „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Komańcza jest spójna ze „Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020”, przyjętą 20 października 2006 r. przez Sejmik Województwa Podkarpackiego. W Obszarze Strategicznym „Zabezpieczenie społeczne” zapisano: „zidentyfikowane w strategii działania kierunkowe w tym obszarze powinny być realizowane m. in. poprzez rozbudowę i modernizację niezbędnej infrastruktury oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej. Wymaga to prowadzenia kompleksowych działań skierowanych głównie do osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Efektem tych działań powinno być przede wszystkim ograniczenie sfery ubóstwa skrajnego. W tym celu niezbędne jest tworzenie właściwych warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi”.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Komańcza spójna jest także z wieloma zapisami zawartymi w Obszarze 7. Programu Operacyjnego Kapitału Ludzki oraz określonych dla niego celów strategicznych tj.:

Wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.

Priorytet 1: Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji.

Priorytet 2: Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu.

Priorytet 3: Rozwój kultury.

Priorytet 4: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Podobnie jest w przypadku Obszaru 10. Zabezpieczenie społeczne, i jego celach strategicznych:

Integracja działań w zakresie pomocy społecznej.

Priorytet 1: Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem.

Priorytet 2: Tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi.

Priorytet 3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej.

Priorytet 4: Propagowanie i rozwijanie obywatelskiego uczestnictwa w zaspokajaniu potrzeb.

Ponadto na szczeblu krajowym Strategia jest zgodna z:

1. Narodową Strategią Spójności na lata 2007 – 2015 i jej celami horyzontalnymi:

Cel 1: Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa.

Cel 2: Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.

Cel 3: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej.

Cel 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej i rozwój sektora usług.

Cel 5: Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cel 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Na płaszczyźnie ogólnokrajowej Strategia pozostaje w zgodzie ze:

- Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013
- Strategią Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007 – 2013
- Strategią Rozwoju Edukacji na lata 2007 – 2013
- Strategią Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012

- Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013
- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2015 zgodnie z projektem z końca stycznia 2006 r.
- Ustawą o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 29 lipca 2005r. (Dz.U. 2005 Nr 179)
- Krajowym Planem Działań na Rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006, przyjętym przez Radę Ministrów 21 września 2004 r.
- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013r.
- Poakcesyjnym Programem Wsparcia Obszarów Wiejskich
- Programem Operacyjnym Rozwoju Polski Wschodniej 2007 -2013, (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 25 lipiec 2006r.

Przy opracowywaniu dokumentu, autorzy brali także pod uwagę jego zgodność z przepisami następujących aktów prawnych:

- Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64, poz. 593)
- Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. Dz. U. Nr 288, poz. 2255 z p. zm.)
- Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U. Nr 86, poz. 732)
- Ustawa o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz. U. Nr 71, poz. 734) Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004r. (Dz. U. Nr 99. poz. 1001)
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. Nr 96, poz. 873)
- Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. Nr 122, poz. 1143)
- Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231)
- Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 24 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 24)
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776).

Okres realizacji Strategii przyjęto na lata 2009-2015. Tak określony horyzont czasowy, ułatwi władzom gminy formułowanie zadań do realizacji w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia składa się z następujących elementów:

- diagnozy aktualnego stanu zagadnień społecznych w gminie, opartej na analizie materiałów sprawozdawczych GOPS, analizie materiałów przygotowanych przez inne

- jednostki organizacyjne gminy (m.in. samorządowe placówki oświatowe, instytucje kultury – GOK) oraz inne instytucje i organizacje – lokalną policję, ośrodek zdrowia;
- analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Komańcza i pozostałych sołectw, dotyczących problemów oraz potrzeb społecznych społeczności lokalnej;
  - analizy strategicznej SWOT gminy Komańcza (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia);
  - misji i wizji oraz celu strategicznego ogólnego wraz z celami szczegółowymi (operacyjnymi);
  - propozycji harmonogramu działań;
  - propozycji źródeł finansowania ważnych zadań określonych w strategii;
  - zasad monitoringu i ewaluacji wdrożenia strategii;
  - opisu procedur aktualizacji dokumentu.

Celem opracowanej strategii jest wyeliminowanie lub zminimalizowanie negatywnych zjawisk społecznych oraz wytyczenie kierunku działań instytucji i organizacji funkcjonujących na terenie gminy Komańcza w najbliższej perspektywie czasowej. Założenia strategii wyznaczają pewne kierunki działań, ale nie stanowią zamkniętego dokumentu, pozwalając tym samym na wprowadzanie zmian i dostosowywanie zawartych w niej zapisów do pojawiających się problemów społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Komańcza powstała dzięki aktywnej i twórczej pracy wielu osób. Zasadnicze prace nad dokumentem były prowadzone przez Zespół Roboczy powołany przez Wójta Gminy Komańcza Zarządzeniem Nr 12/08 z 31 marca 2008 r. w skład zespołu weszli:

Tabela 1. Skład zespołu roboczego ds. aktualizacji i wdrażania Strategii.

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja
1.	Halina Sawcyszyn	Przewodnicząca Zespołu
2.	Bogdan Dołżycki	Zastępca Przewodniczącego Zespołu
3.	Bożena Fijałkowska	członek Zespołu
4.	Katarzyna Domaradzka	członek Zespołu
5.	Danuta Zagórzańska - Gał	członek Zespołu
6.	Renata Wyka	członek Zespołu
7.	Halina Dąbrowska	członek Zespołu

Tabela 2. Wykaz osób biorących udział w warsztatach dotyczących opracowania Strategii w Gminie Komańcza.

Lp.	Imię i nazwisko	Miejscowość	Stanowisko/funkcja	Uwagi
1.	Barbara Ciępiel	Komańcza	Informacja Turystyczna	Nie pracuje już w UG
2.	Bogdan Dołżycki	Komańcza	Członek Stowarzyszenia „Wilk”	
3.	Katarzyna Domaradzka	Komańcza	Kierownik SPZPOZ	
4.	Marek Kudlik	Nowy Łupków	Prezes GS w Komańczy	
5.	Tomasz Nogaj	Komańcza	Policja	
6.	Danuta Rymarczyk	Czystograb	Sołtys	
7.	Halina Sawczyszyn	Turzańsk	Kierownik GOPS	
8.	Piotr Skocki	Komańcza	Prezes OSP	
9.	Renata Wyka	Komańcza	Pracownik socjalny	
10.	Danuta Nagórzańska-Gał	Komańcza	Dyrektor GOK	
11.	Halina Dąbrowska	Nowy Łupków	Inspektor UG Komańcza	
12.	Jolanta Dal	Oslawica	Prezes Stowarzyszenia „Wilk”	
13.	Maria Grabek	Komańcza	Dyrektor Zespołu Szkół w Komańczy	
14.	Anna Kurinka	Kulaszne	Prac. socjalny GOPS Komańcza	
15.	Edward Orłowski	Komańcza	Radny RG Komańcza	
16.	Jerzy Żak	Komańcza	Radny RG Komańcza	
17.	Janusz Gregorski	Nowy Łupków	Radny RG Komańcza	
18.	Mariusz Dymacz	Czystogarb	Radny RG Komańcza	
19.	Kazimiera Gisa	Rzepedź Wieś	Sołtys wsi Rzepedź Wieś	
20.	Władysław Stelmach	Komańcza	Dyrektor ZEAS Komańcza	
21.	Daria Kozdraś	Komańcza	Kierownik SP Szczawne	

Zespół ekspertów Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Rzeszowskiego Ośrodka Samorządu Terytorialnego pragnie złożyć gorące podziękowania członkom Zespołu Roboczego za poświęcony czas i pomoc merytoryczną w trakcie opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Komańcza.

1. Przebieg procesu planowania strategicznego w gminie Komańcza.

Proces planowania strategicznego oraz diagnoza sytuacji zostały zrealizowane w okresie kwiecień – grudzień 2008 roku. Celem podjętych działań było:

- dokonanie prezentacji tematyki i ustalenie harmonogramu warsztatów partycypacyjnych oraz zakresu potrzeb niezbędnych do opracowania analizy społecznej w gminie Komańcza (*określenie osób/instytucji/ wydziałów, które będą odpowiadały za zgromadzenia aktualnych danych*);
- zebranie danych statystycznych i informacji niezbędnych do opracowania charakterystyki gminy;
- opracowanie analizy SWOT gminy Komańcza;
- określenie misji i wizji polityki społecznej w gminie;
- sprecyzowanie celów strategicznych i operacyjnych oraz działań, służących osiągnięciu celów strategicznych.

Uspołecznienie planowania strategicznego jest istotnym wymogiem Unii Europejskiej. W praktyce wymaga zastosowania w procesie planowania, co najmniej dwóch z czterech poniższych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

- programowanie – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów,
- subsydiarność – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,
- partnerstwo – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej,
- koncentracja – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne.

W przedmiotowej strategii uwzględniono wszystkie powyżej wymienione zasady. Praca w zespołach prowadzona była zgodnie z metodą MAPS (metoda aktywnego planowania strategicznego) oraz zespołowymi technikami rozwiązywania problemów. Metodologia opracowania strategii uwzględniała z jednej strony doświadczenia moderatorów FRDL w opracowaniu strategii społecznych dla kilku podkarpackich gmin, z drugiej strony uwzględniała wiedzę i opinie przedstawicieli Zespołu Roboczego. Dzięki temu udało się opracować dokument poprawny

metodologicznie i jednocześnie odpowiadający rzeczywistym potrzebom i aspiracjom społeczności lokalnej. W przypadku warsztatów planistycznych moderatorzy byli zobowiązani do prezentowania, (ale nie sugerowania) możliwych rozwiązań i szczegółowych zapisów, jednak były one na bieżąco konsultowane z uczestnikami spotkań.

Z zastosowaniem partycypacyjnej metody opracowania strategii w Gminie Komańcza przeprowadzono następujące warsztaty:

I warsztat strategiczny - 8 maj 2008 roku. Celem tego warsztatu było omówienie ważnych zagadnień **diagnozy sytuacji społecznej w gminie**. Na spotkaniu przedstawiono dotychczasowe działania, przedsięwzięcia, podejmowane projekty oraz najlepsze praktyki w lokalnym środowisku. Swoje opinie prezentowały instytucje i organizacje działające w zakresie integracji społecznej na terenie gminy. Po prezentacji opinii uczestnicy wzięli udział w dyskusji grupowej o sposobach rozwiązywania problemów społecznych społeczności oraz o lokalnych możliwościach zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców gminy.

II warsztat strategiczny 24 czerwca 2008 roku, dotyczył **analizy problemów społecznych w gminie**. Jego celem było określenie problemów i potrzeb społecznych oraz możliwości ich zaspokajania, określenie zasobów społecznych umożliwiających rozwiązywanie tych problemów, w tym ocena współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w zakresie integracji społecznej. Ważnym elementem tego warsztatu było spisanie i skategoryzowanie problemów lokalnych oraz uporządkowanie ich wedle stopnia ważności.

III warsztat strategiczny 2 grudnia 2008 roku - opracowywanie analizy SWOT. Eksperti FRDL wraz z przedstawicielami różnych środowisk gminy opracowali analizę zasobów wewnętrznych gminy (silne i słabe strony polityki społecznej) oraz analizę otoczenia zewnętrznego pod kątem szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju polityki społecznej w gminie Komańcza. W otoczeniu zewnętrznym zidentyfikowano i uszczegółowiono czynniki ekonomiczne, społeczne, technologiczne, ekologiczne i prawne, rozumiane jako szanse, a z drugiej strony jako zagrożenia.

IV warsztat strategiczny 11 grudnia 2008 roku – dotyczył określenia misji, wizji, celów strategicznych oraz celów operacyjnych. Ponadto podczas warsztatu opracowano **propozycję działań** w Gminie Komańcza. Ustalenie misji, wizji, priorytetów strategicznych i celów szczegółowych zostało przeprowadzone na podstawie analizy SWOT oraz wyników badań ankietowych. Kluczowym elementem każdej strategii jest sformułowanie misji, czyli naczelných celów, wokół których powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji, środowisk i organizacji społecznych. Członkowie Zespołu Roboczego zaproponowali swoje propozycje misji, które stały się podstawą dla jej końcowej wersji, oddającej aspiracje mieszkańców gminy. Następnie

Zespół Roboczy na bazie zhierarchizowanych celów określonych w poszczególnych obszarach polityki społecznej opracował koncepcje realnych zadań/projektów.

V warsztat strategiczny - 21 stycznia 2009 r. odbyły się konsultacje zespołu roboczego, podczas spotkania przeprowadzono analizę finalnie zebranego materiału oraz dokonano podsumowania dotychczasowych prac.

Za organizację prac nad dokumentem, moderowanie warsztatów partycypacyjnych, służących szerokim konsultacjom społecznym, przeprowadzenie badań ankietowych oraz merytoryczną zawartość dokumentu odpowiedzialni byli eksperci Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Rzeszowski Ośrodek Samorządu Terytorialnego.

Proces planowania strategicznego został uzupełniony o zwiększające poziom partycypacji badanie ankietowe. Sondaż mieszkańców oparty o zestandaryzowany kwestionariusz, służył przede wszystkim zidentyfikowaniu istotnych problemów społecznych mieszkańców gminy Komańcza.

W procesie badawczym pozyskano 111 kompletnych i umożliwiających dokonanie analizy statystycznej kwestionariuszy ankiet. W badaniu wzięli udział mieszkańcy wszystkich sołectw gminy. Celem osiągnięcia maksymalnego poziomu uspołecznienia podczas tworzenia Strategii uwagi oraz sugestie dotyczące dokumentu można było zgłaszać zarówno osobiście jak i za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres e-mail Urzędu Gminy lub na adres GOPS.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Komańcza na lata 2009 - 2015 została przyjęta Radę Gminy Komańcza podczas posiedzenia Rady Gminy w dniu 22.04.2009 r.

2. Strategiczne kierunki rozwoju gminy i regionu.

Przedmiotowa Strategia powiązana jest z dokumentami o charakterze lokalnym tj. Gminne Programy: Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. Pozostałe strategiczne dokumenty z uwagi na nieaktualny horyzont czasowy nie mogły stanowić pełnego odniesienia programowego.

Zgodność zapisów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Komańcza wobec polityki regionu rozpatrywać można w powiązaniu ze „Strategią Rozwoju Powiatu Sanockiego na lata 2004 - 2013”. W dokumencie tym określono główne kierunki działań strategicznych gmin, należących do kompetencji powiatu. Poniżej wymieniono te cele, do których nawiązuje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Komańcza:

W obszarze „Turystyka i kultura”:

Cel strategiczny: Rozwój kompleksowej oferty turystycznej i rekreacyjnej powiatu sanockiego.

- I.1. Aktywna promocja oferty turystycznej powiatu
- I.2. Stymulowanie rozwoju bazy turystycznej i rekreacyjnej
- I.3. Wykreowanie atrakcyjnej i urozmaiconej oferty agroturystycznej w powiecie

Cel strategiczny: Wykreowanie powiatu sanockiego jako centrum kulturalnego o znaczeniu ponadlokalnym.

- II.1. Organizacja imprez kulturalnych o zasięgu ponadregionalnym i transgranicznym
- II.2. Wzrost uczestnictwa mieszkańców i organizacji pozarządowych w życiu kulturalnym i społecznym powiatu
- II.3. Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego powiatu sanockiego

W obszarze „Gospodarka lokalna”:

Cel strategiczny: Wspieranie rozwoju lokalnych przedsiębiorstw i przyciąganie nowych inwestorów.

- I.1. Stworzenie kompleksowego systemu wsparcia organizacyjnego i merytorycznego dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości
- I.2. Efektywna promocja walorów gospodarczych powiatu
- I.3. Aktywizacja i promocja terenów inwestycyjnych w powiecie

Cel strategiczny: Aktywizacja terenów wiejskich powiatu sanockiego.

- II.3. Stymulowanie rozwoju szerokiej sfery usług specjalistycznych i rzemiosła, funkcjonujących w otoczeniu rolnictwa

W obszarze „Infrastruktura techniczna i ochrona środowiska”:

Cel strategiczny: Wzrost dostępności infrastruktury technicznej służącej rozwojowi gospodarczemu i zwiększającej atrakcyjność zamieszkania w powiecie.

- I.1. Usprawnienie systemu komunikacyjnego w powiecie

Cel strategiczny: Zrównoważone wykorzystanie środowiska naturalnego powiatu.

- II.2. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu sanockiego
- II.4. Zachowanie i pielęgnacja krajobrazu wiejskiego

W obszarze „Zasoby ludzkie i infrastruktura społeczna

Cel strategiczny: Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu.

- I.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży z terenu powiatu
- I.3. Stworzenie dobrych warunków do nauki i pracy w szkołach powiatu
- I.4. Rozwój kształcenia ustawicznego mieszkańców powiatu

Cel strategiczny: Zmniejszenie poziomu i społecznych skutków bezrobocia w powiecie.

- II.1. Tworzenie warunków do utrzymywania i powstawania nowych miejsc pracy
- II.2. Prowadzenie działań aktywizujących osoby bezrobotne
- II.3. Rozwój systemu informacji z zakresu pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego

Cel strategiczny: Wzrost poziomu zaspokojenia potrzeb obywateli w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

- III.2. Stworzenie systemu szerokiego wachlarza profesjonalnych usług zdrowotnych dla mieszkańców powiatu i turystów
- III.3. Aktywizacja działań na rzecz profilaktyki i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym niepełnosprawnych
- III.4. Prowadzenie aktywnych działań zapewniających porządek publiczny w powiecie

3. Podstawowe informacje o gminie Komańcza.

3.1. Położenie geograficzne.

Gmina Komańcza leży na pograniczu Beskidu Niskiego i Bieszczad w Dolinie rzeki Osława, jej powierzchnia wynosi 45,5 tys ha, jest to trzecia pod względem powierzchni gmina w Polsce. Gmina jest zlokalizowana w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego, powiat sanocki. Granice gminy wyznaczają: od południa granica państwa ze Słowacją, od wschodu gmina sąsiaduje z gminą Cisna, od północnego - wschodu z gminami Baligród oraz Zagórz, od północy z gminami Bukowsko i Rymanów, od zachodu z gminą Dukla.

Nazwa miejscowości jak wskazują wybrane źródła może sięgać okresu staroruskiego, wieś miała się nazywać Krzemienna, lecz z czasem przyjęła się nazwa Komańcza, od płynącego tutaj Kumanieckiego Potoku (dawniej Barburka; obecnie Barbarka). Niektóre źródła podają, że nazwa Komańcza związana jest z tatarskim plemieniem Kumanczy, którzy przed wiekami dotarli na te tereny.

Komańcza liczy 5 337 tys mieszkańców. W skład gminy wchodzi 15 sołectw i 23 wsie. Cała gmina zgodnie z Uchwałą Rady Gminy z 1990 r. jest gminą ekologiczną, zaś siedziba gminy – Komańcza posiada status miejscowości uzdrowiskowej.

Ponad 70% powierzchni gminy zajmują lasy, które są pozostałością dawnej puszczy karpackiej. Stanowią one ostoję zwierzyny grubej. Żyją tu jeleń karpacki, sarny, dziki, rysie, żbiki, lisy, kuny, niedźwiedzie, wilki i żubry. Jest to tym samym, jeden z najczystszych zakątków Polski. Walory przyrodnicze oraz przynależność gminy do regionu etnograficznego kultury łemków stanowią o wielkiej atrakcyjności tego zakątka Polski. Przygraniczne położenie w naturalny sposób rzutuje na rozwój wzajemnych kontaktów sąsiadujących społeczności lokalnych. Na terenie gminy funkcjonuje obecnie 3 przejścia graniczne (drogowe w Radoszycach, kolejowe w Łupkowie, piesze w Balnicy).

Gmina Komańcza od kilku lat aktywnie rozwija współpracę polsko - słowacką szczególnie w zakresie kultury, sportu, współpracy straży pożarnych i wymiany młodzieży. Przejawia się ona między innymi w organizowanych cyklicznie wspólnych imprezach kulturalnych, spotkaniach, zawodach i rozgrywkach sportowych.

Teren gminy podobnie, jak całe Bieszczady, stanowi część Karpat Zewnętrznych, które są zbudowane z tak zwanego fliszu karpackiego, czyli skał osadowych powstałych na dnie zbiornika morskiego, który zalewał te tereny przez około 100 mln. lat. Na terenie gminy Komańcza znajdują się parki krajobrazowe:

- Ciśniańsko - Wetliński Park Krajobrazowy 51 146 ha
- Jaśliski Park Krajobrazowy 20 985 ha.

Pozostałe obiekty przyrodnicze zlokalizowane na terenie gminy i podlegające ochronie prawnej to:

Rezerваты przyrody:

- Źródlika Jasionki
- Przełom Osławy pod Mokrem
- Zwieżło (najliczniej odwiedzany rezerwat w Bieszczadach) 2, 20 ha
- Przełom Osławy pod Duszatynem 322,45 ha
- Bukowica
- rezerwat leśny „Bukowica” 292,92 ha

oraz 11 pomników przyrody m.in.:

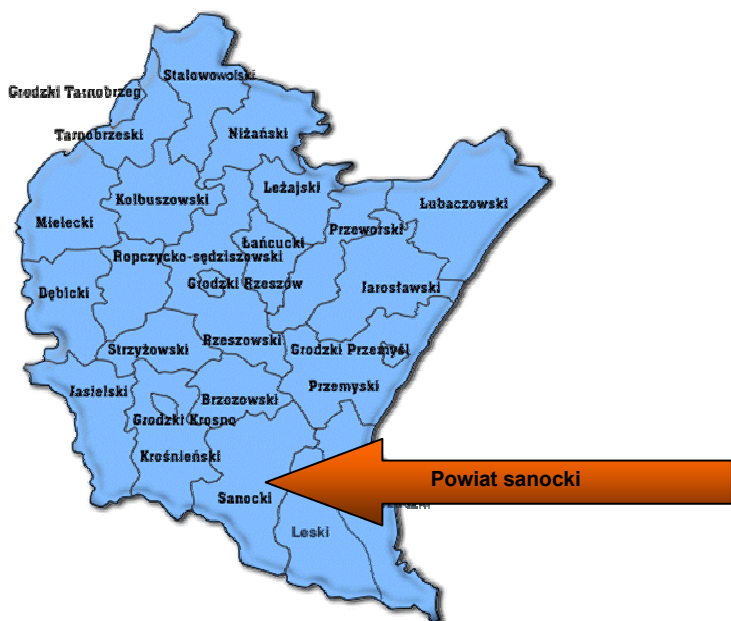
- Cis - kompleks leśny „Szlachty” - Moszczaniec
- Jesion wyniosły „Konfederat” - Radoszyce
- Kaskada wodna na potoku Dołżyczka w Komańczy

Mapa 1. Lokalizacja województwa podkarpackiego na tle kraju.

Źródło: <http://www.gminy.pl>

Mapa 2. Lokalizacja powiatu sanockiego na tle województwa podkarpackiego.

Źródło: <http://www.gminy.pl>

Mapa 3. Lokalizacja Gminy Komańcza na tle powiatu sanockiego.

Źródło: <http://www.gminy.pl>

Największą grupę gospodarstw rolnych na terenie gminy Komańcza, stanowią te o powierzchni do 1 ha, kolejną grupą, zdecydowanie mniej liczną są gospodarstwa o powierzchni 2 – 5 ha.

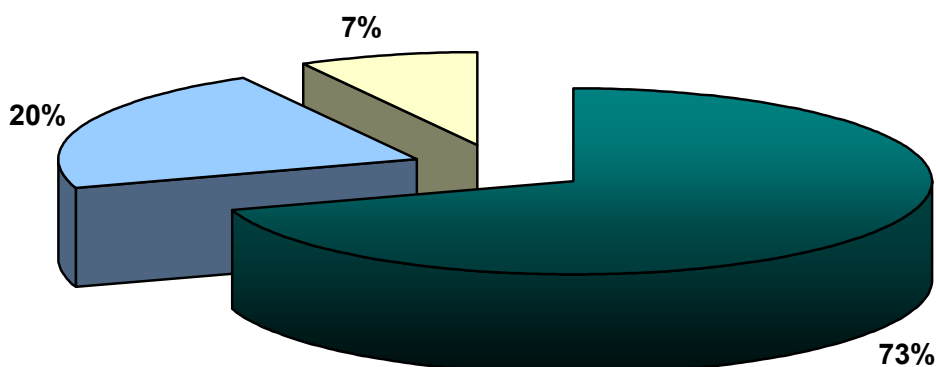
Tabela 3. Grupy obszarowe użytków rolnych w Gminie Komańcza..

Grupa	Ogólna liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha fizycznych
1 - 2 ha	214	262,1303
2 - 5 ha	254	831,2123
5 - 7 ha	89	529,9743
7 - 10 ha	67	562,8850
10 - 15 ha	75	909,5556
>15	110	5 735,2133
do 1 ha	936	220,1826
Razem	1 745	9 051,1534

Źródło: Urząd Gminy w Komańczy, Sprawozdanie okresowe podatku rolnego na dzień 31.12.2008 r.

Według danych Urzędu Gminy 73 % całkowitej powierzchni gminy stanowią lasy, dwukrotnie mniej, bo 22% powierzchni gminy zajmują użytki rolne.

Wykres 1. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Komańcza.

- lasy
- użytki rolne
- tereny zabudowy, zagospodarowania rekreacyjnego, komunikacji, zadrzewień, nieużytków i innych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Komańcza.

Gmina posiada ogromny potencjał w obszarze turystyki. Bogata historia, możliwość polowań, wędkowania, jazdy konnej a zimą narciarstwa wabią swą całoroczną ofertą turystów dając możliwość aktywnego wypoczynku. Na omawianym terenie aktualnie działa 29 gospodarstw agroturystycznych, 6 hoteli, 10 schronisk (PTTK, stanice) oraz 2 pola namiotowe.

3.2. Sytuacja demograficzna.

Według danych GUS w czerwcu 2007 roku populacja w gminie Komańcza wynosiła **5 250** osób, z czego kobiety stanowiły 49,50% ogółu mieszkańców. Gęstość zaludnienia na terenie gminy jest bardzo mała i równa się 11 osób na 1 km².

Tabela 4. Gęstość zaludnienia w Gminie Komańcza.

Opis	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%	osób	%
jednostka						
populacja	5 250	100	2 599	49,50%	2 651	50,50%
gęstość zaludnienia (miesz./km²)	11		5		6	

Źródło: GUS, dane z 30 czerwca 2007 r.

Poniżej przedstawiono wybrane wskaźniki demograficzne dla gminy Komańcza.

Tabela 5. Ludność w Gminie Komańcza - wskaźniki modułu gminnego w 2007 roku.

Ludność wskaźniki modułu gminnego		
kobiety na 100 mężczyzn	osoba	99
małżeństwa na 1000 ludności	para	7,6
urodzenia żywe na 1000 ludności	osoba	11,2
zgony na 1000 ludności	osoba	7,6
przyrost naturalny na 1000 ludności	osoba	3,6

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

Pod względem poziomu wykształcenia największą grupę w analizowanej populacji stanowią osoby posiadające wykształcenie podstawowe, 20,77% mieszkańców ukończyło szkołę średnią, 17,72% to absolwenci szkoły średniej zawodowej. Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiada 16,21% mieszkańców Gminy. 3,34% osób nie ukończyło szkoły podstawowej i jest bez wykształcenia.

Tabela 6. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Komańcza według liczebności w poszczególnych grupach.

Wykształcenie ludności		
podstawowe ukończone	osoba	1 822
średnie razem	osoba	1 118
średnie zawodowe	osoba	954
zasadnicze zawodowe	osoba	873
wyższe	osoba	191
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	osoba	180
średnie ogólnokształcące	osoba	164
policealne	osoba	82

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Komańczy w gminie zameldowanych jest 1 110 mieszkańców poniżej 18 - go roku życia. Grupa ta stanowi tym samym 21,14% ogółu mieszkańców gminy.

Według raportów Głównego Urzędu Statystycznego, spośród dzieci pozostających w rodzinach do 24 roku życia 599 (26,19%) jest na własnym utrzymaniu lub na utrzymaniu państwa.

Tabela 7. Liczba dzieci w rodzinach według liczebności w poszczególnych grupach wiekowych.

Dzieci wg grup wieku dzieci		
ogółem do 24 roku życia	osoba	2 287
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu ogółem	osoba	1 688
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu w wieku 7-14	osoba	631
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu w wieku 18-24	osoba	391
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu w wieku 15-17	osoba	267
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu w wieku 3-6	osoba	232
dzieci do lat 24 pozostające na utrzymaniu w wieku 0-2	osoba	167

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

Aktualne informacje Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy potwierdzają, że na terenie gminy mieszka ogółem 1 523 rodzin. Liczba rodzin wielodzietnych (tj. posiadających, co najmniej 3 dzieci w wieku do 18 lat) wynosi 227, jest to 27,89% ogólnej liczby rodzin z dziećmi w gminie.

Tabela 8. Liczba rodzin z dziećmi według liczby dzieci.

Rodziny z dziećmi wg liczby dzieci		
ogółem	rodzina	814
z jednym dzieckiem	rodzina	312
z dwójką dzieci	rodzina	275
z trójką dzieci lub więcej	rodzina	227

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

51 rodzin zamieszkałych w gminie to rodziny niepełne, tj. samotni rodzice posiadający, co najmniej jedno dziecko w wieku do 18 lat (dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy).

Szacunkowe prognozy demograficzne GUS dla powiatu sanockiego w perspektywie do 2030 roku, przewidują około 3 % spadek liczby mieszkańców. Szacunek ten pozostaje w zgodzie z ogólnopolskimi danymi w tym zakresie.

Tabela 9. Prognoza liczby ludności dla powiatu sanockiego.

Dane	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030
Ogółem	94370	94371	94397	94372	94337	94092	93787	93425	92942	92268	91522
mężczyźni	46136	46133	46210	46204	46195	46076	45951	45763	45498	45152	44781
kobiety	48234	48238	48187	48168	48142	48016	47836	47662	47444	47116	46741

Źródło: GUS.

Według danych GUS poziom średnich dochodów na głowę 1 mieszkańca wynosi 1 451,96 złotych brutto.

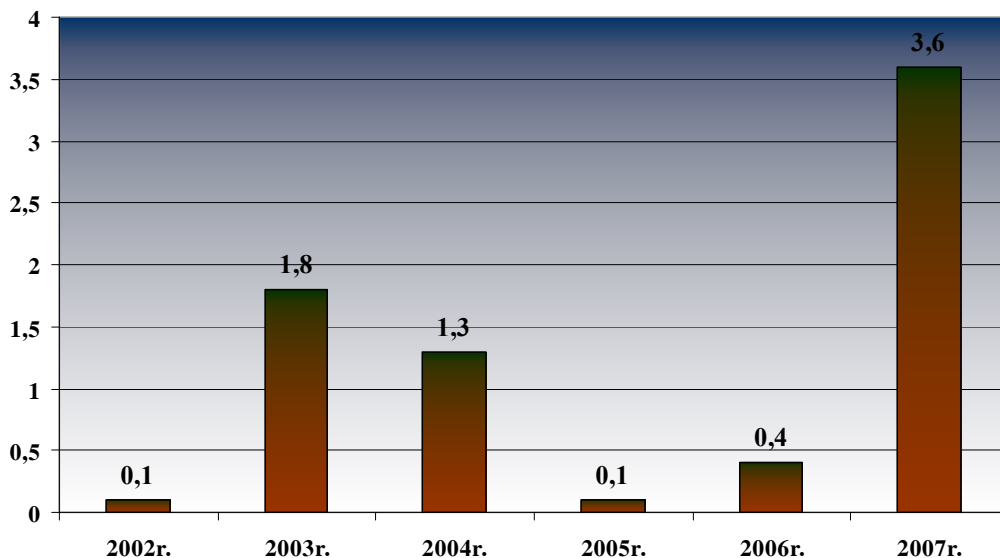
Tabela 10. Główne źródła utrzymania mieszkańców Gminy Komańcza.

Ludność według głównego źródła utrzymania		
ogółem	osoba	2 910
praca poza rolnictwem, najemna	osoba	1 098
praca poza rolnictwem, na rachunek własny lub z najmu	osoba	125
praca w rolnictwie	osoba	151
niezarobkowe źródło, emerytura	osoba	547
niezarobkowe źródło, renta	osoba	661
pozostałe niezarobkowe	osoba	325

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

Analiza dostępnych danych statystycznych z lat 2002 – 2007 wskazuje, na brak wyraźnie ukierunkowanych orientacji przyrostu naturalnego w gminie, najwyższa wartość przyrostu jest notowana w 2007 roku (3,6). Nie obserwuje się także ujemnych jednostek w powyższym zakresie.

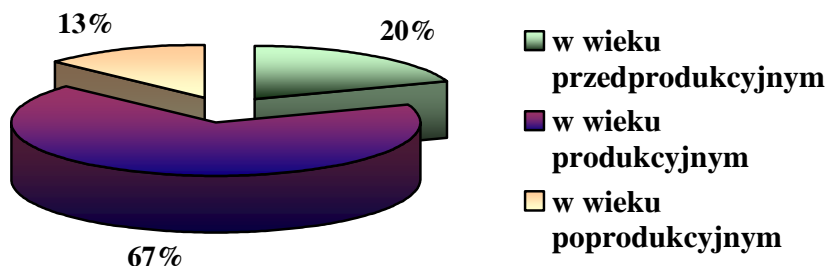
W skali kraju na początku XXI wieku przyrost naturalny drastycznie spadł osiągając wartość poniżej zera. Obecnie notuje się nieznaczny trend zwyżkowy liczby urodzeń, gdyż w okres prokreacji wchodzi wyż demograficzny lat 70, ponadto od kilku lat dzieci rodzą kobiety, które odłożyły rodzicielstwo na rzecz kariery w latach 90.

Wykres 2. Przyrost naturalny w Gminie Komańcza.

Źródło: GUS.

Podział zgodny z ekonomicznymi grupami wskazuje na ponad 10% przewagę osób będących w wieku produkcyjnym nad osobami w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym.

Wykres 3. Ludność w Gminie Komańcza wg ekonomicznych grup wieku w %.

Źródło: GUS, (stan za 2007r.).

Zestawienie danych wg ekonomicznych grup wieku z podziałem na płeć wskazuje na fakt, iż w najliczniejszej grupie osób będących w wieku produkcyjnym, nieznacznie dominuje kategoria mężczyzn 53,97% nad kategorią kobiet 46,03%. Liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosi ogółem 3 461, w tym 1 586 kobiet w wieku od 15 do 59 lat oraz 1 586 mężczyzn w wieku od 15 do 64 lat. W wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) mężczyźni stanowią 49%, a kobiety 51%. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym to 672 z czego 32% to mężczyźni i 68% to kobiety. Ogólny przekrój społeczeństwa gminy jest bardzo pozytywny, o czym świadczy duża grupa osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Od nich w dużym stopniu zależy przyszłość gminy.

Średnia wieku mieszkańców Komańczy na podstawie danych Urzędu Gminny wynosi 42,4 lat.

Tabela 11. Ludność w Gminie Komańcza w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci (dane w %).

Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci		
ogółem	osoba	5 134
mężczyźni	osoba	2 584
kobiety	osoba	2 550
w wieku przedprodukcyjnym		
ogółem	osoba	1 001
mężczyźni	osoba	494
kobiety	osoba	507
w wieku produkcyjnym		
ogółem	osoba	3 461
mężczyźni	osoba	1 875
kobiety	osoba	1 586
w wieku poprodukcyjnym		
ogółem	osoba	672
mężczyźni	osoba	215
kobiety	osoba	457

Źródło: GUS, (stan za 2007 r.).

Analiza salda migracji na podstawie danych GUS w ruchu wewnętrznym w gminie Komańcza potwierdza, że od 2004 roku saldo przyjmowało stosunkowo wysokie wartości ujemne. Uśredniona

wartość w przyjętym czasookresie wynosi -21. Najwyższą ujemną wartość salda zaobserwować możemy w 2004 roku, wynosiło ono wówczas -27. W kolejnych latach ludność dość intensywnie opuszczała teren gminy. Taki stopień nasilenia opisywanego trendu może świadczyć o występowaniu migracji zarobkowej. Nowe miejsca zamieszkania to głównie miasta oraz w 45% inne tereny wiejskie. Częstą przyczyną zmiany miejsca zamieszkania jest również zmiana stanu cywilnego i przeniesienie się do współmałżonka.

Tabela 12. Saldo migracji wewnętrznej w Gminie Komańcza.

Saldo migracji wewnętrznej w gminie Komańcza w latach 2004 - 2007			
2004	2005	2006	2007
-27	-17	-20	-20

Źródło: GUS.

Wyjazdy zagraniczne w gminie są rejestrowane jako pojedyncze przypadki. Najwyższa wartość wyjazdów zagranicznych została odnotowana w 2006 r. W skali kraju z Polski do krajów UE wyemigrowało (wg różnych szacunków) od 500 tysięcy do ponad 2 milionów młodych ludzi. Według prognoz GUS, liczba ludności w Polsce w 2030 ma wynieść ok. 35,7 mln. Warto nadmienić jednak, że dane Urzędu Gminy w Komańczy za rok 2007 mówią o znacznie wyższym poziomie faktycznej emigracji. Według uzyskanych informacji **gminę w 2007 roku na dłużej niż 6 miesięcy opuściło 60 osób**, 20 osób zaś powróciło z emigracji.

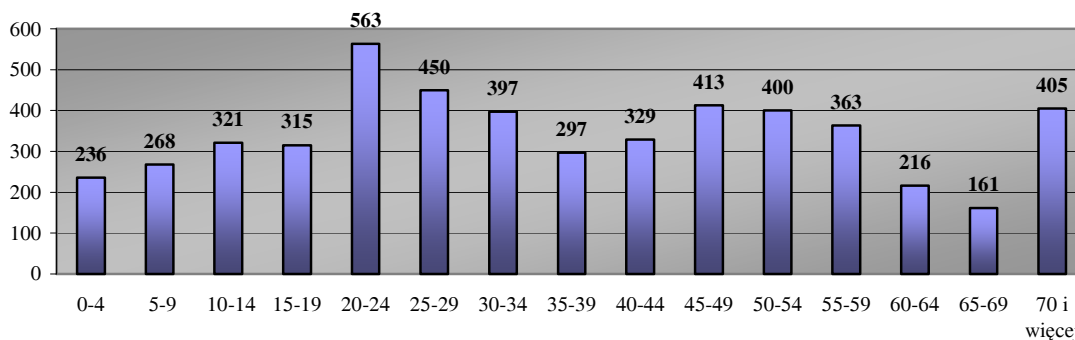
Tabela 13. Migracje zagraniczne w Gminie Komańcza.

Saldo migracji zagranicznych w gminie Komańcza w latach 2004 - 2007			
2004	2005	2006	2007
1	0	-5	-1

Źródło: GUS.

W grupie w wieku produkcyjnym najliczniej reprezentowane są osoby w wieku 20 - 24 lata (15%). Kolejną pod względem liczebności stanowi grupa osób w wieku 45 - 49 lat (11%). Najmniej liczną grupę mieszkańców gminy stanowią osoby w wieku 35 - 39 lat (8%). Według danych GUS za 2008 rok Gminę zamieszkiwało 2550 kobiet i 2584 mężczyzn.

Wykres 4. Ludność wg grup wieku

Źródło: GUS.

Charakterystyka gospodarstw domowych i ich główne źródła utrzymania.

Gmina Komańcza liczy 1 518 gospodarstw domowych. Około 73% z nich stanowią gospodarstwa jednorodzinne. Jest to wynik społeczno - ekonomicznych uwarunkowań, postępującej indywidualizacji społeczeństwa oraz oderwania się od modelu rodziny wielopokoleniowej. Ponadto ogromne różnice pokoleń powodują, że nowo założona rodzina chce żyć na własny rachunek a tym samym posiadać własny lokal mieszkalny.

Tabela 14. Rodzaje gospodarstw domowych w Gminie Komańcza.

Gospodarstwa domowe ogółem		
ogółem	gosp.dom.	1 518
jednorodzinne ogółem	gosp.dom.	1 101
jednorodzinne 2 osobowe	gosp.dom.	245
jednorodzinne 3 osobowe	gosp.dom.	280
jednorodzinne 4 i więcej osób	gosp.dom.	576
dwurodzinne	gosp.dom.	97
trzy i więcej rodzinne	gosp.dom.	5
nierodzinne ogółem	gosp.dom.	315
nierodzinne 1 osobowe	gosp.dom.	291
nierodzinne 2 osobowe	gosp.dom.	21
nierodzinne 3 osobowe	gosp.dom.	3

Źródło: Spis Powszechny z 2002 roku, GUS.

Poniżej przedstawiono zestawienie danych obrazujące ogólną tendencję w zakresie wysokości miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowym.

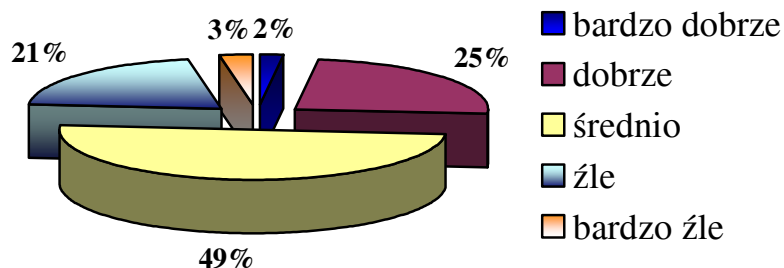
Tabela 15. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym.

Województwo	Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
		Podkarpackie	OGÓŁEM	471,78	507,07	524,58	535,88	566,18	599,75
	w tym towary i usługi konsumpcyjne	453,53	489,77	497,41	509,02	540,45	571,80	560,96	593,16

Źródło: GUS.

W indywidualnym odczuciu grupy reprezentatywnej biorącej udział w badaniu, 49 % ogółu badanych ocenia sytuację materialną własnych gospodarstw domowych na średnim poziomie. W ocenie 25 % respondentów jest ona dobra, 21 % uznaje ją za raczej złą, dla 2% własna sytuacja materialna jest bardzo dobra.

Tabela 16. Ocena własnej sytuacji materialnej przez mieszkańców Gminy Komańcza.

Źródło: opracowanie własne.

Liczba dodatków mieszkaniowych udzielonych w gminie w latach 2006 - 2008 spadła, o 410 co znajduje odzwierciedlenie w niższej o 46 007,00 kwocie.

Tabela 17. Liczba dodatków mieszkaniowych udzielonych w Gminie Komańcza w latach 2006-2008

Lata	2006 r.	2007 r.	2008 r.
Liczba udzielonych dodatków mieszkaniowych	1 226	1 017	816
Kwota	134 187,00	105 782,00	88 180,00

Źródło: GOPS w Komańczy.

Gmina Komańcza wg danych GUS z 2006 roku posiada 1 498 mieszkań, o łącznej powierzchni 98 948 m², na które składa się 5 394 izb. Przeciętna wielkość mieszkania to 66 m², gdzie na 1 osobę przypada około 19 m². Największe zasoby mieszkaniowe posiadają osoby fizyczne, w ich rękach jest 71,03% mieszkań, pozostałe zasoby mieszkaniowe należą do spółdzielni mieszkaniowych 19,89% i zakładów pracy około 7,21%. Zasoby komunalne stanowią 1,34% całości zasobów mieszkaniowych gminy.

Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe Gminy Komańcza według form własności.

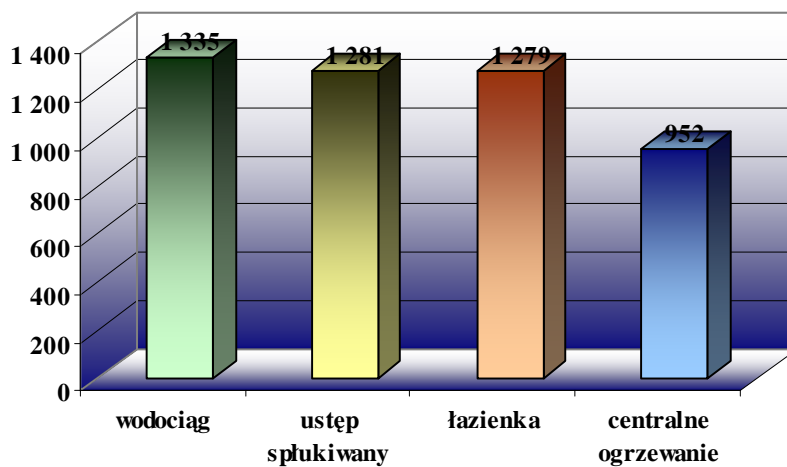
ogółem		
mieszkania	miesz.	1 498
izby	izba	5 394
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	98 948
zasoby gmin (komunalne)		
mieszkania	miesz.	20
izby	izba	36
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	665
zasoby spółdzielni mieszkaniowych		
mieszkania	miesz.	298
izby	izba	931
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	14 980

zasoby zakładów pracy		
mieszkania	miesz.	108
izby	izba	363
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	6 517
zasoby osób fizycznych		
mieszkania	miesz.	1 064
izby	izba	4 037
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	76 293
zasoby pozostałych podmiotów		
mieszkania	miesz.	8
izby	izba	27
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	493

Źródło: GUS 2007.

Mieszkania w około 89% mają doprowadzony wodociąg, około 85 % mieszkań posiada łazienkę oraz toaletę, 63% mieszkań jest wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania. Ze względu na duże odległości między skupiskami ludzi, brak jest regularnej sieci gazowej.

Wykres 5. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarną w Gminie Komańcza.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2007).

Dostęp do dóbr i usług społecznych umożliwiających integrację społeczną.

Głównymi ośrodkami kultury i rekreacji w Gminie są:

- Gminny Ośrodek Kultury w Komańczy
- Rzepedzki Ośrodek Kultury

- Kluby wiejskie: Komańcza, Łupków, Czystogarb PGR, Czystogarb – Wieś, Smolnik, Radoszyce, Moszczaniec, Rzepedź - Osiedle, Rzepedź - Wieś, Turzańsk, Wisłok Wielki
- Remizy strażackie: Komańcza, Rzepedź
- Galeria w Komańczy
- boiska sportowe: Łupków, Radoszyce, Czystogarb PGR, Wisłok Wielki, Turzańsk, Szczawne, Rzepedź, Komańcza

Gminny Ośrodek Kultury realizuje zadania w zakresie wychowania i edukacji młodzieży, upowszechniania i rozwoju kultury, rozwoju i zaspokajania potrzeb czytelniczych społeczeństwa.

W działalność Gminnego Ośrodka Kultury wpisuje się pielęgnowanie różnych form i zjawisk kultury ludowej, edukacja kulturalna, organizowanie form promocji i prezentacji amatorskiego ruchu artystycznego, dokumentowanie ważnych przejawów życia kulturalnego w gminie, koordynowanie działalności kulturalnej na terenie gminy oraz profilaktyka społeczna.

Aktualnie nie działa żaden zespół muzyczny. Z końcem lat 90 ubiegłego stulecia powstała i działała „Kapela Zberana od Komańczy”. Kapela ta na krośnieńskich prezentacjach zdobyła I miejsce za wykonanie utworów łemkowskich. Kapela ta została także wytypowana do 32 Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym, gdzie zajęła I miejsce. Obecnie działalność Kapeli została zawieszona, gdyż część wykonawców nie żyje a młode osoby nie są zainteresowane kontynuowaniem podjętych działań. Planuje się jednak odtworzenie „Kapeli zbieranej od Komańczy”.

Dom Kultury w Komańczy w sposób ciągły współpracuje z Domem Kultury w Medzilaborcu. Efektem sąsiedzkiego współdziałania są między innymi:

- Coroczne „Spotkania Przygraniczne Polski i Słowacji: Komańcza – Medzilaborce”. Impreza ma charakter rekreacyjno - sportowy, w trakcie Spotkań występują zaproszone zespoły polskie, słowackie, ukraińskie. Organizowane są również konkursy sprawnościowe dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Uczestnicy to mieszkańcy okolicznych gmin, turyści, Słowacy oraz mieszkańcy gminy. W trakcie imprezy miejscowi artyści mają możliwość wystawienia oraz sprzedaży swych prac.
- Cykliczna impreza o charakterze religijno - kulturalnym „Radoszyckie źródółko - spotkanie przy granicy”, jest to odpust łemkowski związany z legendą o cudownym źródółku. Każdego roku podczas imprezy prezentowany jest dorobek kulturowy gminy Komańcza w tym potrawy, muzyka i stroje

łemkowskie. Współorganizatorem imprezy jest Parafia Greckokatolicka w Komańczy.

- „Spotkania Ludzi Gór” - impreza organizowana przez Orkiestrę pw. Św. Mikołaja z Lublina. Organizatorzy Orkiestry wędrując w latach 90 ub. stulecia po gminie zauroczeni zostali miejscowością Jawornik. Wystąpili do władz gminnych o dzierżawę Jawornika i zadomowili się tutaj na stałe. Podczas wakacji na terenie tzw. bazy studenckiej organizowane są przez nich warsztaty taneczne, wokalne. Przychodzący na te warsztaty dorośli i dzieci mogą poznać m.in. jak robi się krywulki (kolia wydzierzana z koralików), nauczyć się dawnych tańców i pieśni tego regionu.

Księgozbiór placówek bibliotecznych w Gminie Komańcza liczy zgodnie z danymi na 2007 rok 29 011 woluminów. W 2007 roku czytelnictwo w gminie utrzymywało się na niskim 11% poziomie. Należy dodać, iż w bibliotece w Komańczy utworzona została bezpłatna czytelnia internetowa, z której mogą korzystać mieszkańcy gminy.

Tabela 19. Placówki biblioteczne, wskaźniki wypożyczenia.

BIBLIOTEKI		
Placówki biblioteczne		
biblioteki i filie	obiekt	3
pracownicy bibliotek	osoba	3
księgozbiór	wolumin	29 011
czytelnicy w ciągu roku	osoba	567
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wolumin	8 057
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	obiekt	2
Biblioteki - wskaźniki		
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	1 711,33
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wolumin	5 650,76
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	109,97
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wolumin	14,21

Źródło: GUS.

Zdrowie i opieka zdrowotna.

Do zadań własnych samorządu gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty – również ochrony zdrowia, co wynika z art.7, ust.1, pkt.5 ustawy. Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 października 2001 r. w sprawie zasad i warunków, jakim powinien odpowiadać minimalny plan zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (Dz.U.01.121.1315), wydanym na podstawie art.55a, ust. 2 ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu

zdrowotnym (Dz.U.97.28.153 z późn. zm.) do zadań gminy należy zabezpieczenie dostępności do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, położnictwa i ginekologii oraz stomatologii zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej.

Główne problemy zdrowotne mieszkańców gminy Komańcza to przede wszystkim choroby układu krążenia, nowotwory, cukrzyca oraz nerwice. Gmina oferuje podstawową opiekę medyczną w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Komańczy oraz w Wiejskim Ośrodku Zdrowia w Rzepedzi. Najbliższą opiekę specjalistyczną mieszkańcy gminy mogą otrzymać w Sanoku. Znajduje się tam Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Sanoku o profilu ogólnym, z następującymi oddziałami specjalistycznymi:

- Anestezjologii i Intensywnej Terapii
- Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej z Pododdziałem Urologicznym
- Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej
- Dziecięcy
- Ginekologiczno-Położniczy
- Kardiologiczny
- Neurologiczny z Pododdziałem Udarowym
- Noworodków
- Obserwacyjno-Zakaźny
- Otolaryngologiczny
- Pulmonologiczny
- Wewnętrzny.

Personel w podstawowej opiece zdrowotnej w Gminie Komańcza.

SPZOZ w Komańczy, podstawowy personel medyczny - 9 osób:

- 1 lekarz rodzinny
- 1 lekarz ginekolog (przyjmuje dwa razy w tygodniu)
- 2 pielęgniarki środowiskowe
- 1 pielęgniarka medycyny szkolnej
- 1 laborantka
- 2 fizykoterapeutki
- 1 położna

Wiejski Ośrodek Zdrowia w Rzepedzi, personel medyczny - 3 osoby:

- 1 lekarz rodzinny
- 1 lekarz laryngolog (przyjmuje trzy razy w tygodniu)
- 3 pielęgniarki, w tym 1 pielęgniarka opieki długoterminowej

Opiekę stomatologiczną w gminie zapewnia 1 stomatolog, który przyjmuje 6 pacjentów dziennie z NFZ.. Stomatolog dyżuruje w miejscowości Komańcza 3 razy w tygodniu.

Działania poprawiające opiekę zdrowotną prowadzone w gminie to:

- akcje profilaktyczne (białe soboty)
- gabinety rehabilitacyjne

W skali miesiąca na 1000 mieszkańców udziela się około 900 świadczeń medycznych.

Leki i apteki.

Na obszarze gminy na 5 250 mieszkańców działają: 1 prywatna apteka w miejscowości Komańcza zatrudniająca 1 pracownika oraz 1 prywatny punkt apteczny w Rzepedzi, w którym podobnie jak w Komańczy zatrudniona jest jedna osoba. Apteka oraz punkt apteczny nie pracują zmianowo. Mieszkańcy gminy korzystający ze specjalistycznej opieki medycznej w Sanoku mogą zaopatrywać się w farmaceutyki w zlokalizowanych tam aptekach. Dużą przeszkodą w nabywaniu potrzebnych leków jest ich wysoka cena oraz brak środków finansowych na ich pokrycie (zjawisko to dotyczy najbardziej emerytów i rencistów).

Praktyki religijne

W gminie jest 6 parafii, w tym 5 katolickich (jedna greckokatolicka) oraz 1 prawosławna. Pozytywną oznaką jest brak przejawów dyskryminacji na tle religijnym w gminie. Łącznie zlokalizowanych jest tutaj 17 świątyni w tym 7 cerkwi, 10 kościołów:

- Komańcza (1 kościół, 1 cerkiew greckokatolicka, 1 cerkiew prawosławna w odbudowie)
- Czystogarb (kościół)
- Dołżyca (kościół)
- Kulaszne (1 kościół, 1 cerkiew greckokatolicka)
- Łupków (1 kościół)
- Moszczaniec (1 kościół)
- Radoszyce (1 kościół - dawna cerkiew)
- Rzepedź (1 kościół)
- Rzepedź-wieś (1 cerkiew greckokatolicka)
- Szczawne (1 cerkiew prawosławna)
- Smolnik (1 kościół - dawna cerkiew)
- Turzański (1 cerkiew prawosławna)
- Wola Michowa (1 kościół)
- Wisłok Wielki (1 kościół - dawna cerkiew)
- Wysoczany (1 cerkiew greckokatolicka)

Transport i komunikacja.

W obrębie powiatu sanockiego znajduje się 629,5 km dróg publicznych gminnych oraz 502,5 km dróg publicznych powiatowych.

Tabela 20. Drogi gminne w powiecie sanockim wg typu nawierzchni.

Drogi o nawierzchni twardej	km	210,9
Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej	km	200,1
Drogi o nawierzchni gruntowej	km	218,5

Źródło: GUS (stan na koniec 2007r.).

Tabela 21. Drogi powiatowe wg typu nawierzchni.

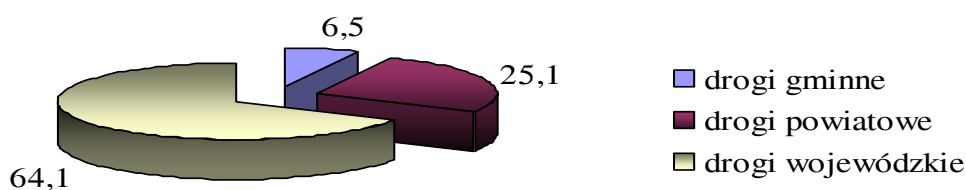
Drogi o nawierzchni twardej	km	239,6
Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej	km	235,7
Drogi o nawierzchni gruntowej	km	27,2

Źródło: GUS (stan na koniec 2007r.).

Łączna długość utwardzonych dróg na terenie gminy wynosi 95,7 km. Rozkład dróg wg własności w gminie Komańcza przedstawia się następująco:

- 64,1 km dróg wojewódzkich
- 25,1 km dróg powiatowych
- 6,5 km dróg gminnych

Wykres 6. Drogi w Gminie Komańcza w km.

Źródło: Urząd Gminy w Komańczy.

Obecna sieć dróg nie w pełni spełnia potrzeby mieszkańców, zarówno pod względem jakości jak i ilości. Największa odległość od Urzędu Gminy do najdalej położonej wsi wynosi 25 km. Dbalność o szlaki komunikacyjne jest ważnym elementem rozwoju gminy. Możliwość łatwego poruszania się po drogach zachęca inwestorów oraz turystów.

4. System pomocy społecznej w gminie.

4.1. Instytucje i świadczenia pomocy społecznej

Działaniami z zakresu pomocy społecznej w gminie Komańcza zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Jest on jednostką organizacyjną gminy, realizującą zadania własne w zakresie pomocy społecznej, jak również zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej. Ośrodkiem kieruje Kierownik powołany przez Wójta Gminy. Skład kadry Ośrodka:

- 3 - jednoosobowe stanowiska pracownika socjalnego,
- 1 - jednoosobowe stanowisko ds. świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego.

Kierownik: Halina Sawczyszyn. 39 lat pracy, w tym w pomocy społecznej 29. Ukończone Medyczne Studium Pracowników Socjalnych w Nowej Hucie, specjalizacja z organizacji pomocy społecznej w Warszawie.

Starszy pracownik socjalny: Renata Wyka. 17 lat pracy, w tym w pomocy społecznej 14. Ukończone Policealne Studium Służb Społecznych w Jaśle.

Uzyskała tytuł licencjata w zakresie kultury krajów karpaccich w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej na kierunku kulturoznawstwa. Obecnie kończy studia uzupełniające w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w Rzeszowie o specjalności praca socjalna.

Starszy pracownik socjalny: Agnieszka Socińska. 10 lat pracy, w tym w pomocy społecznej 9 lat. Ukończyła Policealną Niepubliczną Szkołę Biznesu w Sanoku (technik handlowiec), Wieczorową Szkołę Policealną Pracowników Służb Społecznych w Krośnie, Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Sanoku o kierunku kulturoznawstwo (licencjat – kultura krajów karpaccich). Obecnie kończy studia uzupełniające w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w Rzeszowie o specjalności praca socjalna.

Pracownik socjalny: Anna Kurnika. 3,5 roku pracy w pomocy społecznej. Ukończyła studia magisterskie na kierunku pedagogiki w zakresie psychoprofilaktyki społecznej na Uniwersytecie w Rzeszowie.

Obsługa świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego: Agnieszka Ferenc. 4 lata pracy w GOPS Komańcza. Uzyskała tytuł magistra w zakresie samorządu terytorialnego na kierunku administracji w Wyższej Szkole Administracji i Zarządzania w Przemysłu.

Ośrodek pracuje od poniedziałku do piątku od godz. 7.00 do 15.00. Jak wynika z powyższych danych wymóg określony w ustawie o pomocy społecznej mówiący o minimum 1 pracownika socjalnym przypadającym na 2000 mieszkańców jest spełniony. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej dysponuje

pomieszczeniami na parterze Urzędu Gminy. Każde stanowisko pracy wyposażone jest w zestaw komputerowy oraz niezbędny sprzęt biurowy, pracownicy mają także stały dostęp do Internetu.

W realizacji zadań pomocy społecznej Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej współdziała przede wszystkim z następującymi instytucjami i podmiotami:

- Szkoły (w zakresie dożywiania oraz rozwiązywania problemów wychowawczych, diagnozy oraz poprawy sytuacji materialnej poszczególnych uczniów z terenu gminy)
- policja, sądy (w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych rodzin patologicznych oraz wsparcia osób starszych)
- organizacje pozarządowe (w zakresie usług opiekuńczych oraz pomocy żywnościowej)
- zakłady opieki zdrowotnej (w zakresie pomocy osobom starszym szczególnie samotnym, dzieciom z patologicznych rodzin, pomocy w określaniu stopnia niepełnosprawności, szczególnie osób niezaradnych)
- organy samorządu terytorialnego i administracji rządowej (w zakresie ustalonym odpowiednimi przepisami)
- Powiatowy Urząd Pracy (w zakresie działań realizowanych na rzecz osób bezrobotnych)
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (pomoc rodzinom dotkniętym problemem alkoholowym)
- Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Komańczy (pomoc przewlekle chorym oraz niepełnosprawnym)
- radni i sołtysi z terenu gminy
- kuratorzy sądowi

Łączny budżet gminy na 2008 rok **12 826 535,00** w tym:

Tabela 22. Budżet Gminy Komańcza na rok 2008.

Kategoria	kwota
Oświata	6.189.342,00
Pomoc społeczna	2.194.764,00
Administracja	1.582.326,00
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	426.442,00
Transport i Łączność	1.475.871,00
Turystyka	57.578,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona ppoż.	237.210,00
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	429.463,00
Kultura fizyczna i sport	90.237,00
Ochrona zdrowia	143.302,00

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

Tabela 23 Szczegółowe zestawienie wydatków Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy w 2007 r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
I. ZADANIA ZLECONE OGÓŁEM, w tym:	27	91 896	25,22
zasiłki stałe	27	85 223	23,38
specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	-	-	-
składki zdrowotne	21	6 673	1,83
składki emerytalno-rentowe	-	-	-
susza	-	-	-
II. ZADANIA WŁASNE GMINY OGÓŁEM, w tym:	229	272 543	74,78
zasiłki celowe	113	51 979	14,26
zasiłki okresowe	62	68 504	18,8
posiłki	157	118 875	32,62
usługi opiekuńcze	1	3 982	1,09
pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym i bez dochodu i tytułu ubezpieczenia	-	-	-
schronieni	-	-	-
zasilek celowy (zdarzenie losowe)	1	2 000	0,55
odpł. za domy pomocy społecznej	3	27 203	7,46

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

Analiza zestawienia danych dotyczących wydatków GOPS w 2007 roku pozwala stwierdzić, że: na zadania zleczone, które objęły 27 rodzin przeznaczono łącznie 91 896,00 zł, natomiast zadaniami własnymi objęto 229 rodzin i przeznaczono na ten cel kwotę 272 543,00 zł, największe kwoty z wydatków GOPS zostały przeznaczone na: dożywianie 118 875,00 zł a następnie zasiłki okresowe 68 504,00 zł, zasiłki celowe 51 979,00 zł. Poniżej przedstawiona została struktura wydatków GOPS w Komańczy w latach 2002 – 2007.

Tabela 24 Zestawienie wydatków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy w latach 2002r. -2007r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
2002			
Zadania zleczone	138	370 887	79,50
Zadania własne gminy	270	95 639	20,5
OGÓŁEM 2002 r.	338	466 526	100
2003			
Zadania zleczone	92	313 473	75,18
Zadania własne gminy	254	103 490	24,82
OGÓŁEM 2003 r.	320	416 963	100
2004			
Zadania zleczone	40	95 525	48,57
Zadania własne gminy	176	101 147	51,43
OGÓŁEM 2004 r.	205	196 666	100
2005			
Zadania zleczone	21	72 433	23,36
Zadania własne gminy	204	237 648	76,64
OGÓŁEM 2005 r.	216	310 081	100
2006			
Zadania zleczone	21	72 433	23,36
Zadania własne gminy	204	237 648	76,64

OGÓŁEM 2006 r.	216	310 081	100
2007			
Zadania zlecone	27	91 896	25,22
Zadania własne gminy	229	272 543	74,78
OGÓŁEM 2007 r.	238	364 439	100

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy oprócz form pomocy pieniężnej udziela wsparcia niefinansowego - pomoc świadczoną przez pracowników socjalnych np. przy dopełnianiu formalności urzędowych. Na podstawie umieszczonego poniżej zestawienia można zauważyć spadek ilości udzielonych świadczeń niepieniężnych w 2005 roku. Liczbę rodzin korzystających z pomocy w załatwianiu spraw urzędowych w latach cechuje tendencja wzrostowa.

Tabela 25 Świadczenia niepieniężne udzielane rodzinom w Gminie Komańcza w latach 2002r.-2007r.

Powody udzielenia pomocy	Liczba rodzin korzystających z pomocy					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	4	7	10	12	11	13
Praca socjalna	10	25	24	15	17	20
Razem	14	32	34	27	28	33

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

4.2. Świadczenia rodzinne.

Zasiłek rodzinny jest podstawową formą wsparcia rodziny, mającą na celu częściowe pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem dziecka.

Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje:

1. rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka
2. opiekunowi faktycznemu dziecka
3. osobie uczącej się

Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 504,00 zł. W przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 583,00.

Zasiłek rodzinny przysługuje do ukończenia przez dziecko:

1. 18 roku życia lub
2. nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo
3. 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności

oraz osobie uczącej się w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Do zasiłku rodzinnego przypisane są dodatki z tytułu:

1. urodzenia dziecka
2. opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego
3. samotnego wychowywania dziecka
4. wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej
5. kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego
6. rozpoczęcia roku szkolnego
7. podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania

Świadczenia rodzinne są regulowane przez poniższe akty prawne:

- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity Dz. U. Nr 139 poz. 992 z 2006 r. z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne /Dz.U.Nr 105 poz.881 z późn. zm./
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 lipca 2006r w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Nr 130, poz. 903)
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego /Dz.U. z 2000 r. Nr 98 poz. 1071 z późn. zm./

4.3. Opieka nad dzieckiem i rodziną.

Pomoc społeczna w ramach swych zadań realizuje działania związane z opieką nad dzieckiem i rodziną. Polegają one na zapewnieniu opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców oraz dzieciom niedostosowanym społecznie poprzez organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, zapewnienie opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym w placówkach opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie. To także pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego w tym pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, szkolenia, specjalistyczne poradnictwo rodzinne i terapia rodzinna prowadzone przez powiatowe centra pomocy rodzinie i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze. Oprócz wyżej wymienionych działań można uzyskać również świadczenia takie jak:

- pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych,
- jednorazowe świadczenie pieniężne na pokrycie wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego do rodziny zastępczej dziecka,
- jednorazowe lub okresowe świadczenie pieniężne przyznawane na skutek zdarzenia losowego mającego miejsce w rodzinie zastępczej,
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie osobom opuszczającym niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz rodziny zastępcze,
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz rodziny zastępcze,
- pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej.

W ramach opieki nad dzieckiem i rodziną na terenie gminy podejmowane są działania z zakresu:

- zapobiegania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych
- zapobiegania niedożywianiu dzieci
- zapewnienia opieki nad dziećmi wymagającymi oddziaływania wychowawczego

- zabezpieczenia podstawowych potrzeb materialnych rodziny
- w ramach działań profilaktycznych prowadzonych wśród dzieci i młodzieży prowadzone są szczepienia i profilaktyka dla dzieci młodszych

W gminie Komańcza w ostatnim okresie nie prowadzono spraw dotyczących ograniczenia, zawieszenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej. W 2007 roku 3 dzieci umieszczono w placówkach wychowawczych, 6 dzieci zostało adoptowanych. Na terenie gminy nie przyjmuje pediatra, ponadto dostęp do tego typu opieki medycznej poza gminą jest utrudniony.

4.4. Powody udzielania pomocy społecznej.

Pomoc społeczna to instytucja powołana po to by wspierać osoby i rodziny w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej oraz pomagać we wchodzeniu w samodzielne życie, gwarantując godziwe warunki egzystencjalne. Pomoc społeczna ma także zapewnić dochody na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nieposiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym oraz osobom niepełnosprawnym; świadczyć dostępną i profesjonalną pomoc rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie; integrować ze środowiskiem osoby wykluczone społecznie; tworzyć sieci usług adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Od dnia 1 maja 2004 r. pomoc społeczna funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64, poz. 593, zm. Dz.U. Nr 99, poz. 1001 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 94, poz. 788, Nr 164, poz. 1366, Nr 175, poz. 1462, Nr 179, poz. 1487, Nr 180, poz. 1493 oraz z 2006 r. Nr 144, poz. 1043).

Dane GUS z roku 2007 pokazują, że przez ostatnie 2 lata nastąpiła w kraju stabilizacja i spadek ubóstwa. Głębokie, skrajne ubóstwo lokuje się poniżej 10%; ubóstwo umiarkowane to aż 17,7%, bieda uprawniająca do pomocy wynosi 15,1%, a subiektywne poczucie ubóstwa posiada aż 18,3% badanych. Ok. 10% ludności jest zaliczanych do grupy o przedłużającej się, utrwalonej biedzie.

Główne przyczyny tak wysokich wskaźników to:

- lokalizacja na wsi i w małych miasteczkach,
- bezrobocie, niskie wykształcenie oraz młody wiek

Pozytywne zmiany nastąpiły dzięki spadkowi bezrobocia, poprawie sytuacji dochodowej wsi, i tym samym spadkowi ubóstwa. Istotne jest, iż wśród rodzin zagrożonych ubóstwem zaobserwować można zjawisko nadreprezentacji dzieci. Badania statystyczne pokazują, że:

- 40% populacji żyjącej w skrajnej biedzie to dzieci i młodzież do lat 19
- 28 % populacji żyjącej w skrajnej biedzie to dzieci do lat 14 (GUS 2005)
- około 14,5% dzieci do lat 17 żyjących w biedzie (UNICEF 2007)

- 44% - ubóstwo w rodzinach wielodzietnych

Niedostrzeżenie i bagatelizowanie biedy dzieci jest przyczyną ubóstwa i wykluczenia społecznego, które przejawia się w:

- braku zaspokajania podstawowych potrzeb życia codziennego (niedożywienie)
- barierach edukacyjnych (utrudniony dostęp do wychowania przedszkolnego)
- braku pieniędzy na książki; przybory szkolne; dojazdy
- braku środowiskowych wzorów kariery, aspiracji edukacyjnych
- podejmowaniu pracy zarobkowej oraz przejmowaniu obowiązków domowych czyli przedwczesnej dorosłości
- barierach psychicznych: niskiej samoocenie, braku wiary w siebie, braku pewności, niskiej kompetencji społecznej

Zestawienie danych dotyczących liczby rodzin korzystających z pomocy GOPS w Komańczy pokazuje ogólną tendencję spadkową w ilości udzielanych świadczeń. Taki stan rzeczy wynika z emigracji części podopiecznych, szczególnie w grupie osób młodych. Ponadto spadek dzietności rodzin wpływa na wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do pomocy finansowej. Podopieczni GOPS podejmują także zatrudnienie w Zakładach Przemysłu Drzewnego „Nowy Styl”.

Tabela 26. GOPS Komańcza wg. MPIPS 03 MK 1 MK 2.

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY							
	Lata	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UBÓSTWO		198	113	239	198	169	134	177
BEZROBOCIE		154	192	189	112	102	115	104
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ		50	64	68	61	50	39	31
RODZINA NIEPEŁNA		38	41	35	25	25	33	40
DŁUGOTRWAŁA CHOROBA		37	33	32	25	12	27	35
RODZINA WIELODZIETNA		88	94	112	67	59	55	58
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA		32	14	18	10	10	11	2
BEZRADNOŚCI W SPR. OPIEK. WYCH.		91	85	68	56	39	38	38
BEZDOMNOŚĆ		-	1	1	-	1	-	3
ALKOHOLIZM		2	4	2	16	17	5	2
TRUD. W PRZYST. DO ŻYCIA PO OPUSZCZ. ZAKŁADU KARNEGO		-	1	2	-	1	3	1

*jedna rodzina może korzystać z pomocy z kilku różnych powodów

Umieszczona poniżej tabela obrazuje intensywność występowania problemów w poszczególnych sołectwach Gminy Komańcza.

Tabela 27. Intensywność występowania problemów społecznych w 2007 r. z podziałem na sołectwa.

	Komańcza	Czystogarb	Dołżyca	Łupków	Mi ków	Moszczaniec	Radoszyce	Rzep.Wieś	Smolnik	Szczawne	Turzańsk	Wisłok Wielki	Wola Mich.	Wyszczany	Rzep.Osiedle	Razem
Ubóstwo	23	16	5	21	4	11	6	7	8	18	15	11	9	5	18	177
Bezrobocie	12	12	1	14	5	7	5	2	7	14	4	3	7	2	9	104
Niepelnospr.	3	3	1	8	-	3	-	-	4	3	3	1	-	-	2	31
DLchoroba	5	4	1	7	1	-	-	-	1	3	2	2	2	1	6	35
Rodziny wielodzietne	7	7	2	4	3	2	2	2	3	6	8	4	1	3	4	58
Ochrona macierz.	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bezradność	4	5	-	2	4	2	1	-	2	4	2	4	1	3	4	38
Bezdomność	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3
Alkoholizm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	2
Trudności w przyst.do życia Po op.z-d karnego	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

Największą grupę osób korzystających z pomocy udzielanej przez GOPS stanowią mieszkańcy Rzepedzi - Osiedle Jawornik.

Tabela 28. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej z podziałem na sołectwa.

Lp	Sołectwa	Ilość środowisk	Ilość osób w środowiskach OPS			
			Ilość osób w środowiskach ogółem	w tym do 17 lat	Liczba mieszk. (2006 r)	% osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców
1.	<u>Komańcza</u> Prełuki, Duszatyn	272	928	164	926	2,95
2.	<u>Czystogarb</u>	91	310	68	306	7,41
3.	<u>Dołżyca</u>	29	98	16	92	8,16
4.	<u>Łupków</u>	142	482	121	473	6,64
5.	<u>Mików</u>	21	72	17	75	6,94
6.	<u>Moszczaniec</u> Darów	70	237	56	228	6,01
7.	<u>Radoszyce</u> Oślawica	63	213	63	211	5,56
8.	<u>Rzepedź – Wieś</u>	68	232	43	226	1,72
9.	<u>Smolnik</u>	47	161	38	160	10,56
10.	<u>Szczawne</u> Kulaszne	191	649	123	646	5,78
11.	<u>Turzańsk</u>	97	329	69	338	5,47
12.	<u>Wisłok Wielki</u>	81	277	67	283	4,69

13.	Wola Michowa Balnica, Maniów	40	137	32	86	12,64
14.	Wysoczany	36	122	23	118	4,92
15.	Rzepedź-Osiedle Jawornik	320	1089	195	1099	20,35

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy.

Pozafinansowe działania realizowane przez GOPS w Gminie Komańcza to:

- dary żywnościowe, czasem odzież
- praca socjalna (wszelkiego rodzaju pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, sądowych, zdrowotnych itp.)

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy nie zleca realizacji zadań organizacjom pozarządowym.

5. Identyfikacja najistotniejszych problemów społecznych

5.1. Bieda i ubóstwo

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy na koniec grudnia 2007r. w Gminie, analogicznie do ogólnej tendencji w kraju, największym palącym problemem jest ubóstwo - 177 rodzin korzysta z tego powodu z pomocy społecznej. Niepokojące dane dotyczą długości korzystania ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, które wskazują na dużą grupę osób z obszaru biedy długotrwałej, jest to 25 rodzin korzystających z pomocy powyżej 1 roku. Grupa ta stanowi ponad 10% wszystkich korzystających z pomocy GOPS.

Najdotkliwsza jednak i najbardziej zagrażająca zdrowemu funkcjonowaniu społeczeństwa jest **bieda chroniczna**, którą definiuje się jako ponad pięcioletnie wsparcie ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej. W Gminie Komańcza takich rodzin notuje się 185, jest to tym samym ponad **77% ogółu odbiorców usług świadczonych przez GOPS**. Ponad 11% korzystało z pomocy do roku czasu.

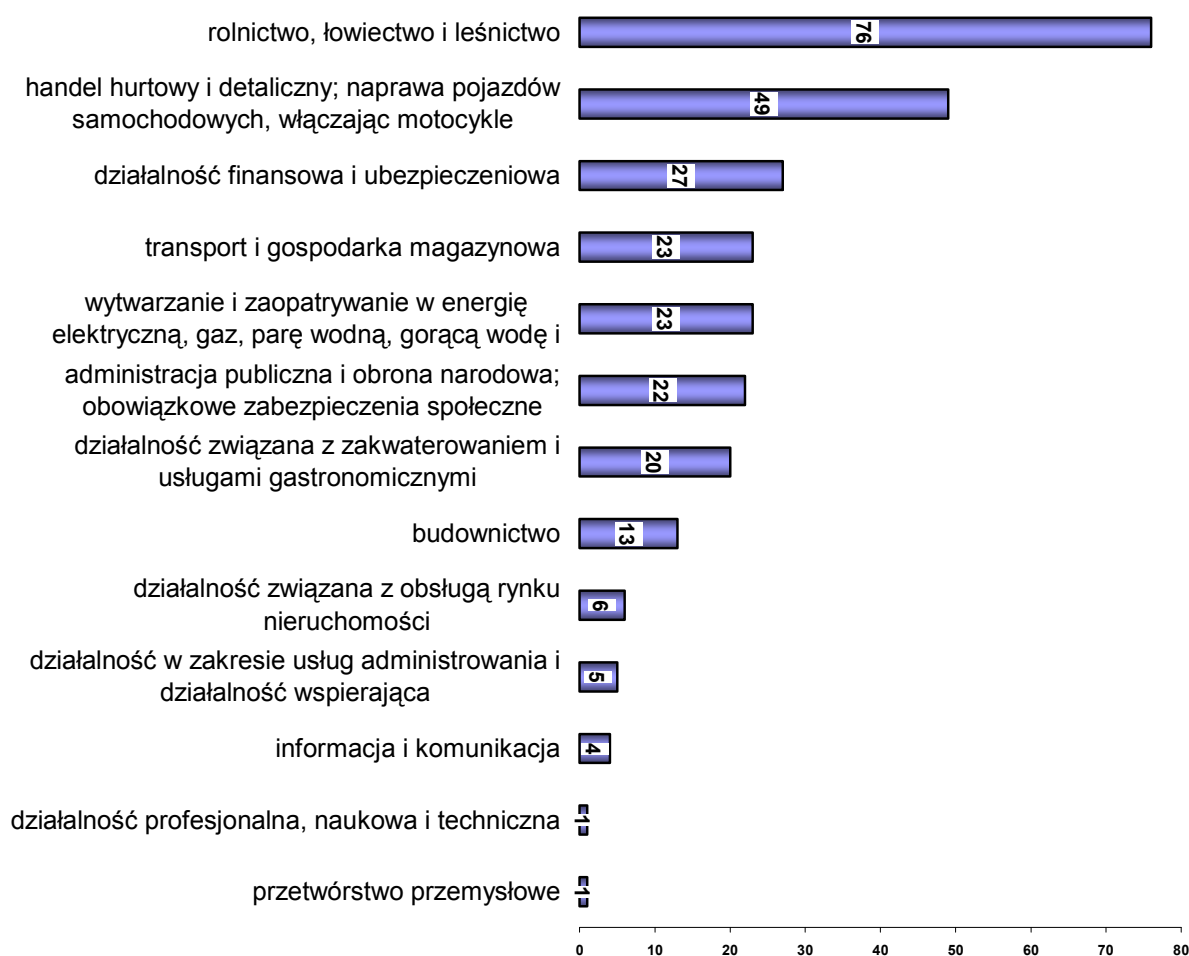
5.2. Bezrobocie

Aktualne, szybkie zmiany w sferze społeczno - ekonomicznej wymuszają zmiany w obszarze zatrudnienia. Nową strategią działania mającą na celu pozytywne zmiany na rynku pracy jest flexicurity odnosi się do poszukiwania rozwiązań korzystnych dla obu stron rynku pracy, czyli pogodzenia potrzeb pracodawcy z uwarunkowaniami pracownika oraz stworzeniu bezpieczeństwa socjalnego. Flexicurity to, zatem kompleksowe podejście do tworzenia polityki rynku pracy, łączące dostateczną elastyczność umów z zapewnieniem pracownikom bezpieczeństwa w zakresie możliwości zachowania miejsca pracy bądź znalezienia w krótkim czasie nowej pracy. Równie istotne jest zapewnienie pracownikowi odpowiedniego dochodu w okresie przed podjęciem pracy. Rozwiązanie takie może być korzystne zarówno dla pracowników, jak i dla przedsiębiorstw. W Europie - także w Polsce - postępuje proces uelastyczniania rynku pracy, czego przejawem jest upowszechnianie się nietypowych form zatrudnienia, które częściowo uzupełniają, a częściowo zastępują typowe zatrudnienie pracownicze – w pełnym wymiarze czasu lub na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Zjawisko to obejmuje zarówno personel niskokwalifikowany, jak i kadre menedżerską. Co ważne, polityka ta znajduje odzwierciedlenie w dokumentach Unii Europejskiej, m.in. w Strategii Lizbońskiej, która akcentuje potrzebę upowszechniania w Europie nietypowych form zatrudnienia przy równoczesnym obejmowaniu możliwie pełną ochroną socjalną „nietypowych pracowników” Unii Europejskiej.

Główny Urząd Statystyczny odnotował w 2007 roku w gminie Komańcza 1 273 osób pracujących. 41,79 % zatrudnionych stanowiły kobiety. Praca w sektorze publicznym wynosiła nieco powyżej 11 % natomiast pozostałe miejsca zatrudnienia sytuowały się w sektorze prywatnym.

Dane GUS z 2007 roku podają rozkład podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze regon wg sektorów własnościowych:

Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Komańcza wg sektorów własnościowych.

Źródło: Opracowanie wg danych GUS.

- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo - 76 jednostek gospodarczych
- handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego- 49 jednostek gospodarczych
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa - 27 jednostek gospodarczych
- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych – 23 jednostki gospodarcze

- transport, gospodarka magazynowa i łączność - 23 jednostki gospodarcze
- administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne - 22 jednostki gospodarcze
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi - 20 jednostek gospodarczych
- budownictwo - 13 jednostek gospodarczych
- obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej - 6 jednostek gospodarczych
- działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca - 5 jednostek gospodarczych
- informacja i komunikacja – 1 jednostka gospodarcza
- przetwórstwo przemysłowe - 1 jednostka gospodarcza
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna - 1 jednostka gospodarcza

Osoby prowadzące własną działalność gospodarczą stanowią 17,28% wszystkich pracujących.

Tabela 29. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Komańcza zarejestrowane w rejestrze regon wg sektorów własnościowych.

Ogółem	jed.gosp.	289
Sektor publiczny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	19
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	jed.gosp.	14
spółki handlowe	jed.gosp.	1
Sektor prywatny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	270
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed.gosp.	220
spółki handlowe	jed.gosp.	2
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	5

Źródło: GUS (stan na koniec 2007r.).

Wskaźnik aktywności gospodarczej w powiecie sanockim jest taki sam jak średnia dla województwa podkarpackiego. Pod względem aktywności ekonomicznej mieszkańców powiat jest na 5 miejscu, wśród 21 powiatów. Obrazuje to poniższe zestawienie w tabeli.

Tabela 30. Wskaźniki aktywności gospodarczej.

Polska	95
Województwo	66
leski	93
bieszczadzki	89
stalowowolski	76
mielecki	66
sanocki	66
jarosławski	64
łańcucki	64
jasielski	58
krośnieński	58
rzeszowski	58

tarnobrzeski	58
dębicki	54
ropczycko-sędziszowski	53
niżański	51
leżajski	50
brzozowski	48
strzyżowski	47
kolbuszowski	46
przemyski	46
przeworski	45
lubaczowski	44

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych (dane na 31.12.2005).

Raport Wojewódzkiego Urzędu Pracy z grudnia 2007 roku ujawnia, że z grupy 12 053 nowo zarejestrowanych bezrobotnych, zarejestrowani po raz pierwszy stanowili 13,1 %. Najniższy wskaźnik bezrobocia zarejestrowano w miastach: Krośnie i Rzeszowie.

Tabela 31. Porównanie stopy bezrobocia w latach 2003 r. -2008 r.

	2003	2004	2005	2006	2007	List 2008
Polska	18,0	19,1	17,6	14,9	11,4	9,1
Woj. Podkarpackie	16,7	19,1	18,4	16,5	14,4	12,6
Powiat Sanocki	19,6	22,3	18,5	16,1	14,0	10,2

Źródło: WUP.

W grupie osób bezrobotnych przewagę stanowią kobiety.

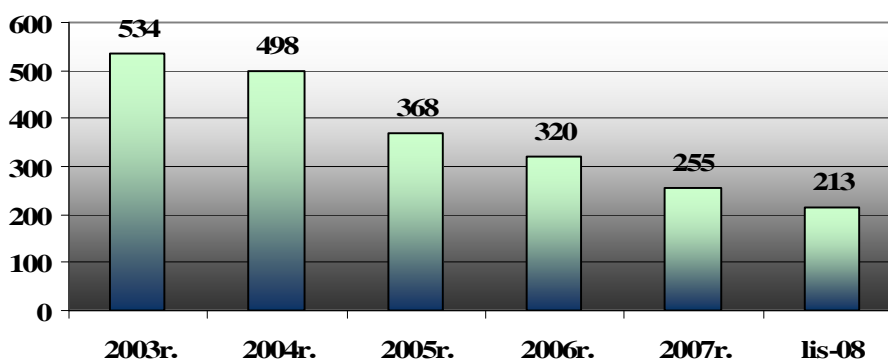
Tabela 32. Bezrobotni w Gminie Komańcza z podziałem na płeć.

Lata	2003		2004		2005		2006		2007		List 2008	
Liczba osób bezrobotnych ogółem	534		498		368		320		255		213	
Liczba osób bezrobotnych z podziałem na płeć	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
	300	234	272	226	211	157	170	150	161	94	121	92

Źródło: PUP w Sanoku.

Analiza statystyk PUP w Sanoku pozwala zaobserwować stałą tendencję spadkową ilości osób bezrobotnych zamieszkałych na terenie Gminy Komańcza.

Wykres 8. Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Komańcza.

pierwsze miejsce. Taka sytuacja nie pozostaje bez wpływu na kierunek rozwoju postaw i zachowań młodych ludzi. Poczucie braku perspektyw, bezradność i bierność powoduje, że młodzież przestaje wierzyć w sens i możliwości zmian, przejmując natomiast od dorosłych negatywne wzorce zachowań. Przekrojowa analiza aktualnych statystyk wskazuje, iż rośnie liczba rodzin niepełnych (śmierć jednego z rodziców, rozwody, samotne macierzyństwo z wyboru, wyjazdy za granicę) oraz rodzin wielodzietnych. Z powodu wielodzietności w 2007 roku GOPS wspierał 58 rodzin. Dla porównania w 2002 roku 88 rodzin. Co wynika ze zmiany definicji rodziny wielodzietnej.

Problem bezradności opiekuńczo - wychowawczej w gminie jest ściśle związany z niedostateczną edukacją elementarną i opieką przedszkolną. Aktualnie, w co trzeciej gminie wiejskiej nie ma ani jednego przedszkola, samorządy zaś ograniczają ich liczbę z uwagi na wysokie koszty utrzymania. Gminę cechuje wysoki poziom bezrobocia, a co za tym idzie postępujące ubożenie rodzin. Koszty związane z wczesnoszkolnym kształceniem dzieci niejednokrotnie przewyższają możliwości rodzinnych budżetów domowych. Na obszarze gminy aktualnie działają 3 oddziały przedszkolne (Komańcza, Łupków, Rzepedź) finansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach POKL Działanie 9.1.1. Realizacja projektu jest przewidziana na 1 rok. Z punktów na dzień dzisiejszy korzysta 40 beneficjentów.

Opracowana przez Ministerstwo Polityki Społecznej Narodowa Strategia Integracji Społecznej zakłada, że do 2010 roku odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną zwiększy się dwukrotnie. Dlatego też w najbliższych latach na uruchamianie i prowadzenie alternatywnych przedszkoli Polska otrzyma w ramach EFS 7,2 mln zł. a kolejne 2,4 mln dołoży rząd.

5.4. Niepełnosprawność. Długotrwała choroba

Unia Europejska propaguje europejski model społeczny jako model docelowy społeczeństwa, które ma tworzyć tzw. społeczeństwo integracyjne, czyli dążące do jak najszerszej inkluzji społecznej w tym oczywiście osób niepełnosprawnych. Celem podejmowanych działań jest, więc ukształtowanie społeczności tak, aby nie marginalizowała, ale spajała i integrowała. Gmina Komańcza realizuje działania na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez pomoc usługową realizowaną w formie pomocy sąsiedzkiej oraz poprzez realizację specjalistycznych usług opiekuńczych. W 2007 roku GOPS w Komańczy udzielił pomocy 31 osobom niepełnosprawnym.

Dokładna liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie Gminy jest trudna do ustalenia z uwagi na fakt, iż nie wszystkie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności są ewidencjonowane. Ośrodek Pomocy Społecznej w Komańczy szacuje się, że **na terenie gminy około 900 osób posiada prawnie potwierdzoną niepełnosprawność (orzeczenie właściwego organu o stopniu niepełnosprawności).**

5.5. Bezpieczeństwo publiczne i patologie społeczne

5.5.1. Przestępczość

Zjawiska społecznie patologiczne dotyczą wszelkich zachowań jednostek i grup, niezgodnych z wartościami powszechnie uznawanymi w danym kręgu kulturowym i działających destruktywnie na zbiorowość społeczną.

Uzyskane gminne dane statystyczne wskazują, że największe zagrożenie na omawianym obszarze stanowią nietrzeźwi kierujący: 25 zdarzeń w 2006 r. i 13 zdarzeń w 2007 r. Kolejne kategorie wykroczeń najczęściej notowanych to 4 zdarzenia - kradzieże cudzej rzeczy oraz kolizje drogowe – 4 zdarzenia. W 2007 roku odnotowano 3 przypadki oszustwa. Jednostkowo występujące przestępstwa to: kradzież cudzej rzeczy, kradzież z włamaniem, bójki i pobicia, przemoc w rodzinie.

Na terenie gminy nie odnotowuje się takich przestępstw jak: przestępstwa rozbójnicze, kradzieże pojazdów, przestępstwa gospodarcze, uszkodzenie mienia.

Tabela 33. Przestępczość w Gminie Komańcza.

Wyszczególnienie	2006	2007	% wzrostu w latach* 2006-2007
Kradzież cudzej rzeczy	11	4	-63
Kradzież z włamaniem	2	1	-50
Przestępstwa rozbójnicze	-	-	-
Kradzieże pojazdów	-	-	-
Bójki i pobicia	-	1	+100
Przestępstwa gospod.	-	-	-
Nietrzeźwi kierujący	25	13	-48
Kolizje drogowe	5	4	-20
Wypadki drogowe	1	1	-
Przemoc w rodzinie	-	1	+100
Uszkodzenie mienia	1	-	-100
Oszustwo	-	3	+300

Źródło: Dane Komisariatu Policji w Komańczy.

5.5.2. Uzależnienia

Najważniejszym problemem społecznym zdaniem mieszkańców województwa podkarpackiego (według badań z 2005 roku), zarówno na poziomie kraju, jak i lokalnym, jest bezrobocie (90% uznaje ten problem za bardzo ważny). Na kolejnych miejscach w hierarchii ważności znalazło się picie alkoholu przez młodzież (70%), przemoc w rodzinie (69%), alkoholizm (68%), spadek stopy życiowej (66%), narkomania (64%) oraz przestępczość gospodarcza (62%).

Badania wykazały, że w ocenie negatywnych zjawisk związanych z konsumpcją alkoholu większe znaczenie dla mieszkańców województwa podkarpackiego ma spożywanie alkoholu przez młodzież niż problem alkoholizmu w ogóle. Wyniki badań poziomu spożycia alkoholu przez dorosłych mieszkańców województwa podkarpackiego pokazują, że przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku

alkohol piło 80% mieszkańców woj. podkarpackiego, podczas gdy dla ogółu Polaków odsetek ten wynosi 84 %. Średnio każdy mieszkaniec Podkarpacia wypił 2,81 litra stuprocentowego alkoholu w ciągu roku. Jest to znacznie mniej niż statystyczny Polak (4,31 l). Różnica wynika stąd, że respondenci z woj. podkarpackiego piją zdecydowanie mniej napojów spirytusowych niż ogół Polaków. Struktura spożycia nie różni się znacznie od ogólnopolskiej. W obu przeważa wódka (51% ogólnie wypitego 100% alkoholu, w Polsce – 47%), przed piwem (41%, w Polsce – 45%). Najmniejsza część spożywanych napojów alkoholowych stanowi wino (8%, w Polsce – 9%).

Wśród mieszkańców Podkarpacia najwięcej zwolenników ma piwo (62%), ale tylko nieco mniej wódka (60%) oraz wino (56%). Analiza danych wskazuje, że najczęściej spożywanym alkoholem jest piwo (przeciętnie 49 razy do roku, a zatem średnio prawie raz na tydzień), prawie dwukrotnie rzadziej pita jest wódka (średnio 30 razy do roku, czyli nieco częściej niż raz na dwa tygodnie), a najrzadziej – wino (średnio 15 razy w ciągu roku). Mieszkańcy woj. podkarpackiego częściej niż przeciętni Polacy piją biber.

Zarówno wśród mieszkańców Podkarpacia, jak i całej Polski, im wyższy jest poziom spożycia alkoholu, tym mniej taki stan jest powszechny, podczas, gdy wypijanie 1,2 litra czystego alkoholu w ciągu roku zadeklarowało 43 % respondentów (w Polsce 35%), to do największej ilości (ponad 12 litrów) przyznał się, co dwudziesty respondent w badaniu podkarpackim oraz co dziesiąty ankietowany w edycji ogólnopolskiej. Zarówno ilość abstynentów na Podkarpaciu, jak i liczba osób pijących stosunkowo nieduże ilości alkoholu jest wyraźnie większa niż przeciętnie w kraju (abstynenci stanowią 20% wobec 18% w Polsce, osoby pijące do 1,2 litra czystego alkoholu rocznie – 43% wobec 35% w Polsce).

W gminie Komańcza rejestruje się występowanie problemu nadużywania alkoholu i uzależnienia od alkoholu. Alkoholizm jako choroba dotyczy nie tylko samego chorego, lecz całej rodziny jako grona współuzależnionych. Często łączy się z przemocą w rodzinie. Zaznaczyć również należy, iż alkoholizm nie jest zarezerwowany tylko dla rodzin z obszaru zaliczanego do patologii społecznej. Uzależnieni od alkoholu i ich rodziny mają możliwość uzyskania pomocy w:

- SP ZOZ Poradni Leczenia Uzależnień w Sanoku

Problem alkoholizmu i narkomani w Gminie Komańcza ujawnia się poprzez rejestry Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, który w 2007 roku udzielił wsparcia 2 rodzinom alkoholowym.

Z wywiadów środowiskowych prowadzonych przez GOPS wynika, że rodzin z problemem alkoholowym jest znacznie więcej. Według szacunków problem może dotyczyć ponad 50 rodzin. Trudno oszacować skalę zjawiska, ponieważ nie wszyscy mają jakikolwiek kontakt z pomocą społeczną. W większości są to rodziny niepełne, również rodziny wielodzietne.

Nie wszystkie osoby przyznają, że mają określone problemy z powodu nadużywania alkoholu. Obecnie w Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (dane oficjalne) zarejestrowanych jest 13 osób, które zgłosiły samą chęć leczenia, bądź zrobili to członkowie rodzin, policja lub GOPS. Spośród wymienionych 13 osób 5 posiada rodziny z dziećmi, w tym 2 wielodzietne (4 i 7 dzieci).

Szczegółowa analiza pozwala wysnuć wnioski, iż przeciętnie w rodzinie alkoholycznej jest 2 dzieci, natomiast biorąc pod uwagę tylko rodziny z dziećmi średnia wynosi 3 dzieci w rodzinie. Największa ilość dzieci w rodzinie z problemem alkoholowym to 9 - cioro. W gminie nie prowadzi się badań ani stałego monitoringu zjawiska narkomanii.

Gmina Komańcza opracowała, ustawowo wymagane dokumenty, dotyczące działań na rzecz przeciwdziałania alkoholizmowi. 20 marca 2008 r. Rada Gminy Komańcza zatwierdziła Uchwałę nr XVIII/82/08 dotyczącą Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zakładał on działania takiego typu jak:

- I. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej - 9.000,00 zł
- II. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie - 36.500,00 zł
  1. Doposażenie świetlic socjoterapeutycznych - 4.000,00 zł
  2. Prowadzenie działalności profilaktycznej w świetlicach wiejskich - 10.000,00 zł
  3. Prowadzenie działalności profilaktycznej w świetlicach szkolnych - 15.200,00 zł
  4. Pomoc rodzinom z problemami alkoholowymi - 7.300,00 zł
- III. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej dla dzieci i młodzieży poprzez współpracę - 9.500,00 zł
- IV. Tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspakajanie motywuje do powstrzymywania się od spożywania alkoholu - 9.000,00 zł

Drugim podstawowym dokumentem z zakresu profilaktyki jest Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na terenie Gminy Komańcza. Zatwierdzony Uchwałą nr XVIII/83/08 z dnia 20 marca 2008r. Zaplanowane do realizacji zadania w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania narkomanii to przede wszystkim:

- a/ Zadania do wykonania w zakresie profilaktyki problemów związanych z narkomanią
  - zakup i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych (literatura, pomoce dydaktyczne);
  - wdrożenie kampanii edukacyjnej w szkołach;
  - współpraca ze szkołami, instytucjami i mediami w zakresie krzewienia kultury antynarkotykowej;

- organizowanie szkoleń dla nauczycieli, pedagogów, rodziców i policjantów z zakresu narkomanii; wspieranie imprez profilaktycznych;
- organizowanie konkursów o tematyce narkotykowej;

b/ Zadania w zakresie ograniczania szkód zdrowotnych

- wsparcie instytucji zajmujących się terapią uzależnień, gdzie uczestnikami będą mieszkańcy Gminy Komańcza
- upowszechnianie wiedzy na temat leczenia, rehabilitacji (zakup materiałów informacyjno-edukacyjnych).

Wydatki na zadania przyjęte w powyższym programie ustalono na 4.000 złotych z wpływów za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 2008 roku.

5.5.3. Przemoc w rodzinie

Policyjne statystyki rewiru dzielnicowych Policji w Komańczy pokazują, że na terenie gminy zjawisko przemocy występuje jednostkowo (1 przypadek oficjalnie zgłoszony w 2007r.). W sytuacji zaistnienia przemocy stosuje się procedury interwencji „Niebieskiej Karty”. Zarówno procedura i dokumentacja pozwalają między innymi na opracowanie planu pomocy członkom rodziny (dorosłym i dzieciom) oraz podjęciu działań interwencyjnych.

Niestety nie wszystkie przypadki przemocy domowej są oficjalnie zgłaszane na Policji. Ofiary przemocy najczęściej, nie zgłaszają przemocy z powodów społecznych (m.in. przyzwolenie otoczenia na takie zachowania, mała świadomość o przestępczym charakterze takich czynów i odpowiedzialności karnej za nie). Niejednokrotnie informacje o przemocy w rodzinie nie są ujawniane ze względu na uzależnienie materialne kobiety od męża, posiadanie dzieci i obawa przed rozpadem rodziny).

Konieczne jest, więc podjęcie systemowych i międzyinstytucjonalnych działań m.in. z zakresu:

- uświadomienia ofiarom (lub potencjalnym ofiarom), że przemoc w rodzinie ma charakter przestępczy
- dostarczeniu informacji, na jaką pomoc i wsparcie mogą liczyć ofiary przemocy w rodzinie
- prowadzenia działalności informacyjno-edukacyjnej o problemie przemocy w rodzinie przez szkoły, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek zdrowia, Kościół oraz inne instytucje i organizacje społeczne, która zwróci uwagę na ten problem wielu przedstawicielom społeczności lokalnej
- pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (opieka medyczna, pomoc psychologiczna i terapeutyczna, prawna i materialna)
- skierowania sprawców przemocy w rodzinie na leczenie, zapewnienie im pomocy psychologicznej oraz praca socjalna z nimi

- podnoszenia kompetencji do udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie wśród: pracowników socjalnych, nauczycieli, pedagogów szkolnych, lekarzy, pielęgniarek, funkcjonariuszy Policji, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- przygotowania i realizacji programów pomocowych i interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Ofiary przemocy do końca 2008 roku mogły korzystać z pomocy i wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Komańczy. Do podstawowych form pomocy świadczonych w ramach interwencji kryzysowej należy:

1. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej z gmin, z których pochodzi osoba lub rodziną potrzebująca wsparcia w formie świadczeń pieniężnych czy rzeczowych.
2. Współpraca z gminnymi komisjami do spraw rozwiązywania problemów alkoholowych.
3. Praca socjalna z osobami i rodzinami mająca na celu wzmocnienie lub odzyskanie zdolności do prawidłowego funkcjonowania i wyjścia z trudnej sytuacji życiowej.

Aktualnie podopieczni odsyłani będą do pobliskiego Sanoka. Koszty dojazdu do Ośrodka w Sanoku refundowane będą przez Urząd Gminy w Komańczy.

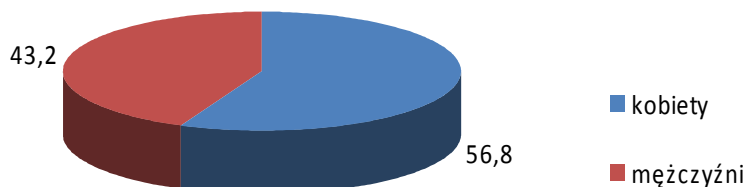
6. Problemy społeczne w opinii mieszkańców gminy Komańcza - analiza badań ankietowych.

Badania społeczne to ważny etap, służący partycypacji społecznej i „uspołecznieniu” niniejszego dokumentu. Wywiad kwestionariuszowy w Gminie Komańcza realizowany był w czerwcu-sierpniu 2008 roku. Służył diagnozie ważnych problemów społecznych w opinii mieszkańców poszczególnych sołectw. Oprócz analizy problemów społecznych celem badań było również uświadomienie mieszkańcom potrzeby przygotowania przez gminę „systemowych” i długofalowych sposobów rozwiązywania problemów społecznych jej mieszkańców oraz ich uwrażliwienie na problemy osób marginalizowanych społecznie i zawodowo oraz skłonienie do myślenia nad sposobami ich rozwiązywania. Zastosowana technika to wywiad ankietowy, natomiast narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety opracowany przez socjologów FRDL. Tematyka badań była na tyle neutralna, że nie wzbudzała niepokoju i w większości przypadków spotkała się ze zrozumieniem i życzliwością. Pozyskano 111 kompletnych i umożliwiających dokonanie analizy kwestionariuszy ankiet. Kwestionariusz ankiety zawiera trzy części. Pierwsza dotyczy opinii badanych na temat najważniejszych problemów społecznych mieszkańców gminy. Druga część kwestionariusza dotyczy propozycji i dróg rozwiązywania tych problemów. Kończącą część stanowi metryczka, w której zawarte są informacje o głównych cechach społeczno-demograficznych (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód).

6.1. Charakterystyka demograficzno- społeczna badanej zbiorowości.

W badaniu wzięło udział 111 respondentów, w tym 63 kobiety (56,8 %) oraz 48 mężczyzn (43,2 %). Jest to rozkład, w którym jest niewielka nadreprezentatywność kobiet – rzeczywista struktura płci mieszkańców gminy to 52 % kobiet i 48 % mężczyzn.

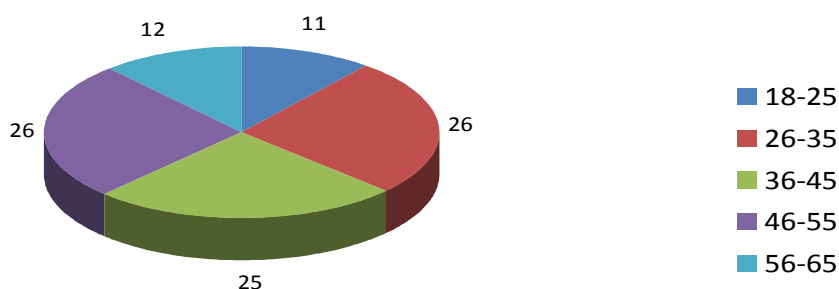
Wykres 9. Płeć uczestników badania.

Źródło: opracowanie własne.

W grupie respondentów ankiety najczęściej było osób w wieku 26 – 35 lat – ponad 26 % badanych. Mniej więcej tyle samo w badaniu uczestniczyło osób w wieku 46-55 lat. Ponad co czwarty pytany jest w wieku 36-45 lat. Blisko 12 % stanowiły osoby mające 56-65 lat. Co dziesiąty pytany to młoda osoba (18 – 25 lat). Strukturę wiekową respondentów przedstawia poniższy wykres.

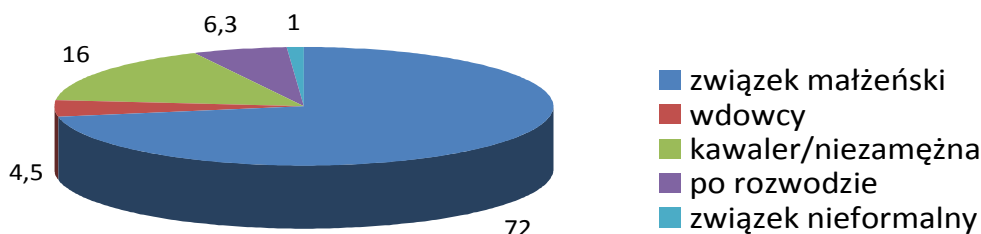
Wykres 10. Wiek uczestników badania.

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość uczestników badania to osoby w związkach małżeńskich – 72 %. Ponad 16 % to osoby stanu wolnego – panny i kawalerowie, 4,5 % to wdowy lub wdowcy. 6 % stanowiły osoby rozwiedzione, a 1 % pozostające w związku nieformalnym.

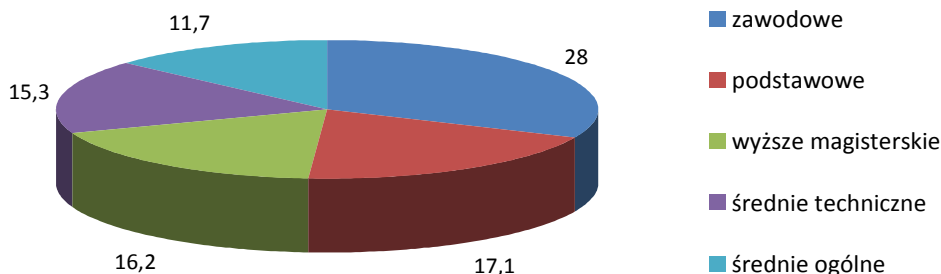
Wykres 11. Stan cywilny uczestników badania.

Źródło: opracowanie własne.

W badaniu wzięło udział najczęściej osób z wykształceniem zawodowym – 28 %. 16 % ma wykształcenie wyższe magisterskie, a 5 % wyższe zawodowe. 15 % pytanych ma wykształcenie średnie techniczne. Ponad co dziesiąty uczestnik sondażu ma wykształcenie średnie ogólne, a 6 % pomaturalne. 17 % pytanych to osoby z wykształceniem podstawowym. Wykształcenie respondentów przedstawiono za pomocą wykresu.

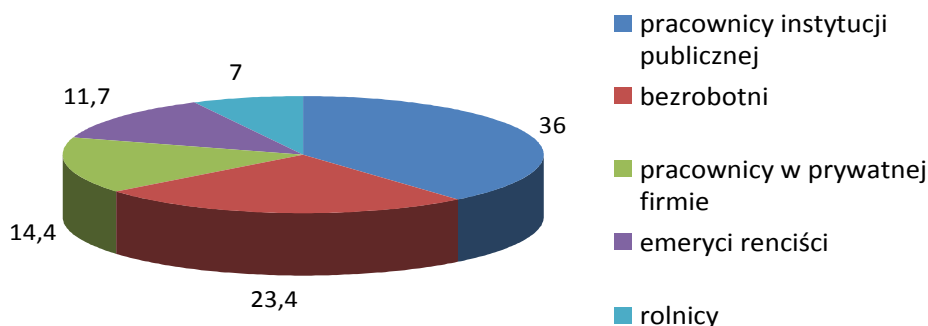
Wykres 12. Wykształcenie uczestników badania.

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej wśród respondentów było pracowników instytucji publicznej – 36 %. Kolejną grupą pod względem liczności były osoby bezrobotne lub niepracujące – 23 %. 14 % w badanej grupie stanowili pracownicy w prywatnych firmach, a 12 % emeryci i renciści. 7 % było wśród respondentów rolników. Łącznie studenci i uczniowie stanowili 4 %. Niewiele było w badanej grupie prywatnych przedsiębiorców – niecałe 2 %. Rodzaj zatrudnienia uczestników sondażu przedstawia poniższy wykres.

Wykres 13. Zatrudnienie uczestników badania.

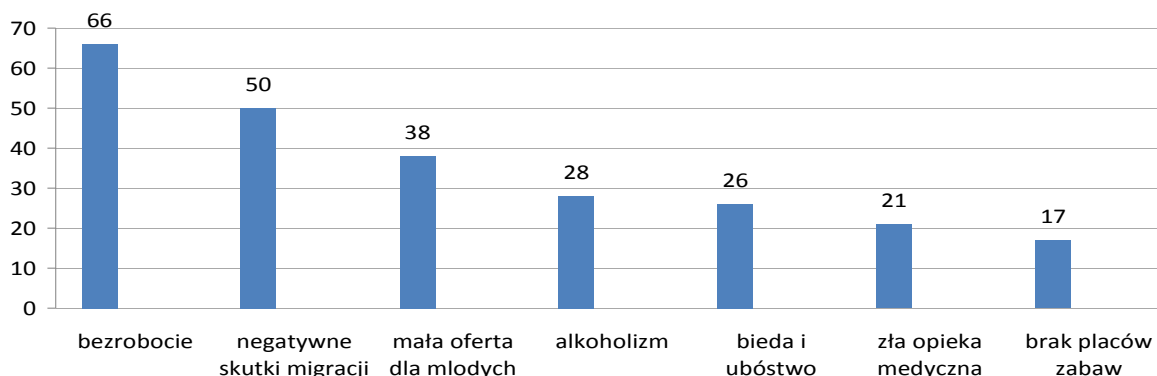
Źródło: opracowanie własne.

6.2. Istotne problemy społeczne, ich przyczyny oraz defaworyzowane grupy mieszkańców.

Duża grupa pytań w kwestionariuszu dotyczyła identyfikacji najważniejszych problemów społecznych mieszkańców gminy oraz oceny poszczególnych dziedzin życia społecznego. W opinii badanych najpoważniejsze problemy społeczne mieszkańców gminy to: bezrobocie, negatywne skutki migracji zarobkowej, mała oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży, alkoholizm i patologie towarzyszące uzależnieniu oraz bieda i ubóstwo.

Wykres 14. Najistotniejsze problemy według ilości wskazań.

Źródło: opracowanie własne.

22 % wskazań jako najistotniejszy problem uzyskało **bezrobocie** części mieszkańców Gminy. Blisko 17 % wskazań miały **negatywne społeczne skutki migracji zarobkowej mieszkańców**. W rozwinięciu odpowiedzi na to pytanie uczestnicy badania wskazywali na następujące problemy z tym związane: niewydolność opiekuńczo-wychowawczą (dzieci pod opieką dziadków, krewnych), wyjazd ludzi młodych, którzy są ważnym zasobem rozwoju gminy, wyludnienie gminy, rozbicie lub kryzys w rodzinach, dotkniętych „eurosieroctwem”. Prawie 13 % wskazań dotyczyło problemu **ograniczonej oferty spędzania wolnego czasu, atrakcyjnej dla dzieci i młodzieży**. Dla co dziesiątego pytanego najpoważniejszym problemem lokalnym jest **alkoholizm**. Bardzo podobna grupa pytanых określa wagę **biedy i ubóstwa** części mieszkańców Gminy. Na niewystarczającą opiekę medyczną na terenie Gminy uwagę zwróciło 7 % uczestników sondażu. 6 % uważa za problem brak placów zabaw, za mało boisk, miejsc rekreacji. 4 % jest zadania, że problemem są niewystarczająca oferta spędzania czasu dla osób starszych. Tyle samo pytanых zwraca uwagę na nienajlepsze relacje między mieszkańcami.

W dalszej kolejności pod względem ilości wskazań wymieniono następujące problemy:

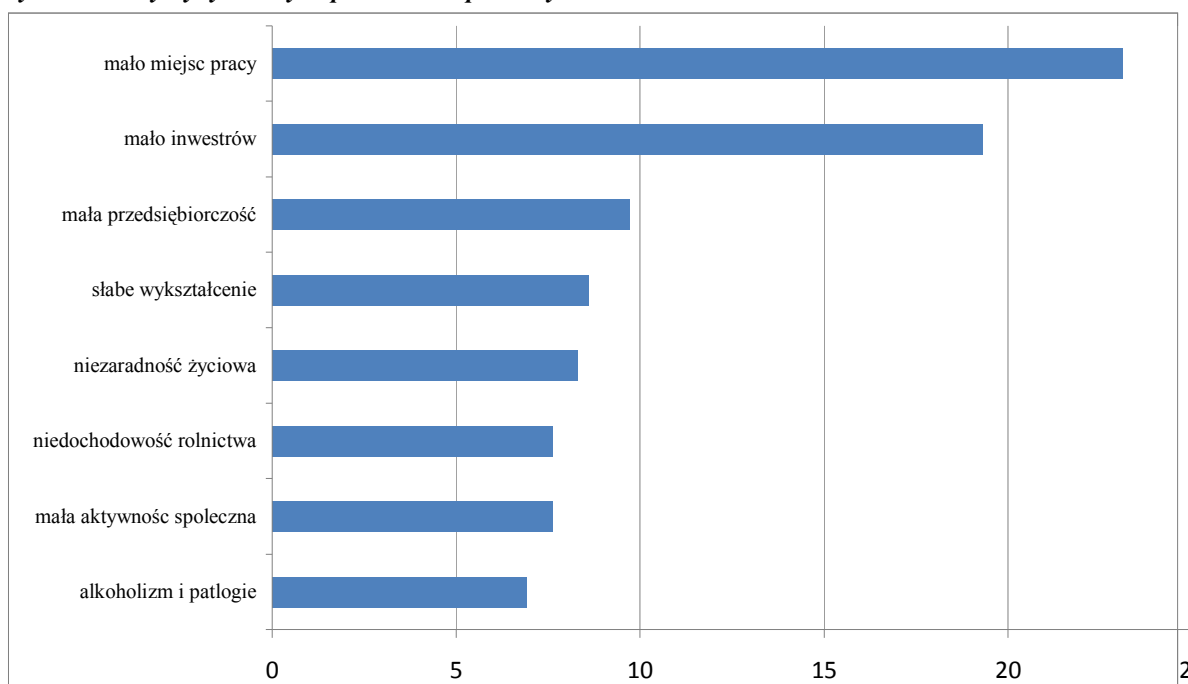
- niewystarczająca oferta kulturalna - 2,7 %
- niewydolny system pomocy społecznej - 2,3 %
- niski poziom wykształcenia - 1,3 %
- problemy ekologiczne – 1,3 %.

Na pytanie dotyczące przyczyn istotnych problemów społecznych wśród najczęściej wskazywanych odpowiedzi znalazły się:

- brak miejsc pracy – 23 %
- brak inwestorów – 19 %

- mała aktywność zawodowa mieszkańców – 9,7 %
- słabe wykształcenie i kwalifikacje części mieszkańców – 8,6 %
- niezaradność życiowa, bierność, postawa roszczeniowa wobec pomocy społecznej – 8,3 %
- niedochodowość produkcji rolnej – 7,6 %
- małe zaangażowanie społeczne mieszkańców – 7,6 %
- uzależnienie od alkoholu – 6,9 %
- dziedziczenie biedy – 3,8 %
- niedostateczna edukacja przedszkolna na terenie Gminy – 3,4 %

Wykres 15. Przyczyny istotnych problemów społecznych w Gminie Komańcza.

Źródło: opracowanie własne.

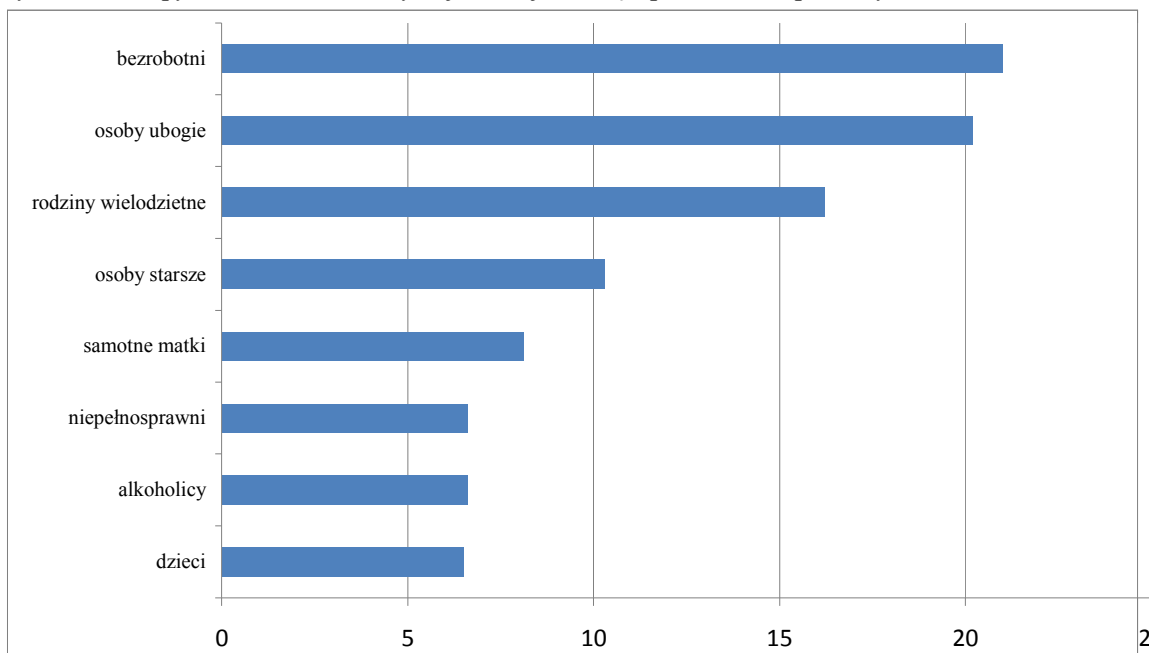
Celem sondażu było także uzyskanie odpowiedzi na pytanie, których grup mieszkańców gminy najbardziej dotyczą istotne problemy społeczne. W tym kontekście uczestnicy sondażu najczęściej wskazywali:

- **bezrobotni – 21 %**
- **osoby ubogie – 20 %**
- **rodziny wielodzietne – 16 %**
- osoby starsze, samotne – 10 %
- matki samotnie wychowujące dzieci – 8 %
- niepełnosprawni, osoby długotrwale i poważnie chore – 6,6 %
- osoby uzależnione od alkoholu – 6,6 %

- dzieci i młodzież – 6 %.
- wszyscy mieszkańcy – 4 %

Powyższy rozkład wskazań przedstawia wykres 16.

Wykres 16. Grupy mieszkańców Gminy najbardziej dotknięte problemami społecznymi.

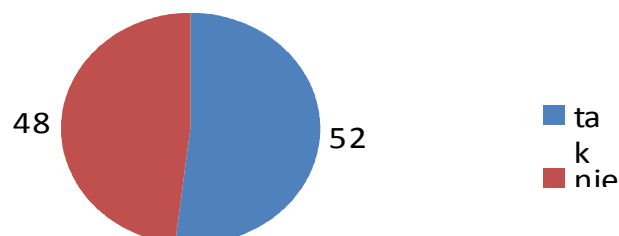

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższego wykresu wynika, że nie ma grupy, która w opinii pytanym zdecydowanie jest wskazywana jako najbardziej zagrożona wykluczeniem społecznym, i zawodowym. Różnice pomiędzy trzema pierwszymi kategoriami nie są duże, a żadnej z nich nie wskazał więcej niż co piąty pytany. Oznacza to, że respondenci dostrzegają w swoim otoczeniu różne grupy defaworyzowane, ale żadnej z nich nie traktują jako wyjątkowo „pokrzywdzonej”.

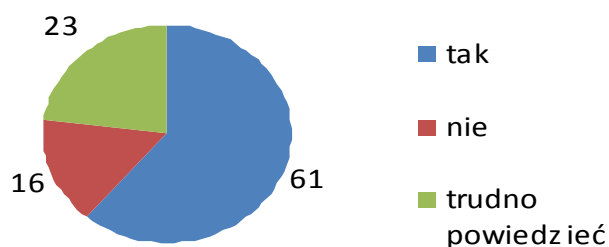
W ankiecie pytano, czy w najbliższym otoczeniu (rodzinnie, sąsiedztwie) respondenci spotykają się z osobami dotkniętymi istotnymi problemami społecznymi. 52 % pytanym odpowiedziało, że ich najbliższą rodzinę bezpośrednio dotykają istotne problemy społeczne, a 48 %, że nie. Natomiast 61 % uczestników badania stwierdziło, że w ich najbliższym otoczeniu są osoby i rodziny, którym należy pomóc ze względu na problemy społeczne, które ich dotykają. Przedstawiają to poniższe wykresy 17 i 18.

Wykres 17. Czy odczuwają problemy społeczne.

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 18. Czy w najbliższym otoczeniu są potrzebujący.

Źródło: opracowanie własne.

6.3. Proponowane działania w celu rozwiązywania problemów społecznych w Gminie

Kwestionariusz ankiety dotyczył także opinii mieszkańców Gminy o możliwych propozycjach działań służących rozwiązywaniu lub ograniczaniu problemów lokalnych.

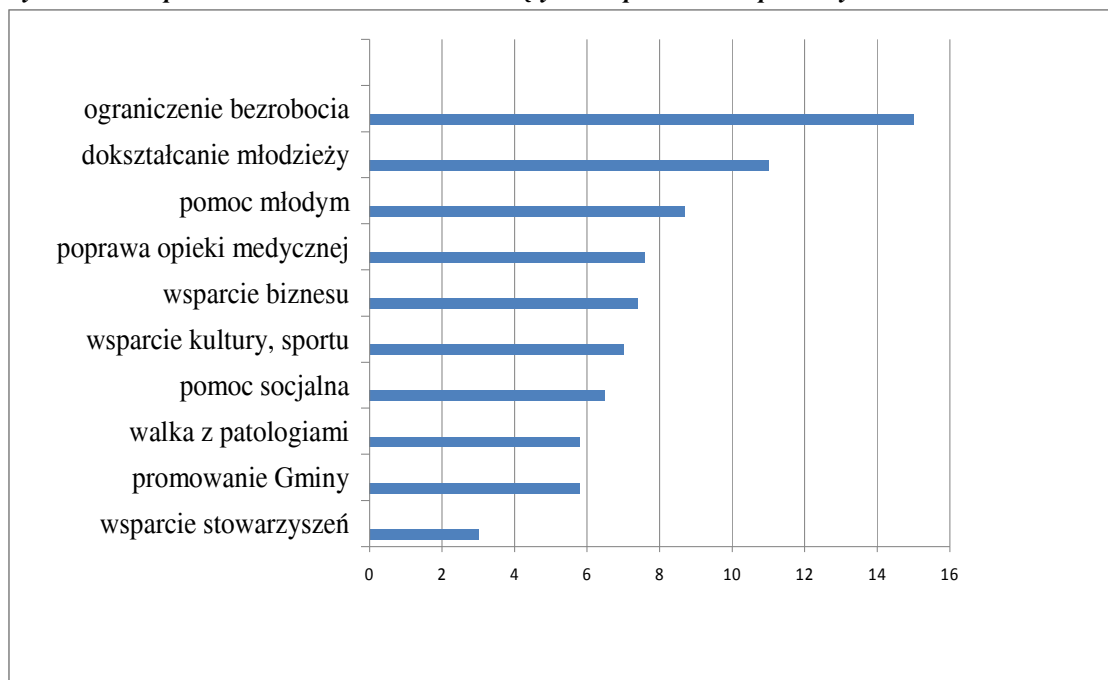
Wśród najczęściej proponowanych przez respondentów działań, które służą rozwiązywaniu problemów społecznych znalazły się:

- **ograniczenie bezrobocia i poprawa rynku pracy** – ponad 15 % wskazań;
- **bezpłatnie kształcić młodzież** – 11 %;
- **pomóc młodym** – 8,7 %.

W dalszej kolejności pod względem częstości wskazań były:

- poprawa opieki medycznej – 7,6 %,
- wsparcie pracodawców i rozwoju przedsiębiorczości – 7,4 %
- lepsze gospodarowanie publicznymi środkami – 7,4 %,
- wsparcie kultury, sportu, rozrywki – 7 %
- pomoc socjalna rodzinom – 6,5 %
- przeciwdziałanie patologiom społecznym – 5,8 %,
- promowanie Gminy – 5,8 %,
- wsparcie lokalnych stowarzyszeń i liderów społecznych – 3 %
- prowadzenie profilaktyki uzależnień – 3 %

Wykres 19. Proponowane działania w celu rozwiązywania problemów społecznych w Gminie.

Źródło: opracowanie własne.

Część pytań w ankiecie dotyczyła kwestii, czego powinno się uczyć mieszkańców Gminy, szczególnie młodych w kontekście rozwiązywania istotnych problemów społecznych.

Rozkład odpowiedzi na to zagadnienie przedstawia się następująco:

- **przedsiębiorczości i zaradności** – 21,6 % wskazań,
- **bezpłatna nauka języków obcych** – 15,9 %

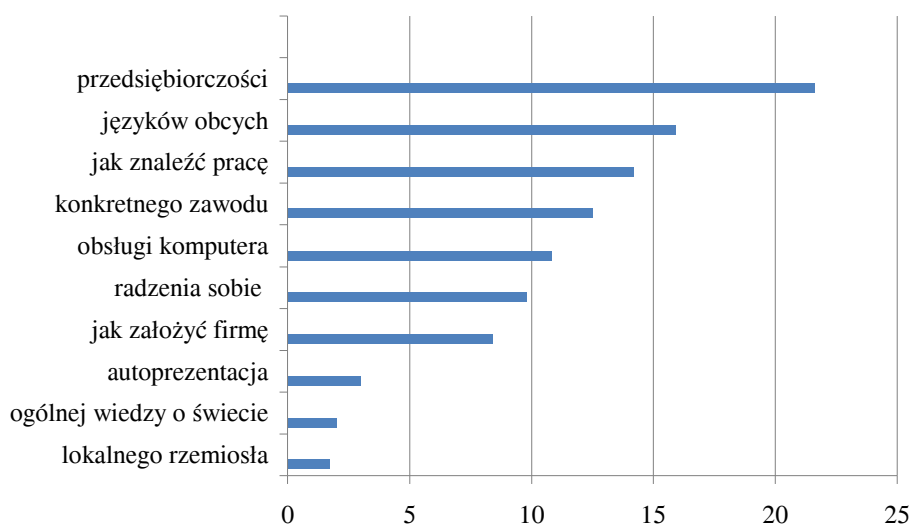
- **jak znaleźć pracę** – 14 %
- **konkretnego zawodu** – 12,5 %
- **obsługi komputera i innych przydatnych na rynku pracy umiejętności** – 11 %
- **radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych** – 10 %

W dalszej kolejności pod względem częstości wskazań znalazły się:

- **jak założyć firmę** – 8,4 %
- **umiejętność autoprezentacji** – 3 %
- **nauka lokalnego rzemiosła, rękodzieła** – 2 %
- **przekazanie ogólnej wiedzy o świecie** – 1,7 %

Analiza odpowiedzi wskazuje, że respondenci dużą wagę przywiązują do umiejętności bezpośrednio lub pośrednio związanych z perspektywą wejścia w życie zawodowe i znalezienia się na rynku pracy. Rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 20. Czego należy uczyć mieszkańców Gminy, przede wszystkim młodzież wg wskazań.

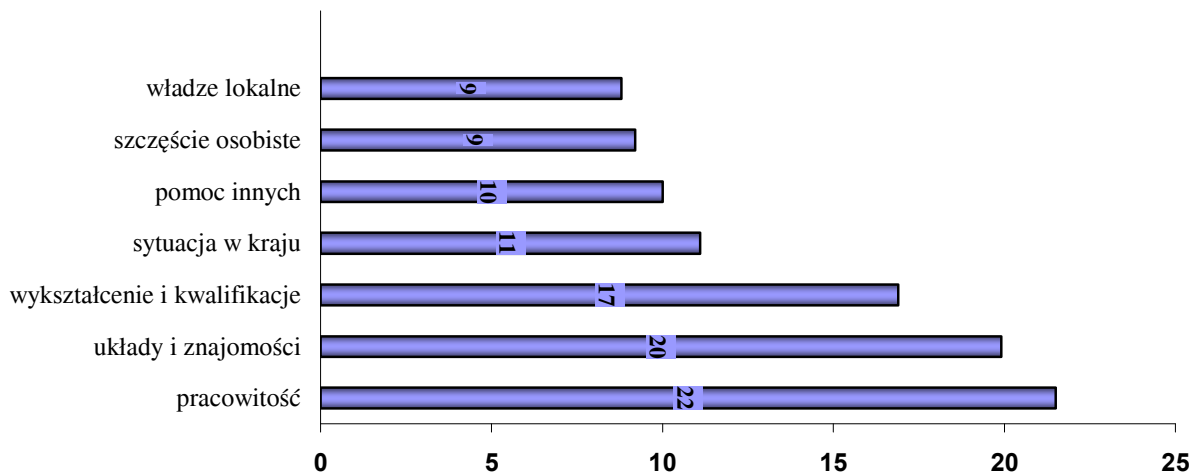
Źródło: opracowanie własne.

6.4. Czynniki i podmioty mające wpływ na rozwiązywanie problemów społecznych w Gminie.

Na pytanie o czynniki decydujące o warunkach życia i sytuacji materialnej mieszkańców Gminy, ponad co piąty respondent udzielił odpowiedzi, że jest to **pracowitość i zaradność oraz przedsiębiorczość mieszkańców** – 21,5 %. Jest to najczęściej wskazywana odpowiedź. Nieco mniej osób wskazało na „**układy i znajomości**” – 20 %. Trzecią pod względem częstości wskazań odpowiedzią jest **wykształcenie i kwalifikacje** – 17 %.

W poprawie ogólnej sytuacji gospodarczej i społecznej w kraju szansę upatruje 11 %. Co dziesiąty pytany uważa, że wpływ na warunki życia mają pomoc i wsparcie innych. Tyle samo uczestników sondażu wskazuje na szczęście osobiste. Mniej więcej taka sama grupa pytanych uważa, że decydują o tym władze samorządowe. W opinii 2 % pytanych znaczenie mają działania podejmowane przez rząd centralny. Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące czynników lub podmiotów, mających istotny wpływ na warunki życia mieszkańców gminy przedstawia wykres.

Wykres 21. Co lub kto decyduje o jakości i poziomie życia mieszkańców Gminy.

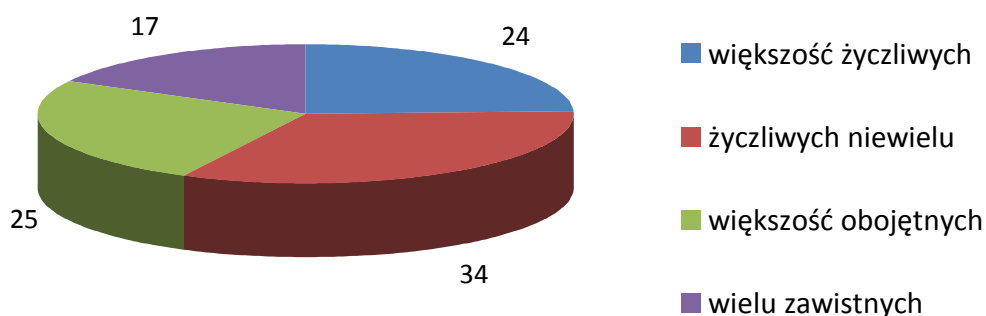
Źródło: opracowanie własne.

6.5. Relacje i więzi społeczne mieszkańców.

Na pytanie dotyczące oceny relacji w społeczności Gminy Komańcza najczęściej wskazań otrzymała odpowiedź, że życzliwych i pomagających sobie nawzajem mieszkańców jest niewielu – 35 %. Co czwarty pytany uważa, że w Gminie większość współmieszkańców jest obojętnych. 14 % jest zdania,

że większość mieszkańców jest nieżyczliwych i zawistnych, skupionych wyłącznie na własnych interesach. Odpowiedź, że mieszkańcy są w większości życzliwi wobec siebie i skłonni do pomocy wskazał, co czwarty pytany – 25 %.

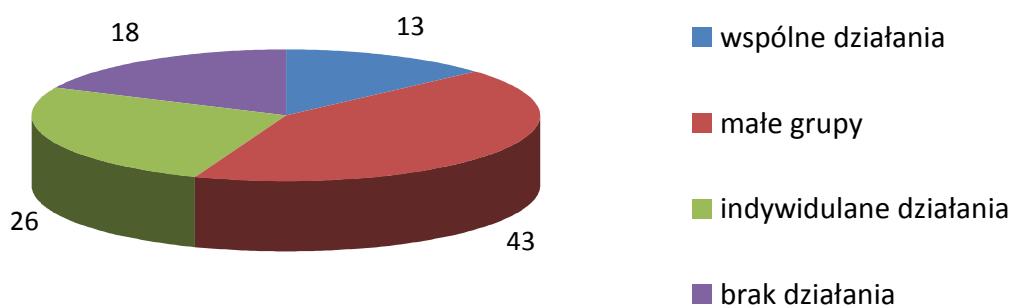
Wykres 22. Ocena relacji społecznych między mieszkańcami Gminy.

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie dotyczące sposobów rozwiązywania wspólnych, ważnych problemów społecznych na terenie Gminy 43 % uważa, że powstają małe grupy, które starają się rozwiązywać określone problemy. Ponad co czwarty respondent jest zadania, że mieszkańcy podejmują indywidualne wysiłki, by rozwiązywać ważne problemy społeczne. Tylko 14 % respondentów uważa, że mieszkańcy **podejmują wspólne działania** w celu rozwiązywania lokalnych problemów. W opinii 16 % rozwiązywanie problemów nikogo nie obchodzi, oprócz bezpośrednio nimi dotkniętych.

Wykres 23. Jak rozwiązywane są ważne problemy społeczne mieszkańców Gminy.

Źródło: opracowanie własne.

6.6. Ocena ważnych dziedzin życia społecznego.

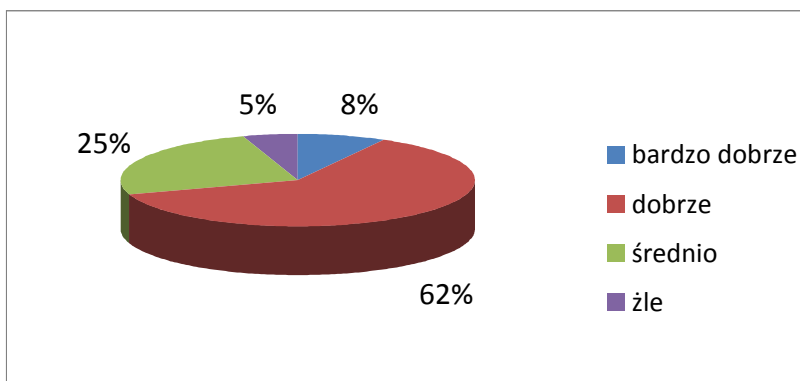
Kilka pytań w kwestionariuszu dotyczyło oceny ważnych dla mieszkańców Gminy sfer życia publicznego. Wśród dziedzin, o których ocenę pytano znalazły się:

- infrastruktura i ogólne zagospodarowanie
- atrakcyjność gminy dla inwestorów
- wizerunek i promocja gminy na zewnątrz
- oferta życia kulturalnego
- system pomocy społecznej
- czystość, porządek, estetyka
- sieć handlowa
- jakość opieki zdrowotnej
- system edukacji w gminie
- poczucie bezpieczeństwa publicznego
- możliwość podnoszenia kwalifikacji, ustawicznego kształcenia
- działalność władz samorządowych.

Każda z powyższych dziedzin została przez uczestników badania oceniona raczej pozytywnie. Cztery z powyższych dziedzin ma przewagę wskazań „dobrze”. Większości opinii uczestników badania wskazywała na kategorię „średnio”. Nie ma zdaniem pytanych takich sfer życia społecznego, które można ocenić negatywnie. Taki rozkład odpowiedzi wskazuje, że poziom zadowolenia mieszkańców z ważnych dziedzin funkcjonowania Gminy jest umiarkowanie pozytywny.

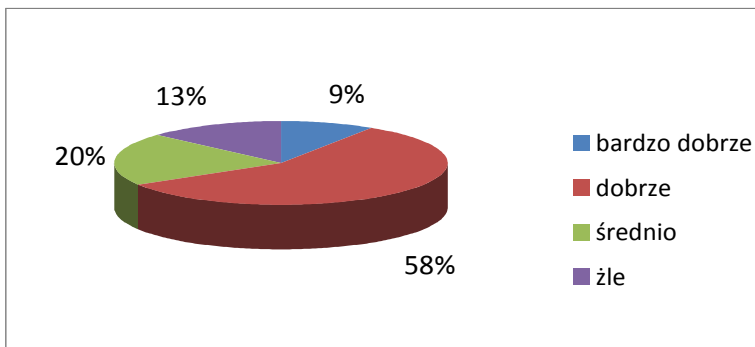
Najlepiej w opinii mieszkańców ocenione zostały następujące sfery życia społecznego:

- poczucie bezpieczeństwa

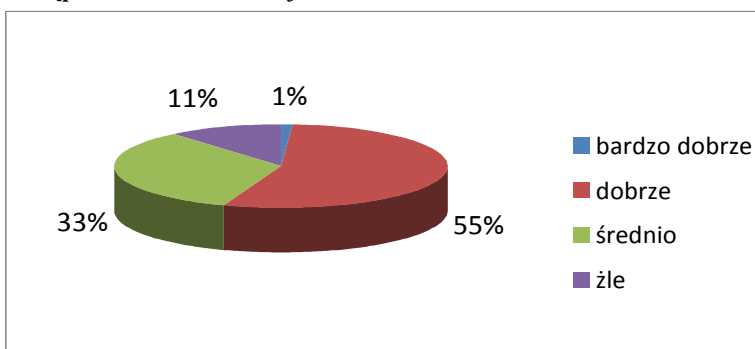
Źródło: opracowanie własne.

- jakość opieki zdrowotnej

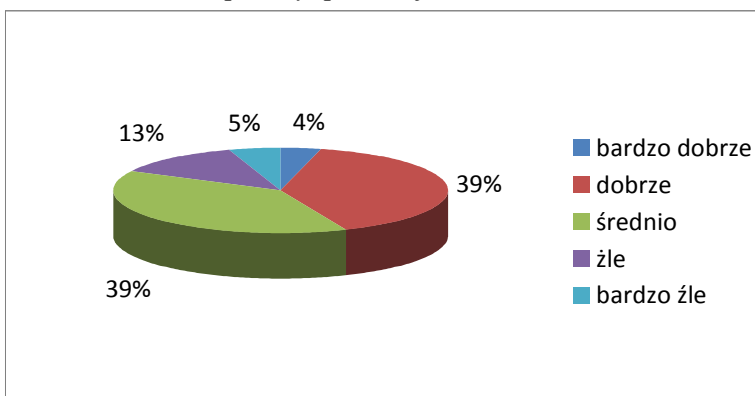
Źródło: opracowanie własne.

- dostępność sieci handlowej

Źródło: opracowanie własne.

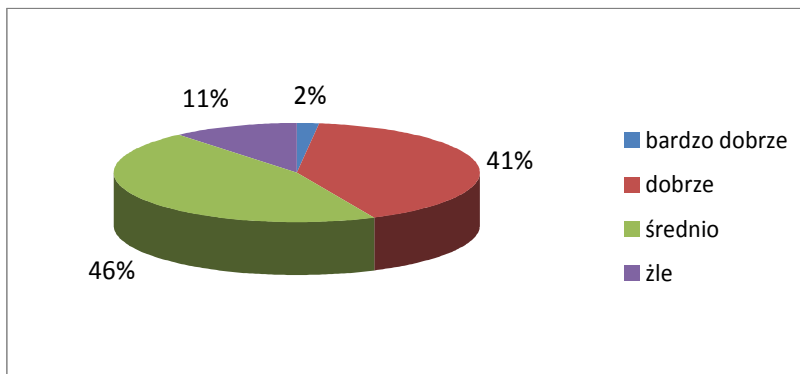
- działalność ośrodka pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne.

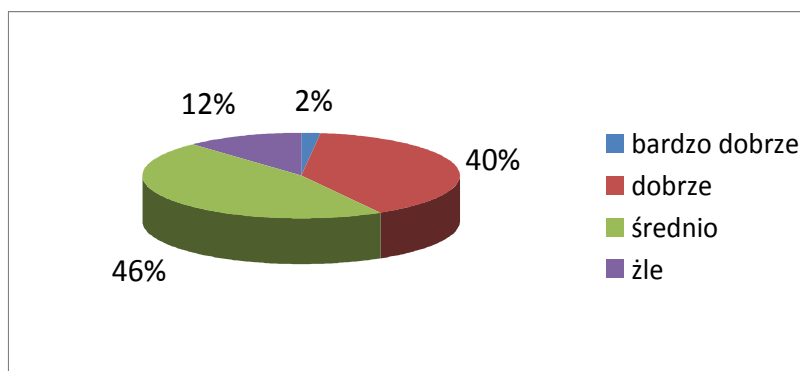
Średnio zostały ocenione następujące dziedziny życia społecznego Gminy:

- czystość, porządek i estetyka gminy

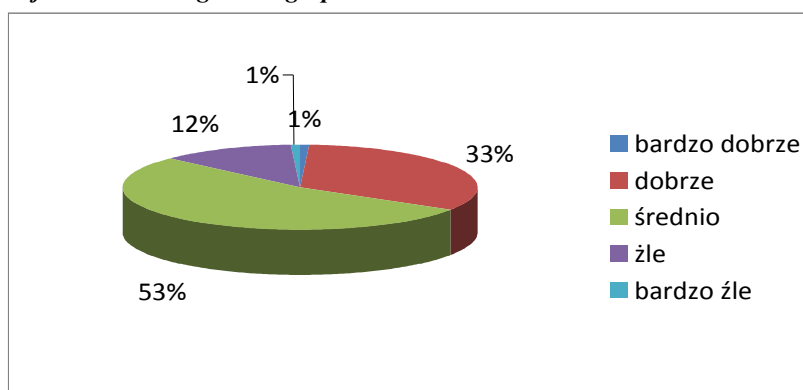
Źródło: opracowanie własne.

- system edukacji i sieć szkół na terenie gminy

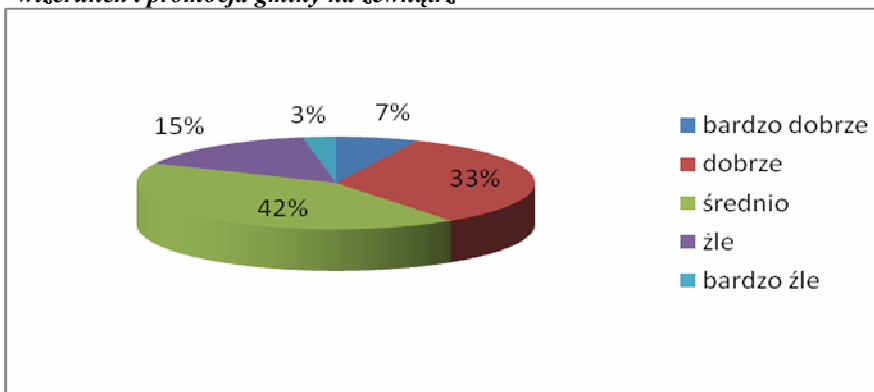
Źródło: opracowanie własne.

- infrastruktura i ogólne zagospodarowanie

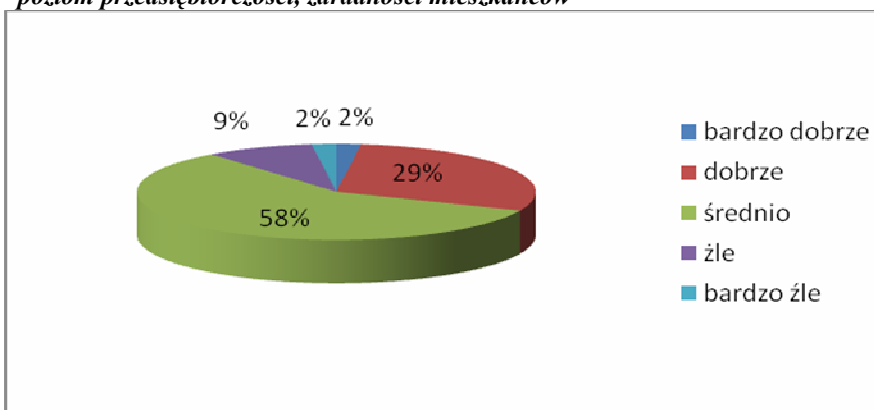
Źródło: opracowanie własne.

- wizerunek i promocja gminy na zewnątrz

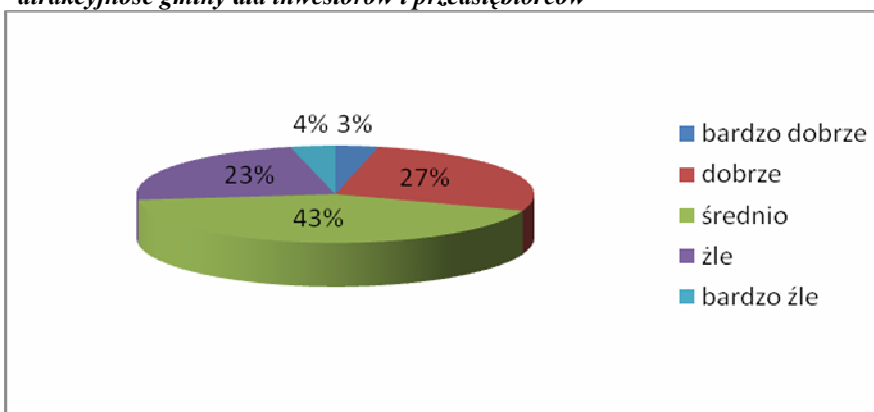
Źródło: opracowanie własne.

- poziom przedsiębiorczości, zaradności mieszkańców

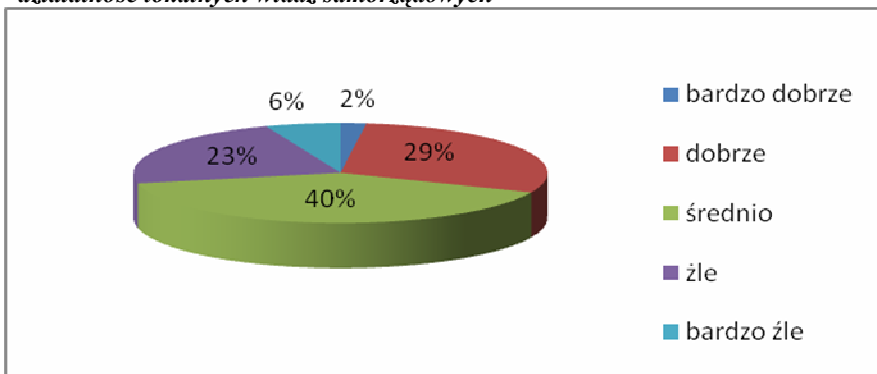
Źródło: opracowanie własne.

- atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców

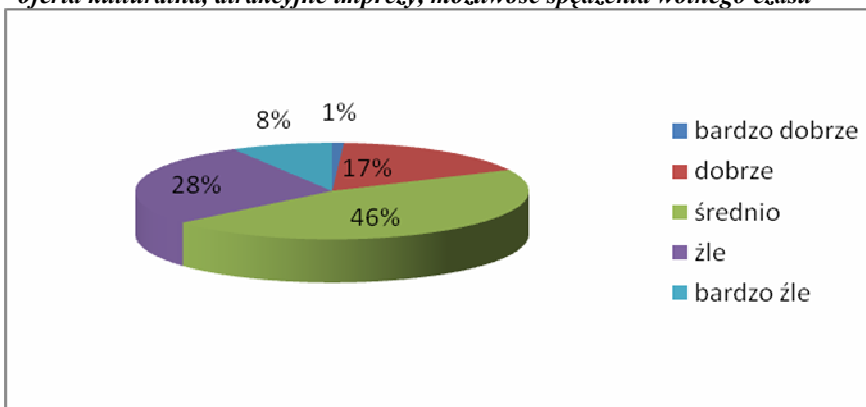
Źródło: opracowanie własne.

- działalność lokalnych władz samorządowych

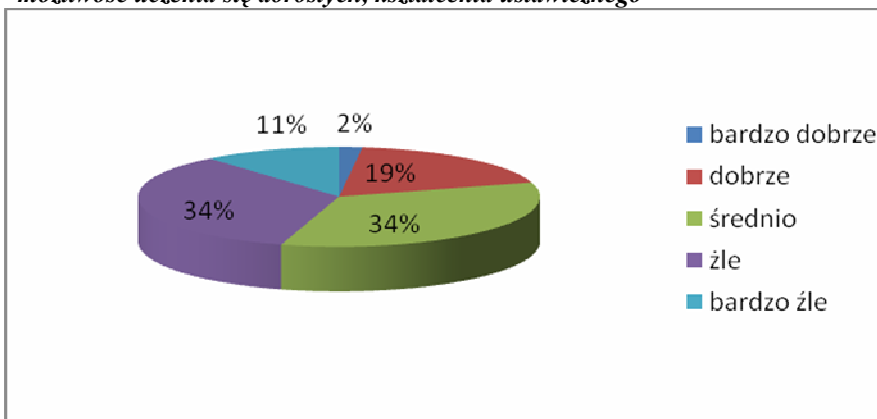
Źródło: opracowanie własne.

- oferta kulturalna, atrakcyjne imprezy, możliwość spędzenia wolnego czasu

Źródło: opracowanie własne.

- możliwość uczenia się dorosłych, kształcenia ustawicznego

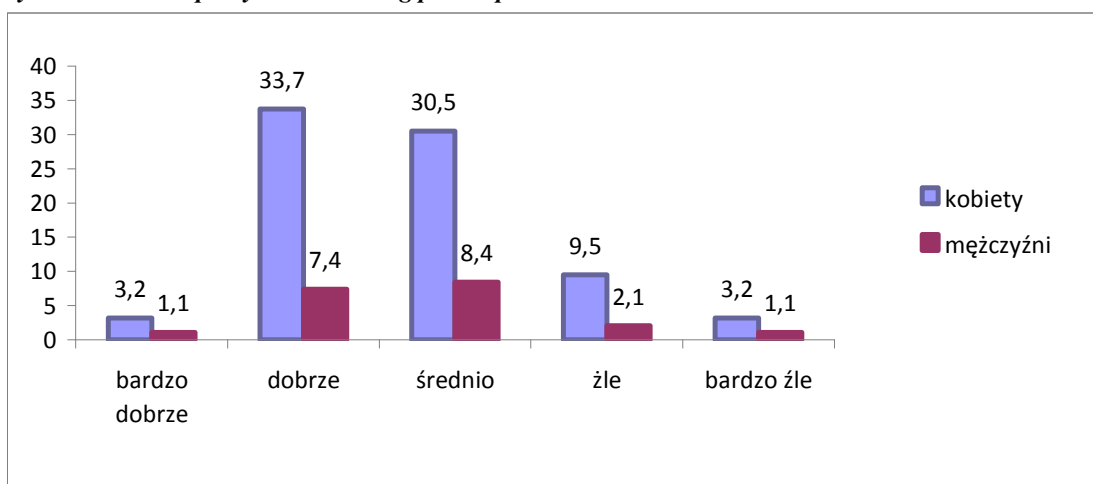
Źródło: opracowanie własne.

6.7. Ocena systemu pomocy społecznej.

Wśród opinii na temat działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy przeważają oceny pozytywne. Blisko połowa pytaných (43 %) ma na temat lokalnej pomocy społecznej pozytywną opinię, w tym: 4 % ocenia ją bardzo dobrze, 39 % dobrze. Blisko 40 % ocenia pracę GOPS-u średnio. Mniej niż co piąty pytaný ocenia działania GOPS negatywnie, w tym 13 % źle, a niecałe 5 % bardzo źle.

Bardziej pozytywnie działalność ośrodka pomocy społecznej postrzegają kobiety – 3,2 % ocen bardzo dobrych oraz 34 % ocen dobrych. W przypadku mężczyzn to odpowiednio – 1,1 % „bardzo dobrze” i 7,4 % „dobrze”.

Wykres 24. Ocena pracy GOPS według płci respondentów.

Źródło: opracowanie własne.

Najlepiej GOPS postrzegają osoby w wieku 26-35 lat. Pozostałe grupy wiekowe oceniają pomoc społeczną dość podobnie – średnio, co dziesiąta ocenia GOPS dobrze. Dobrą opinię mają na ten temat osoby w związkach małżeńskich oraz osoby jeszcze niezamężne lub nieżonate. Biorąc pod uwagę zmienną oceny własnej sytuacji materialnej to bardziej pozytywne opinie o GOPS mają osoby oceniające własną sytuację jako „dobrą” oraz „średnią”.

Dobrze GOPS oceniają pracownicy instytucji publicznej – ponad co piąty jest dobrego zdania na temat działalności ośrodka. Biorąc pod uwagę wykształcenie respondentów to najlepiej system pomocy społecznej oceniają osoby z wykształceniem średnim technicznym i wyższym magisterskim.

6.8. Podsumowanie wyników badań ankietowych w Gminie Komańcza.

Najważniejsze kwestie wynikające z analizy statystycznej to:

- najpoważniejsze problemy w opinii respondentów to: bezrobocie, skutki migracji zarobkowej, niedostateczna oferta spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży, alkoholizm oraz bieda i ubóstwo części mieszkańców Gminy;
- wśród przyczyn lokalnych problemów społecznych mieszkańcy wskazują na przyczyny ekonomiczne - mało miejsc pracy, brak inwestorów, mała aktywność zawodowa mieszkańców;
- grupy mieszkańców Gminy dotknięte problemami to głównie: bezrobotni, osoby żyjące w ubóstwie, rodziny wielodzietne oraz osoby starsze i samotne;
- ponad połowa pytanym wskazuje, że ich rodziny bezpośrednio dotyczą problemy społeczne, a 60 % widzi w swoim otoczeniu rodziny, które odczuwają problemy społeczne;
- wśród najczęściej wskazywanych propozycji rozwiązań istotnych problemów społecznych są: ograniczenie bezrobocia i poprawa rynku pracy, kształcenie młodzieży oraz pomoc młodym ludziom w zakresie wszechstronnego rozwoju, bezpłatne;
- w celu wsparcia mieszkańców gminy, szczególnie młodych, należy podjąć działania w zakresie: rozwijania przedsiębiorczości i zaradności, bezpłatnej nauki języków obcych, uzyskania umiejętności jak uzyskać pracę;
- czynnikami decydującymi o jakości życia mieszkańców są: pracowitość i zaradność oraz przedsiębiorczość mieszkańców oraz wykształcenie i kwalifikacje. Niestety na drugim miejscu pod względem częstości wskazań znalazły się „układy i znajomości”;
- 33 % pytanym uważa, że niewielu jest życzliwych i skłonnych do pomocy współmieszkańców, co czwarty pytany uważa, że większość jest obojętnych, tyle samo, że większość jest życzliwych i skłonnych do pomocy.
- tylko co dziesiąty pytany uważa, że w celu rozwiązania wspólnych problemów mieszkańcy podejmują wspólne działania i współpracują;
- większość dziedzin życia społecznego ocenianych jest średnio. Wśród ocenionych najlepiej są stan bezpieczeństwa publicznego, ochrona zdrowia, sieć handlowa, oraz lokalna pomoc społeczna. Żadna ze sfer życia społecznego Gminy Komańcza nie została oceniona negatywnie.

7. Analiza SWOT.

Rzetelna i możliwie pełna diagnoza rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej oraz wynikający z realnych potrzeb długofalowy plan działania jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji polityki społecznej na terenie gminy. Analiza SWOT¹ jest metodą powszechnie używaną do analizy strategicznej. Oparta jest na podziale wszystkich czynników wpływających na obecną i przyszłą pozycję gminy na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne negatywnie i pozytywnie oddziałujące na rozwój. Ze skrzyżowania tych podziałów powstają cztery kategorie, tj. szanse i zagrożenia zewnętrzne, słabe i mocne strony wewnętrzne badanego obszaru. Analiza została opracowana na podstawie konsultacji społecznych z udziałem władz samorządowych, radnych, sołtysów, pracowników ośrodka pomocy społecznej, dyrektorów szkół, społecznych liderów gminy Komańcza, przedstawicieli Policji i Straży Granicznej, instytucji kultury, które odbyły się w dniach **2 grudnia 2008 roku** w Urzędzie Gminy Komańcza.

Tabela 34. Analiza SWOT Gminy Komańcza.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + dostęp do bezpłatnych porad radcy prawnego społecznego + ciekawe akcje związane z promocją zdrowia + stosunkowo ciekawa oferta dla dzieci w zakresie sportowych zajęć pozalekcyjnych + walory przyrodnicze: krajobraz, czyste powietrze + położenie geograficzne + wielokulturowość + wysoka lesistość + nie zdegradowane środowisko przyrodnicze + wielokulturowość + bliskość granicy z przejściami granicznymi + duży potencjał ludzki + wyciąg narciarski <p>Pomoc społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> + prowadzenie prac interwencyjnych, prac społecznie użytecznych, staży + wykwalifikowana kadra GOPS - specjalizacje + wspieranie rodzin w sytuacjach kryzysowych w postaci pomocy rzeczowej + organizacja pomocy niefinansowej - dary i żywność przekazywana potrzebującym + dobra współpraca ze szkołami, PCPR, PUP, Komisją Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym 	<ul style="list-style-type: none"> - duża odległość powoduje brak dostępu do specjalistów, ograniczony dostęp np. do psychologów, pedagogów, lekarzy - brak zaplecza mieszkaniowego dla osób, które chciałyby podjąć pracę na terenie gminy np. nauczyciele - trudna mentalność mieszkańców, opór w wprowadzaniu zmian - niezgodnie z oczekiwaniami funkcjonujące kluby gminne, świetlice - koncentracja działań na miejscowości gminnej (Komańcza) w pozostałych np.: Szczawne brak chodników - niska świadomość i odpowiedzialność społeczna - brak zaufania u ludzi do obcych (przyjezdnych) i odwrotnie - słaba promocja gminy - brak kąpielisk, basenów - brak infrastruktury dla sportów zimowych - słaba/ brak komunikacji w zakresie dysponowania środkami publicznymi - podupadające rolnictwo - wykup ziemi przez osoby z głębi kraju – brak inwestycji z ich strony - gęstość zaludnienia - wysokie koszty kształcenia (duży obszar) - emigracja – do 50% młodzież - starzejące się społeczeństwo

¹ Nazwa techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

[zasoby gminy] Strengths- silne strony, atuty, Weaknesses - wady, słabe strony,

[otoczenie gminy] Opportunities - okazje, możliwości, szanse, Threats - trudności, zagrożenia.

- brak wspólnoty społecznej (odległość, wielokulturowość)
- brak zaplecza dla agroturystyki (kąpielisko, słabe szlaki turystyczne, imprezy kulturalne, galeria, muzeum (rękodzieło, kultura łemkowska, grupy artystyczne – taniec, śpiew – brak kadry
- wykupywanie ziemi przez ludzi z „polski” dla dotacji unijnych
- brak dróg dojazdowych do pól – do wykupionych terenów
- wykup atrakcyjnych terenów przez ludzi z zewnątrz
- mieszkańcy napływowi
- brak rynków zbytu
- brak dialogu społecznego
- brak organizacji pracy
- brak liderów społecznych brak koordynacji i aktywności
- brak ciągłości władzy
- sporo mieszkańców to ludność napływowa bez chęci działania
- postawa mieszkańców „na brać nie na „dać”
- słaba współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi – brak dialogu społecznego
- brak wsparcia dla wybitnie zdolnych
- brak kompetencji w zakresie dotacji unijnych
- niektóre budynki użyteczności są niedostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych

Pomoc społeczna:

- rozległe tereny gminy – trudny dojazd pracownika socjalnego do podopiecznych
- stan dróg utrudnia dojazd do podopiecznych
- niewystarczająca baza lokalowa
- duży problem alkoholowy, również jeśli chodzi o kobiety i młodzież
- duża odległość do poradni alkoholowej
- brak pomocy terapeuty, psychologa, prawnika
- brak środków na utrzymanie osób do usług opiekuńczych
- duże bezrobocie
- wyjazdy młodzieży, problemy rodzinne spowodowane migracją zarobkową
- brak lokali socjalnych
- małe zainteresowanie pomocą psychologiczną, aktywizacją - postawa roszczeniowa
- występuje zjawisko dziedziczenia biedy
- brak klubu seniora, domu dziennego pobytu

Edukacja:

- + wykwalifikowana kadra – 90 %
- + odpowiednia ilość uczniów (klasy nie są ani za liczne, ani zbyt małe)
- + różnorodność sal dydaktycznych, w tym multimedialnych
- + udział w konkursach, dobre wyniki egzaminacyjne w rankingach
- + bogata oferta kółek

Edukacja:

- mała aktywność rodziców w kontaktach ze szkołami
- brak opieki na uczniami podczas dojazdu uczniów PSK-em do szkoły
- niedostateczna edukacja pozaszkolna
- brak przedszkola w pełnym wymiarze opieki
- brak środków na wycieczki, zielone szkoły itp.
- wciąż się zmniejsza ilość uczniów
- brak szkolnej stołówki w Szczawnem

- + działania profilaktyczne w szkołach – systematyczne i zaplanowane
- + dobrze rozpoznawalne środowisko rodzinne uczniów
- + szkoły organizują imprezy o charakterze integracyjnym, z Kościołem, z organizacjami itp.

Ochrona zdrowia:

- + jest samodzielny ZOZ – zapewne podstawową opiekę medyczną
- + gabinet rehabilitacyjny na terenie gminy, dobrze wyposażony
- + opieka rehabilitantów
- + organizowanie bezpłatnych badań profilaktycznych
- + okresowe badania wzroku, osteoporozy
- + bilans zdrowia, fluoryzacja, badania wad postawy – dobra współpraca ze szkołami
- + opieka pielęgnarska w szkołach, ale nie stała
- + punkt apteczny

Kultura, sport, turystyka:

- + działa GOK
- + duża grupa miejscowych artystów – rzeźbiarze, malarze, hafciarze
- + promocja gminy- imprezy
- + obiekty architektura drewnianej- cerkwie, krzyże przydrożne
- + biblioteka główna wraz z czytelnią internetową
- + walory turystyczne – flora, fauna
- + rozwijają się gospodarstwa agroturystyczne z szeroką ofertą np. jazdą konną
- + działa Punkt Informacji Turystycznej
- + organizowane są zawody strażackie
- + baza noclegowa i gastronomiczna - restauracje, hoteliki
- + wystarczająca baza noclegowa

Aktywność społeczna:

- + powoli rozwijająca się aktywność społeczna w sołectwach - działania społeczne sołtysów
- + w działania społeczne włączają się OSP, proboszczowie

Bezpieczeństwo publiczne:

- + Rewir Dzielnicowych w Komańczy
- + placówki Straży Granicznej
- + niska przestępczość
- + duże poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców

Ochrona zdrowia

- brak specjalistów np. alergologa
- niska świadomość zdrowotna
- niskie płace w służbie zdrowia
- brak gabinetów pomocy przedlekarskiej w szkołach

Kultura, sport , turystyka:

- budynek GOK-u wymaga remontu i nowego wyposażenie, termomodernizacji
- niewielki budżet instytucji kultury
- brak instruktorów
- brak placów zabaw
- boiska sportowe wymagają modernizacji
- brak ścieżek konnych
- zły stan dróg dojazdowych do atrakcyjnych miejsc i do gospodarstw agroturystycznych
- niewystarczająca współpraca osób świadczących obsługę ruchu turystycznego,
- zbyt mała promocja walorów turystycznych gminy
- brak środków na uzupełnianie księgozbioru bibliotek
- brak atrakcji zatrzymujących turystów w gminie - mało szlaków, ścieżek spacerowych, narciarskich
- brak miejsc biwakowych, widokowych, parkingów campingowych
- brak stałej dyskoteki w okresie turystycznym

Rynek Pracy:

- mało miejsc pracy
- mało zakładów remontowych i budowlanych
- brak zakładów produkcyjnych
- mała aktywność zawodowa mieszkańców –
- zakłady usług leśnych, prowadzone są jako 1-osobowa działalność
- zbyt mało kursów, szkoleń itp.
- małe zainteresowanie udziałem w kursach

Aktywność społeczna:

- mała aktywność społeczna
- niskie poczucie więzi społecznych – mieszkańcy to w większości ludność napływowa
- zbyt krótkie tradycje lokalnej społeczności

Bezpieczeństwo publiczne:

- słabe wyposażenie OSP
- zbyt mało Policji w terenie
- braki kadrowe w Policji
- nie monitorowane szkoły

	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan poboczy, dróg, niewystarczające oświetlenie - mało chodników
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> + rozwój turystyki i agroturystyki + możliwość rozwoju współpracy transgranicznej + możliwości i warunki do rozwoju zdrojowo-sanatoryjnego + wykorzystanie źródeł mineralnych na terenie gminy + produkcja żywności EKO + dopłaty bezpośrednie do rolnictwa + kultywowanie tradycji etnograficznych + rozwój pasterstwa + pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania z zakresu integracji społecznej + aktywizacja i integracja mieszkańców + realizacja projektów z zakresu obsługi ruchu turystycznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyludnienie - starzejące się społeczeństwo, zwiększająca się liczba osób samotnych, starszych wymagających opieki i rehabilitacji - migracja młodzieży - wzrost zjawiska patologii i uzależnień - pogłębienie biedy i ubóstwa - brak inwestorów - mała aktywność obywatelska społeczności lokalnej - niskie dochody mieszkańców gminy – ogromne zróżnicowanie w skali kraju

8. Kapitał społeczny

Trzeci sektor jest bardzo ważnym obszarem, którego podstawowym zadaniem jest równoważenie sektora państwowego i prywatnego. Zaangażowanie w pracę społeczną Polaków wzrasta według badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Warszawie oraz firmy SMG/KRC. Jest to wynik szeroko propagowanych, w kampaniach medialnych, zachowań filantropijnych, które zmieniają sposób myślenia o działaniach społecznych. Badania z 2006 roku wskazują, iż 21,9% Polaków przeznaczają swój czas na pracę społeczną. Główną motywacją zaangażowania w filantropię jest przekonanie, że innym powinno się pomagać. Takie nastawienie wynika z moralnych, religijnych lub politycznych pobudek (mówi o nim 66% darczyńców). Na terenie gminy Komańcza działają:

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Komańczy „Wilk”

Stowarzyszenie liczy około 30 członków.

Cele i zadania:

Osiągnięcie wszechstronnego społeczno-gospodarczego rozwoju gminy Komańcza poprzez: rozwijanie i propagowanie wszelkich form samoorganizacji społecznej na terenie Gminy Komańcza, podejmowanie, wspieranie i współuczestniczenie w inicjatywach gospodarczych mających na celu wzmacnianie potencjału gospodarczego mieszkańców gminy, integrowanie różnych grup mieszkańców w działaniach zmierzających do poprawy jakości życia i rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, działania na rzecz lokalnej agroturystyki i ekorozwoju, propagowanie wśród mieszkańców, a zwłaszcza młodzieży, postaw zmierzających do samorealizacji w działaniu i odpowiedzialności za siebie, rodzinę i swoje środowisko, podtrzymywanie i propagowanie miejscowych tradycji kulturowych oraz inicjowanie nowych działań w tym zakresie.

Dotychczasowe doświadczenia w pozyskiwaniu funduszy:

- „Widpust” projekt w ramach konkursu Działaj Lokalnie- Bieszczadzka Fundacja Partnerstwo Dla Środowiska - kwota dotacji 6 000,00 zł
- Projekt „Pasterstwo tradycyjne sposobem zachowania bioróżnorodności w Gminie Komańcza”, dofinansowanie z Ligi Ochrony Przyrody- kwota dotacji 11 000,00 zł
- Projekt „Weczyrka” w ramach konkursu Działaj Lokalnie- Bieszczadzka Fundacja Partnerstwo Dla Środowiska- kwota dotacji 5 500,00 zł
- Projekt „Zadowolone Mamy to szczęśliwe dzieci” w ramach konkursu „Wspieramy Mamy”- Grupa Ubezpieczeniowa AXA- kwota dotacji 20 000,00 zł

Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska”

Stowarzyszenie liczy około 26 członków.

Gminny Ludowy Klub Sportowy „Drzewiarz” w Rzepedzi

Główne cele statutowe:

Tworzenie odpowiednich warunków do uprawiania sportu wyczynowego i kultury fizycznej przez jego członków, uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na obszarze działania samorządu terytorialnego i poza nim, rozwój różnych dyscyplin sportowych oraz stałe podnoszenie poziomu sportowego, współpraca z władzami oświatowymi i szkołami działającymi na terenie gminy i poza nią, zarządzanie posiadanymi obiektami i urządzeniami sportowymi, podejmowanie innych przedsięwzięć w celu realizacji działalności statutowej.

Osiągnięcia: Doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych i realizacji projektów partnerskich, utrzymanie sekcji piłki nożnej :trampkarzy, juniorów w klasie „A” i seniorów w klasie „C”, pozyskanie nowych piłkarzy, pozyskanie dodatkowych środków na wynagrodzenie dla trenera z programu „Animator sportu dzieci i młodzieży”, realizacja projektu z zakresu zajęć piłki nożnej (Program Poakcesyjnego Wsparcia Obszarów Wiejskich).

Ochotnicze Straże Pożarne.

	Prezes	Adres:	KRS
OSP Komańcza	Piotr Skocki.	38-543 Komańcza 236	0000023263
OSP Rzepedź	Zbigniew Jawor	Adres 38-542 Rzepedź 42	0000023528
OSP Szczawne	Andrzej Paciorek	Szczawne, 38-542 Rzepedź	0000037576
OSP Moszczaniec	Zbigniew Panocha	Moszczaniec 3/3 38-543 Komańcza	0000015762
OSP Wisłok Wielki	Mirosław Świetlak	Wisłok Wielki 19 38-543 Komańcza	0000023531
OSP Smolnik	Henryk Witliński	Smolnik 38-543 Komańcza	0000016649

Główne cele statutowe OSP działających na terenie gminy Komańcza:

- prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami,
- branie udziału w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
- informowanie ludności istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- rozwijanie wśród członków ochotniczej straży pożarnej kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej,
- uczestniczenie i reprezentowanie OSP w organach samorządowych i przedstawicielskich,
- wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej i statutu.

Istotnym z perspektywy mieszkańców ogniwem w życiu społecznym gminy są szkoły. Na barkach współczesnej oświaty kładzie się odpowiedzialność za kształtowanie mentalności, postaw i dążeń młodych ludzi. Edukacja coraz częściej staje się ważnym czynnikiem poprawy warunków życia, wyzwalających możliwości poszczególnych ludzi i całych społeczeństw. Dobrze przygotowany kapitał ludzki wymaga równych szans edukacyjnych, co przekłada się na trwały rozwój gospodarczy. Z oświatą wiąże się nadzieje na zapobieganie patologiom społecznym, a jeśli już istnieją, na ich przewycięzanie.

Na terenie gminy Komańcza działa 5 szkół podstawowych oraz 2 gminne gimnazja. Poniżej umieszczono wybrane informacje na temat potencjału personalnego i technicznego zlokalizowanych na terenie gminy szkół.

ZESPÓŁ SZKÓŁ W KOMAŃCZY

W skład Zespołu Szkół w Komańczy wchodzi: oddział przedszkolny i 6 klas szkoły podstawowej (113 uczniów), 4 klasy gimnazjum (77 uczniów), oddział alternatywnego przedszkola. Obwód Szkoły Podstawowej obejmuje miejscowości: Komancza, Radoszyce, Dołżyca, Preluki. Obwód Gimnazjum to obwód Szkoły Podstawowej w Komańczy oraz obwód Szkoły Podstawowej w Nowym Łupkowie, czyli Łupków, Smolnik, Wola Michowa, Maniów, Mików, Oslawica. Zespół mieści się w budynku byłej Szkoły Podstawowej oraz dobudowanej w 2000 r. sali gimnastycznej. Wszystkie oddziały mają przydzielone pomieszczenia klasowe. W zasadzie tylko oddziały szkoły Podstawowej uczą się w typowych klasach, pozostałe pomieszczenia zostały zaadaptowane na klasy – pomieszczenia po mieszkaniu, pomieszczenia Sali gimnastycznej. W budynku znajduje się kuchnia i jadalnia (świetlica), z których korzysta ponad połowa uczniów. Niestety brakuje pomieszczeń na szatnie, zaplecze dydaktyczne, zajęcia dodatkowe (logopedia, salka j. ukraińskiego, biblioteki, świetlica). Szkoła wyposażona jest w najpotrzebniejsze pomoce dydaktyczne. Posiada okazały księgozbiór, dwie doskonale wyposażone pracownie komputerowe i dwie biblioteki multimedialne z dostępem do internetu. Spośród zajęć pozalekcyjnych na stałe do organizacji szkoły wpisały się: zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia sportowe, kółka komputerowe, kółka dziennikarskie. Wszystkie zajęcia pozalekcyjne prowadzone są przez nauczycieli nieodpłatnie, ich organizację bardzo utrudnia dowożenie dzieci z czterech różnych kierunków.

Poziom nauczania można stwierdzić na podstawie: średnich ocen w klasach: SP- 3,9, Gimn. – 3,5, średnich punktów z egzaminów zewnętrznych: SP – 26,6 pkt na 40 możliwych, co plasuje szkołę na poziomie wyżej średni (w 9 stopniowej skali staninowej - stanin 6), Gimn. – 23,7 punktów na 50 możliwych z przedmiotów mat.-przyr.(stanin 3) 32,4 pkt. na 50 możliwych z przedmiotów humanistycznych (stanin 6). W szkole nie prowadzi się nauczania indywidualnego. Dzieci nie korzystają z oferty edukacyjnej poza gminą.

Spośród 27 nauczycieli pracujących w Zespole szkół w Komańczy tylko dwóch posiada tytuł zawodowy licencjata z przygotowaniem pedagogicznym, pozostali nauczyciele posiadają tytuł zawodowy magistra z przygotowaniem pedagogicznym. 18 nauczycieli posiada kwalifikacje do nauczania co najmniej 2 przedmiotów.

SZKOŁA PODSTAWOWA W NOWYM ŁUPKOWIE

Budynek parterowy ok. 800 m², 6 sal lekcyjnych, pracownia informatyczna, świetlica, klasa „0”, kuchnia i stołówka. Wyposażenie szkoły jest przestarzałe poza nowoczesną pracownią komputerową. Szkoła posiada dostęp do Internetu za pomocą satelity – GPRS. Prowadzone przez szkołę zajęcia pozalekcyjne: ZDW, kółko plastyczne.

ZESPÓŁ SZKÓŁ W RZEPEDZI

Lokal: 3 budynki (w tym filia w Szczawnem), 15 sal lekcyjnych, 2 pracownie komputerowe, 2 biblioteki, nowe boisko, zapewniony dostęp do internetu. Szkoła nie posiada sali gimnastycznej. Zajęcia pozalekcyjne: zajęcia sportowe, kółko taneczne, kółko artystyczne, kółko chemiczne, kółko języka angielskiego, kółko plastyczne, kółko tenisa stołowego, zajęcia. Poziom nauczania i wyniki osiągane przez uczniów: przeciętne. Z indywidualnego nauczania korzysta 3 dzieci. Kwalifikacje kadry nauczycielskiej: większość nauczycieli posiada kwalifikacje do nauczania, co najmniej 2 przedmiotów.

SPSK w Wisłoku Wielkim

Zasoby techniczne: Publiczna Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Wisłoku Wielkim mieszczą się w jednym budynku. Budynek posiada: 10 sal lekcyjnych, zastępczą salę gimnastyczną, gabinet lekarski, bibliotekę z czytelnią, zaplecze kuchenne, pokoje noclegowe. Szkoła posiada dostęp do internetu (ISDN).

Szkoła podstawowa. Zajęcia pozalekcyjne: kółko przyrodnicze, kółko muzyczne, gry i zabawy ogólnorozwojowe, edukacja czytelniczo-teatralna, nauka gry na instrumentach. Poziom nauczania: Średnia wyników nauczania za rok szkolny 2007/2008: kl. IV – 4,61; kl. V-3, 9; kl. VI -4,2 Wynik sprawdzianu 2008 klasy VI – stanin 5 poziom średni. Dzieci nie korzystają z oferty edukacyjnej poza gminą.

Gimnazjum. Zajęcia pozalekcyjne: kółko matematyczne, kółko polonistyczne, kółko biologiczno-chemiczne, nauka gry na instrumentach, zajęcia rekreacyjno-sportowe, poziom nauczania: średnia wyników za rok szkolny 2007/2008: kl. I- 4,2; kl. II- 4,2; kl. III -4,2. Wynik egzaminu 2008 część humanistyczna stanin 7 poziom wysoki. Część matematyczno-przyrodnicza stanin 7 poziom wysoki. Dzieci nie korzystają z oferty edukacyjnej poza gminą.

Kwalifikacje kadry pedagogicznej: 12 nauczycieli, 11 posiada wykształcenie wyższe magisterskie, 1 kolegium nauczycielskie, 7 nauczycieli posiada kwalifikacje do nauczania, co najmniej 2 przedmiotów

W gminie grupa uczniów w przeciągu 6 lat zmniejszyła się o 74 dzieci, wraz z tym spadkiem liczba nauczycieli uległa zmianie z 88 etatów na 66. W 2007 roku na 577 uczniów przypadało 66 nauczycieli, czyli w przeliczeniu 1 nauczyciel miał pod swą opieką około 9 uczniów.

Tabela 35. Szkoły w Gminie Komańcza.

Nazwa placówki	Liczba nauczycieli (etaty)		Liczba uczniów		% ogółu uczniów	
	2001	2007	2001	2007	2001	2007
Komańcza	23	21	219	189	33,6%	32,8%
Nowy Łupków	12	11	62	68	9,5%	11,8%
Rzpedź	25	23	244	234	37,5%	40,6%
Szczawne	15	-	60	-	9,2%	-
Wisłok Wielki	13	11	66	86	10,1%	14,9%
Ogółem	88	66	651	577	100,0%	100,0%

Źródło: Dane Urzędu Gminy Komańcza.

Szkoły zlokalizowane w gminie Komańcza posiadają dostęp do internetu, wystarczającą ilość izb lekcyjnych, oraz zróżnicowaną ofertę zajęć pozalekcyjnych.

Współczynnik solaryzacji (odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym, według podziału na odpowiednie etapy kształcenia) w gminie Komańcza w 2007 roku wynosił:

- szkoły podstawowe - 92,57 %
- szkoły gimnazjalne - 88,32 %

Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do internetu przypadało:

- szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży - osoba 5,49
- gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych) - osoba 9,95

Tabela 36. Współczynnik skolaryzacji w Gminie Komańcza .

SKOLARYZACJA		
Współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)		
współczynnik skolaryzacji brutto		
szkoły podstawowe	%	92,57
gimnazja	%	88,32
współczynnik skolaryzacji netto		
szkoły podstawowe	%	91,71
gimnazja	%	86,45
KOMPUTERYZACJA		
Komputery w szkole		
komputery w szkole		
ogółem	szt	126
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	szt	93
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	szt	33
pracownie komputerowe		

ogółem	izba	6
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	izba	4
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	izba	2
komputery podłączone do Internetu		
ogółem	szt	95
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	szt	73
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	szt	22
Szkoły podstawowe i gimnazjalne wg poziomu kształcenia		
udział szkół wyposażonych w komputery		
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	%	80,00
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	%	66,67
uczniowie przypadający na 1 komputer		
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba	5,49
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba	9,95

Źródło: GUS.

Oprócz GOPS na rzecz integracji społecznej mieszkańców Gminy Komańcza działają:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sanoku
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Zagórzcu
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Wolicy
- Dom Pomocy Społecznej im. św. Brata Alberta w Zagórzcu
- Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Rejonowy w Zagórzcu
- Warsztat Terapii Zajęciowej Sanockiego Towarzystwa Oświatowego w Sanoku
- Ochotnicze Straże Pożarne

9. Kierunki rozwoju gminy.

Misję, wizję, cele strategiczne oraz cele operacyjne polityki społecznej w gminie Komańcza określono w ramach metod partycypacyjnych. Na tym etapie prac warsztatowych Zespół Roboczy oraz eksperci FRDL skupili się na analizie SWOT (szczególnie na słabych stronach i zagrożeniach) oraz wynikach badań ankietowych. Aby przeprowadzić proces określania najważniejszych problemów i spraw do realizacji zastosowano metodę rangowania – przydzielania różnej liczby punktów w zależności od wagi problemu. Wyniki tych prac pozwoliły na określenie najważniejszych problemów do rozwiązania, które stały się priorytetami dla gminy. Kolejnym etapem było zaplanowanie konkretnych działań, prowadzących do osiągnięcia celów i określenie okresu ich realizacji. Wynik prac warsztatowych, przedstawiamy poniżej.

Wizja:

Gmina Komańcza jest gminą atrakcyjną, bogatą, o bardzo niskim poziomie bezrobocia, wykorzystuje swoje zasoby i inwestuje w potencjał ludzki skutecznie integrując środowisko lokalne.

Misja:

Utworzenie struktury wsparcia koordynującej proces komunikacji międzysektorowej w sferze inicjatyw lokalnych.

Cel strategiczny 1: Obniżenie i przeciwdziałanie bezrobociu w Gminie Komańcza.

Najistotniejsze problemy: wysoki poziom bezrobocia, powszechne zjawisko „szarej strefy”, uboga lokalna oferta zatrudnienia, zagrożenie zwolnieniami w nielicznych większych zakładach pracy, wysoki poziom bezrobocia długotrwałego w gminie, stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy, mała aktywność zawodowa i bierność w poszukiwaniu pracy, migracja zarobkowa.

Cele operacyjne:

1. Tworzenie korzystnych warunków dla powstawania oraz rozwoju małych firm.
2. Podniesienie poziomu atrakcyjności inwestycyjnej gminy Komańcza.
3. Wspieranie rozwoju istniejących firm i zakładów pracy.
4. Zmniejszenie poziomu „szarej strefy”.
5. Zmniejszenie poziomu oraz skutków migracji zarobkowej.

Działania:

- Prowadzenie działań edukacyjnych z zakresu przedsiębiorczości oraz programów aktywizacji zawodowej, wsparcie dla tworzenia firm.
- Uruchomienie punktu informacyjnego działającego w sferze MŚP (poradnictwo prawne, księgowość, szkolenia, promocja, pomoc w zakresie pozyskiwania funduszy).
- Stworzenie bazy danych o zasobach i potrzebach inwestycyjnych gminy.
- Prowadzenie działań z zakresu aktywizacji zawodowej.
- Realizacja działań zmierzających do powstania punktu poradnictwa zawodowego.

Cel strategiczny 2: Integracja społeczności lokalnej oraz samorządu lokalnego wokół rozwiązywania problemów społecznych, poprawy warunków życia i stosunków dobrosąsiedzkich.

Najistotniejsze problemy: brak wewnętrznego dialogu międzysektorowego oraz społecznego, brak wewnętrznej integracji, niski poziom kompetencji i umiejętności w zakresie pozyskiwania dotacji unijnych, bierność oraz konsumpcyjna postawa mieszkańców, konieczność integracji społecznej osób wykluczonych, brak identyfikacji z miejscem zamieszkania a co za tym idzie niska aktywność społeczna przede wszystkim wśród ludności napływowej.

Cele operacyjne:

1. Zwiększenie poziomu integracji, komunikacji oraz współpracy między społeczeństwem a samorządem.
2. Wypracowanie skutecznych form współpracy sieciowej pomiędzy Wisłokiem, Łupkowem, Rzepedzią i Komańczą.
3. Likwidowanie barier psychologicznych, społecznych i fizycznych oraz zapewnienie odpowiednich form opieki osobom będącym na marginesie życia społecznego gminy (m.in. osoby starsze, niepełnosprawne, samotne).
4. Podniesienie poziomu aktywności społecznej poprzez zaangażowanie rodziców w życie szkoły.
5. Aktywizacja środowiska młodzieżowego.
6. Budowanie poczucia przynależności do miejsca zamieszkania.

Działania:

- Organizowanie otwartych debat: władza - społeczność lokalna na temat problemów społecznych i podejmowanych kroków celem ich rozwiązania.
- Opracowanie i wdrożenie systemu weryfikacji obietnic przedwyborczych.

- Motywowanie społeczności lokalnej do działania społecznego poprzez organizowanie spotkań, warsztatów, zakładanie kół i stowarzyszeń lokalnych.
- Stworzenie pisemnego zobowiązania nowo wybranych władz do prezentowania w formie raportów efektów prowadzonej działalności.
- Pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym poprzez organizowanie usług opiekuńczych.
- Organizacja i prowadzenie zajęć edukacyjnych (np. komputer, Internet, pierwsza pomoc, porady prawne).
- Przygotowanie i realizacja specjalistycznych szkoleń dla lokalnych liderów społecznych.
- Organizowanie imprez integracyjno-kulturalnych o charakterze sołeckim, gminnym i regionalnym.
- Uaktywnienie i wyposażenie świetlic wiejskich.
- Organizacja wizyt studyjnych oraz szkoleń wyjazdowych.
- Organizacja i przeprowadzenie szkoleń oraz wyjazdów dla zespołu zadaniowego i komisji konkursowej.
- Utworzenie Punktu Informacji Obywatelskiej (np. notariusz, radca prawny).
- Tworzenie Klubów Seniora (spotkania, wyjazdy, organizacja zajęć tematycznych oraz edukacyjnych z dojazdem).

Cel strategiczny 3: Stworzenie oferty skierowanej do dzieci młodzieży oraz pozostałej społeczności lokalnej.

Najistotniejsze problemy: niewystarczająca organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ograniczone środki finansowe uniemożliwiające zatrudnianie specjalistów oraz odpowiednie wyposażenie placówek kulturalno- sportowych, 46% ankietowanych ocenia życie kulturalne oraz możliwość atrakcyjnego spędzenia czasu wolnego na poziomie średnim. Źle powyższa kategoria została oceniona przez 28% ogółu badanych.

Cele operacyjne:

1. Pozyskiwanie środków na działalność kulturalno- sportową.
2. Wspieranie inicjatyw i aktywności młodzieży i innych grup wiekowych.
3. Zapewnienie warunków do funkcjonowania i rozwoju kół zainteresowań, klubów, sekcji.

Działania:

- Organizowanie zajęć pozalekcyjnych, sportowych, rekreacyjnych, twórczych, tanecznych, kół zainteresowań (np. teatralne, dyskusyjne), warsztatów (m. in. gobelin, rzeźba wspierających tradycje konkretnego regionu), imprez podsumowujących.

- Organizacja i prowadzenie zajęć sportowo- rekreacyjnych, zapewnienie dowozu na spotkania
- Prowadzenie edukacji o charakterze wyrównywania szans rozwojowych.
- Organizowanie i prowadzenie wyjazdów i wycieczek.
- Organizowanie spotkań okazjonalnych.
- Organizowanie czasu wolnego w okresie wakacji (kolonie wycieczki).
- Zajęcia integracyjne (dzieci zdrowe i niepełnosprawne).
- Organizacja wyjazdów rodzinnych oraz spotkań w zakresie kultury, tradycji.
- Doposażenie klubów w sprzęt internetowy (łącze internetowe).

Cel strategiczny 4. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców gminy w ważnych sferach życia społecznego.

Najistotniejsze problemy: niewystarczające wyposażenie pracowni dydaktycznych, niedostateczna oferta zajęć kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych, 61% respondentów badania ankietowego potwierdza, iż w ich otoczeniu są osoby, którym należy pomóc ze względu na trudną sytuację.

Cele operacyjne:

1. Poprawa jakości opieki zdrowotnej i stanu zdrowia mieszkańców.
2. Aktywizacja społeczna mieszkańców, poprawa więzi i relacji społecznych, wsparcie inicjatyw obywatelskich.
3. Rozwój oferty kulturalnej i form spędzania wolnego czasu.
4. Rozwój i wsparcie lokalnego sportu, turystyki i rekreacji.
5. Poprawa bezpieczeństwa publicznego mieszkańców gminy.

Działania w sferze edukacji i oświaty:

- Organizacja i prowadzenie zajęć pozalekcyjnych.
- Realizacja szkoleń z zakresu skutecznych metod pozyskiwania funduszy.
- Tworzenie bezpiecznych i rozwojowych placów zabaw, wyposażenie ich w urządzenia rekreacyjno- wypoczynkowe.
- Wsparcie (zwłaszcza finansowe) osób szczególnie uzdolnionych poprzez fundowanie stypendiów.

Działania w sferze ochrony zdrowia:

- Zakup karetki do transportu osób niepełnosprawnych.
- Udzielanie wsparcia finansowego i intelektualnego rodzinom osób niepełnosprawnych.
- Zorganizowanie systemu pomocy i doradztwa specjalistycznego (np. pedagog, psycholog).
- Konsultacje, porady, spotkania grupowe i warsztatowe (dla rodzin z problemami).

- Lansowanie zdrowego trybu życia, promocja zdrowia (np. Poprzez sport, organizowanie miejsc zajęć klubów, świetlic).
- Organizacja i prowadzenie opieki środowiskowej.
- Zapewnienie opieki stomatologicznej mieszkańcom gminy.
- Podniesienie poziomu usług medycznych poprzez zmianę lekarza rodzinnego.
- Lepszy dostęp do korzystania z usług rehabilitacyjnych (dla osób niepełnosprawnych).
- Pozyskiwanie środków finansowych na programy profilaktyczne związane z ochroną zdrowia.

Działania w sferze sportu i rekreacji:

- Tworzenie „ścieżek zdrowia”, ulepszanie już istniejących.
- Poprawa stanu dróg gminnych.
- Tworzenie tras rowerowych spełniających warunki bezpieczeństwa.
- Rozszerzenie atrakcyjności agroturystyki (np. cukiernia).

Działania w sferze rozwoju kultury:

- Promowanie spotkań lokalnych twórców kultury.
- Tworzenie wystaw malarstwa oraz rękodzieła.
- Pozyskiwanie funduszy na odnowę obiektów zabytkowych na terenie gminy.

Działania w sferze aktywności społecznej i organizacji pozarządowych oraz integracji mieszkańców i poprawy relacji:

- Promowanie wolontariatu w szkołach wśród starszej młodzieży.
- Stworzenie usług opiekuńczych dla osób starszych (szkolenia dla opiekunek).
- Stworzenie pakietu usług dla osób niepełnosprawnych (opieka w domu, terapia, rehabilitacja).

Działania w sferze bezpieczeństwa publicznego:

- Poprawa dróg gminnych i wojewódzkich, budowa utwardzonych poboczy, chodników, tras rowerowych.
- Doposażenie straży pożarnej, zakup samochodu.

Działania w sferze integracji społecznej:

- Pomoc w utrzymaniu kontaktów z rodziną, środowiskiem poprzez wspólne organizowanie tradycyjnych uroczystości (festyny, biesiady).
- Organizacja i prowadzenie spotkań z przedstawicielami służby zdrowia – pogadanki w zakresie zdrowego i higienicznego trybu życia.
- Aktywizacja osób młodych do działania – utworzenie Gminnej Rady Młodzieżowej.

10. Zarządzanie realizacją strategii w Gminie Komańcza.

Do podmiotów zarządzających realizacją powyższej Strategią należą:

- Rada Gminy i Wójt Gminy Komańcza
- Koordinator Strategii – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
- Zespół Koordynujący
- Koordynatorzy celów strategicznych
- Zespoły Zadaniowe

Podmioty te realizują następujące zadania:

Rada Gminy pełni nadzór nad realizacją strategii, uwzględnia przy tworzeniu budżetu roczne plany realizacji strategii, uchwała zmiany zapisów strategii

Wójt Gminy podejmuje bieżące decyzje realizacyjne, przygotowuje materiały informacyjne i decyzyjne dla Rady

Koordinator Strategii odpowiada za:

- organizowanie prac Zespołu Koordynującego
- określenie wskaźników realizacji do poszczególnych celów szczegółowych
- gromadzenie danych związanych z realizacją strategii oraz informacji określających postępy w jej realizacji
- prowadzenie bazy danych i wymiany informacji o programach realizujących cele Strategii
- monitorowanie stanu realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
- ewaluację stanu realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
- opracowywanie całościowego okresowego raportu o stanie realizacji Strategii
- upowszechnianie informacji o stanie realizacji Strategii

Zespół Koordynujący:

- kontynuuje prace grupy przygotowującej strategię w uspołecznionym procesie
- opiniuje i przyjmuje roczne plany realizacji strategii
- przyjmuje i opiniuje raporty Koordynatora celów z realizacji strategii w danym okresie sprawozdawczym

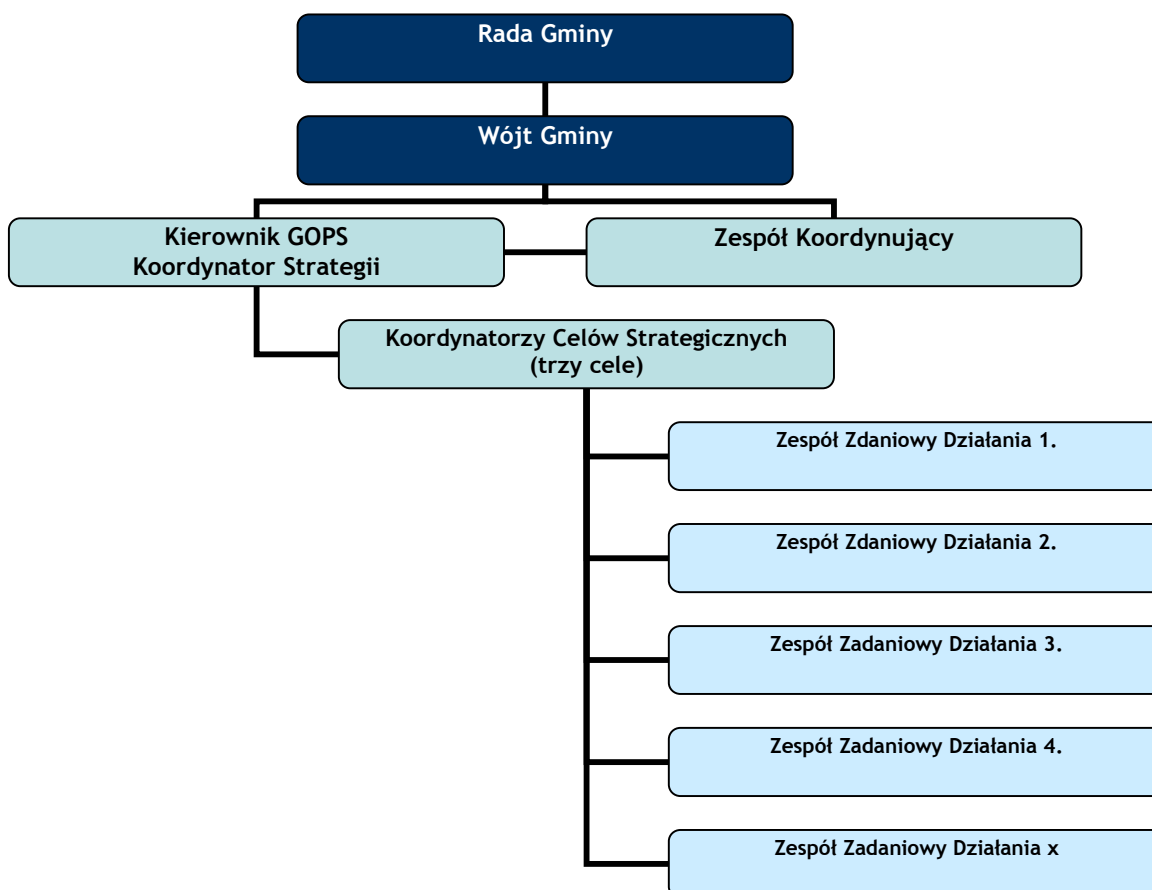
Koordynatorzy celów strategicznych i Zespoły Zadaniowe:

- opracowują i wdrażają programy i projekty zebrane w roczny plan realizacji strategii
- zbierają i analizują informacje o podejmowanych działaniach i zadaniach oraz realizowanych programach i projektach, które wpisują się w osiągnięcie określonego celu
- uzyskują informacje zwrotne od Beneficjentów Ostatecznych poszczególnych działań
- sporządzają okresowe sprawozdania cząstkowe z realizacji poszczególnych działań

zgodnie z ustalonymi terminami ich sporządzania, które przekazują Koordynatorowi strategii

Zależności poszczególnych podmiotów zarządzających Strategią w Gminie Komańcza przedstawia poniższy schemat.

Rysunek 2. Schemat zależności w procesie zarządzania Strategią w Gminie Komańcza.

Procedura wyboru podmiotów zarządzających.

W związku z tym, że zadania realizowane w ramach Strategii powinny angażować pracowników różnych wydziałów i jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy m.in. GOPS, ZEAS, samorządowych placówek oświatowych oraz podmiotów i instytucji spoza samorządu lokalnego np. organizacji pozarządowych niezbędne jest powołanie Zespołu Koordynującego. W skład Zespołu Koordynującego wejdą członkowie Zespołu Roboczego, jako grupa pracująca nad dokumentem. Skład ten powinien zostać uzupełniony o przedstawicieli następujących sfer życia publicznego: oświaty, kultury, sportu, ochrony zdrowia, zatrudnienia i rynku pracy, bezpieczeństwa publicznego oraz organizacji

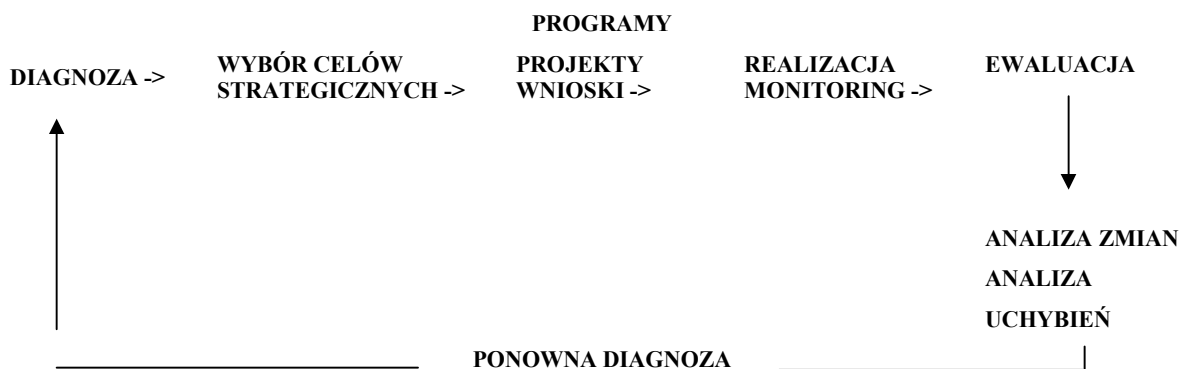

pozarządowych. Określenie składu, uprawnień i odpowiedzialności członków Zespołu Koordynującego nastąpi w drodze Zarządzenia Wójta Gminy Komańcza. Zespół Koordynujący wybierze ze swego grona Koordynatorów celów strategicznych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Kluczem doboru tych osób są ich kompetencje w zakresie szczegółowych zadań wynikających z realizacji założonych celów Strategii.

Schemat organizacji zarządzania realizacją strategii.

Punktem wyjścia do opracowania strategii była wszechstronna diagnoza problemów społecznych, na podstawie której opracowane zostały cele strategiczne i zadania do wykonania. Realizacja zadań będzie podlegać stałej ocenie, której celem jest wychwycenie zachodzących zmian oraz uchybień w realizacji. Te elementy będą wykorzystane do wprowadzenia korekt w diagnostyce celów oraz diagnozie. Przedstawia to poniższy schemat.

Rysunek 3. Schemat organizacji zarządzania Strategią.

Sposób i procedura raportowania.

Częstotliwość składania raportów jest uzależniona od złożoności działania / projektu, zadania i będzie ustalana indywidualnie zależnie od liczby partnerów zaangażowanych w realizację działania, jego rodzaju oraz okresu realizacji trwania przedsięwzięcia.

Raporty sporządzane będą na różnych poziomach w częstotliwości:

- raz na miesiąc
- raz na kwartał
- raz na pół roku
- raz na rok.

Częstotliwość sporządzania i zbierania raportów z poszczególnych działań będzie ustalana przez Koordynatora Strategii w porozumieniu z Koordynatorami celów. Sporządzane przez Zespoły

Zadaniowe sprawozdania cząstkowe mają na celu przekazanie szczegółowej informacji o stanie realizacji konkretnych działań. Zadaniem Koordynatora będzie analiza sprawozdań cząstkowych i opracowanie okresowego raportu ogólnego dla Zespołu Koordynującego, Wójta i Rady Gminy Komańcza.

W pierwszym okresie wdrażania strategii (lata 2009-2010) sprawozdania z realizacji konkretnych działań od Zespołów Zadaniowych powinny być przygotowywane raz na kwartał. Raporty ogólne Koordynatora o stanie realizacji strategii z częstotliwością raz na pół roku. W związku z tym ustala się następujące terminy przekazywania raportów sporządzonych przez Koordynatora dla Zespołu Koordynującego, Wójta i Rady Gminy:

- w terminie do 15 lipca za pierwsze półrocze (za okres styczeń – czerwiec)
- w terminie do 15 stycznia za drugie półrocze (za okres lipiec – grudzień).

Modyfikacje i ewentualne aktualizacje dokumentu powinny być dokonywane na podstawie monitoringu i ewaluacji. Monitoring jest rozumiany jako proces systematycznego zbierania informacji, służący ocenie postępów w osiągnięciu zakładanych rezultatów. Przyjmuje się, że dobrze prowadzony monitoring zapewnia aktywny udział beneficjentów monitorowanych działań. Celem monitoringu jest:

- uzyskanie informacji niezbędnych do oceny postępów w realizacji strategii
- usprawnienie systemu zarządzania i podejmowania decyzji o koniecznych zmianach
- doskonalenie sposobu diagnozowania lokalnych potrzeb oraz projektowania i świadczenia wybranych usług społecznych
- zapewnienie lokalnym społecznościom, w tym odbiorcom oferowanych usług, wpływu na sposób realizacji programu

Monitoringiem objęte zostaną różne obszary i poziomy realizacji strategii np.:

- monitoring kontekstu (aktualnego obrazu potrzeb społecznych na tle ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie/regionie) – analizy takie powinny prowadzić jednostki organizacyjne Urzędu Gminy (np. GOPS, ZEAS, szkoły), ale potrzebne dane można pozyskiwać także z instytucji szczebla powiatowego (PUP, PCPR), czy wojewódzkiego (np. ROPS, PUW, WUP, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Urząd Statystyczny)
- monitoring finansowy, dotyczący bieżącej analizy wydatków przeznaczanych na zadania objęte strategią, w tym ze środków własnych oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych, otrzymanych dotacji na projekty ze sfery integracji społecznej. Praktycznym etapem wdrożenia monitoringu finansowego będzie wykorzystanie i rozliczenie dotacji z Programu Integracji Społecznej

- monitoring produktów (wyników działań), rezultatów (korzyści/zmian, których doświadczyli beneficjenci ostateczni, grupy docelowe), realizowany na podstawie badań socjologicznych: technik ilościowych – badań ankietowych oraz jakościowych np. zogniskowanych wywiadów grupowych FGI, pogłębionych wywiadów indywidualnych IDI,
- monitoring wykonania - czy wykonano to, co zaplanowano; w zaplanowanym czasie przy wykorzystaniu zaplanowanych zasobów

Metody gromadzenia danych będą obejmować m.in. analizę dokumentów, wizyty terenowe, badanie użytkowników/beneficjentów, panele ekspertów, wywiady z kluczowymi reprezentantami instytucji i organizacji integracji społecznej, metody uczestniczące: spotkania warsztatowe, dyskusje grupowe, grupy fokusowe itp., dokumentowanie i przetwarzanie danych w systemie informatycznym.

Za wymierne wskaźniki efektywności realizacji strategii można uznać między innymi:

- ilość zlikwidowanych barier architektonicznych
- ilość oddanych do użytku mieszkań socjalnych
- ilości wyremontowanych, zmodernizowanych obiektów i infrastruktury komunalnej, służących instytucjom, organizacjom, działających w sferze integracji społecznej
- ilość kursów, szkoleń, staży itp. służących aktywizacji bezrobotnych
- ilość stworzonych miejsc pracy, w tym także dla osób niepełnosprawnych
- liczbę dzieci objętych edukacją elementarną w stosunku do ogółu dzieci w gminie
- liczbę dzieci i młodzieży, którym udzielono specjalistycznej pomocy w zakresie diagnozowania i eliminowania deficytów rozwojowych
- ilość zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych i liczba dzieci korzystających z tej oferty,
- liczbę rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, którym udzielono specjalistycznej pomocy w tym zakresie
- liczbę osób, objętych różnymi formami profilaktyki uzależnień
- liczbę osób uzależnionych, którym udzielono wsparcia i pomocy terapeutycznej
- liczbę atrakcji (zajęć, imprez itp.) organizowanych, głównie dla dzieci i młodzieży, mających na celu rozwój zainteresowań oraz promocję zdrowego stylu życia

Ewaluacja strategii ma charakter okresowy oraz końcowy. Ewaluacja okresowa polega na ocenie, czy realizowane działania są zgodne z zaplanowanymi czy prowadzą do oczekiwanych rezultatów i czy nie są konieczne jakieś zmiany. Zakładamy, że będzie prowadzona minimum raz do roku, a w pierwszym okresie wdrażania strategii (2009-2010) częściej – raz na pół roku. Jej wyniki posłużą przede wszystkim do ewentualnej korekcji, modyfikacji realizowanych działań. Celem głównym ewaluacji końcowej jest określenie wartości strategii w odniesieniu do wybranych kryteriów. Jako

kryteria oceny przyjmuje się następujące kryteria: skuteczności, efektywności, odpowiedniości, użyteczności oraz kryterium zapewniania partycypacji społecznej.

Zakładamy, że podmiotami skutecznego zarządzania strategią będą przede wszystkim:

- Wójt i Rada Gminy Komańcza
- Koordynator Strategii – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
- Zespół Zarządzający
- Koordynatorzy realizacji celów i Zespoły Zadaniowe.

Wdrażanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Komańcza powinno rozpocząć się od spotkania Koordynatora Realizacji Strategii z członkami poszczególnych Zespołów Zadaniowych oraz Koordynatorami celów operacyjnych, na którym zostaną wybrane najważniejsze działania do realizacji w 2009 roku. Spotkanie takie powinno odbyć się nie później niż miesiąc od przyjęcia strategii uchwałą Rady Gminy. Kryteria priorytetyzacji działań powinny być jasno i precyzyjnie określone przez uczestników spotkania.

Wybór zadań do realizacji w określonym okresie zostanie przeprowadzony na podstawie rangowania (przypisania określonych wartości liczbowych) w kontekście powyższych kryteriów i będzie odzwierciedlał bieżącą wiedzę oceniających na temat pilności, ważności, szans powodzenia danego zadania, jego efektów itp. taki proces planistyczny umożliwi realizację programów/projektów/planów operacyjnych. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii. Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi w niniejszym dokumencie kierunkami działań.

Istotnym elementem wdrażania Strategii jest również promocja, która będzie prowadzona poprzez informacje na sesjach Rady Gminy, spotkaniach w sołectwach oraz informacje na gminnej stronie internetowej. Ostateczna wersja Strategii jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, który na najbliższych siedem lat określi płaszczyznę współpracy i aktywności na rzecz rozwiązywania ważnych lokalnych problemów społecznych oraz rozwoju społecznego gminy Komańcza. Proces jej wdrożenia dotyczy trzech poziomów:

- organizacyjnego – zarządzanie strategią,
- merytorycznego – ocena i przegląd zapisów strategii,
- społecznego – promocja i pozyskiwanie partnerów.

11. Procedury aktualizacji strategii.

Strategia jest dokumentem ponad kadencyjnym, określającym cele i działania na kilka lat. Dlatego będzie wymagała okresowej aktualizacji oraz ciągłego podnoszenia jakości. Ze względu na swój długookresowy charakter planowanie strategiczne jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych, społecznych i ich uwzględniania w dokumencie oraz przesuwania horyzontu planowania na kolejne lata.

Przewiduje się dwie procedury aktualizacji dokumentu:

- standardową - strategia będzie minimum raz na rok poddawana przeglądowi oraz aktualizacji w oparciu o raport Koordynatora Strategii i opinie Zespołu Koordynującego. Koordynator będzie przygotowywał odpowiednie dokumenty dotyczące zakresu i treści tych zmian. Po ich akceptacji przez Zespół Koordynujący i Wójta przedłożone zostaną one do akceptacji przez Radę Gminy i przyjęte Uchwałą.
- pilną – w uzasadnionych przypadkach (dynamicznych zmian społecznych, potrzeby szybkiej reakcji na zachodzące procesy itp.) możliwe będzie wprowadzenie zmian na wniosek Koordynatora Strategii lub Zespołu Koordynującego szybką ścieżką decyzyjną na podstawie Zarządzenia Wójta.

Zarówno procedura standardowa, jak i pilna przewidują możliwość wnioskowania o zmianę lub aktualizację zapisów w Strategii ze strony ważnych podmiotów życia społecznego np. organizacji pozarządowych. Wówczas także propozycje te opiniuje Zespół Koordynujący oraz Zarząd i Rada Gminy Komańcza.

12. Harmonogram realizacji.

Cel strategiczny 1: Obniżenie i przeciwdziałanie bezrobociu w Gminie Komańcza.

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKLADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1.	Prowadzenie działań edukacyjnych z zakresu przedsiębiorczości oraz programów aktywizacji zawodowej, wsparcie dla tworzenia firm.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
2.	Uruchomienie punktu informacyjnego działającego w sferze MŚP (poradnictwo prawne, księgowo, szkolenia, promocja, pomoc w zakresie pozyskiwania funduszy).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
3.	Stworzenie bazy danych o zasobach i potrzebach inwestycyjnych gminy.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
4.	Prowadzenie działań z zakresu aktywizacji zawodowej.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
5.	Realizacja działań zmierzających do powstania punktu poradnictwa zawodowego.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe

Cel strategiczny 2: Integracja społeczności lokalnej oraz samorządu lokalnego wokół rozwiązywania problemów społecznych, poprawy warunków życia i stosunków dobrosąsiedzkich.

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKLADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1.	Organizowanie otwartych debat: władza - społeczność lokalna na temat problemów społecznych i podejmowanych kroków celem ich rozwiązania.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
2.	Opracowanie i wdrożenie systemu weryfikacji obietnic przedwyborczych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
3.	Motywowanie społeczności lokalnej do działania społecznego poprzez organizowanie spotkań, warsztatów, zakładanie kół i stowarzyszeń lokalnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
4.	Stworzenie pisemnego zobowiązania nowo wybranych władz do prezentowania w formie raportów efektów prowadzonej działalności.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
5.	Pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym poprzez organizowanie usług opiekuńczych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS

6.	Organizacja i prowadzenie zajęć edukacyjnych (np. komputer, Internet, pierwsza pomoc, porady prawne).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
7.	Przygotowanie i realizacja specjalistycznych szkoleń dla lokalnych liderów społecznych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
8.	Organizowanie imprez integracyjno-kulturalnych o charakterze sołeckim, gminnym i regionalnym.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Organizacje pozarządowe
9.	Uaktywnienie i wyposażenie świetlic wiejskich.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Urząd Gminy
10.	Organizacja wizyt studyjnych oraz szkoleń wyjazdowych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
11.	Organizacja i przeprowadzenie szkoleń oraz wyjazdów dla zespołu zadaniowego i komisji konkursowej.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
12.	Utworzenie Punktu Informacji Obywatelskiej (np. notariusz, radca prawny).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
13.	Tworzenie Klubów Seniora (spotkania, wyjazdy, organizacja zajęć tematycznych oraz edukacyjnych z dojazdem).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Urząd Gminy Organizacje pozarządowe

Cel strategiczny 3: Stworzenie oferty skierowanej do dzieci, młodzieży oraz pozostałej społeczności lokalnej.

Działania:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKLADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1.	Organizowanie zajęć pozalekcyjnych, sportowych, rekreacyjnych, twórczych, tanecznych, kół zainteresowań (np. teatralne, dyskusyjne), warsztatów (m. in. gobelin, rzeźba wspierających tradycje konkretnego regionu), imprez podsumowujących.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
2.	Organizacja i prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych, zapewnienie dowozu na spotkania	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Urząd Gminy
3.	Prowadzenie edukacji o charakterze wyrównywania szans rozwojowych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe

4.	Organizowanie i prowadzenie wyjazdów i wycieczek.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
5.	Organizowanie spotkań okazjonalnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
6.	Organizowanie czasu wolnego w okresie wakacji (kolonie wycieczki).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
7.	Zajęcia integracyjne (dzieci zdrowe i niepełnosprawne).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
8.	Organizacja wyjazdów rodzinnych oraz spotkań w zakresie kultury, tradycji.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
9.	Doposażenie klubów w sprzęt internetowy (łącze internetowe)	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe

Cel strategiczny 4. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców gminy w ważnych sferach życia społecznego.

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKLADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1.	Organizacja i prowadzenie zajęć pozalekcyjnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe
2.	Realizacja szkoleń z zakresu skutecznych metod pozyskiwania funduszy.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Organizacje pozarządowe Urząd Gminy
3.	Tworzenie bezpiecznych i rozwojowych placów zabaw, wyposażenie ich w urządzenia rekreacyjno-wypoczynkowe.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Organizacje pozarządowe Urząd Gminy
4.	Wsparcie (zwłaszcza finansowe) osób szczególnie uzdolnionych poprzez fundowanie stypendiów.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Organizacje pozarządowe Urząd Gminy
5.	Zakup karetki do transportu osób niepełnosprawnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ
6.	Udzielanie wsparcia finansowego i intelektualnego rodzinom osób niepełnosprawnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Organizacje pozarządowe
7.	Zorganizowanie systemu pomocy i doradztwa specjalistycznego (np. pedagog, psycholog)	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Organizacje pozarządowe
8.	Konsultacje, porady, spotkania grupowe i warsztatowe (dla rodzin z problemami)	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy GOPS

9.	Lansowanie zdrowego trybu życia, promocja zdrowia (np. poprzez sport, organizowanie miejsc zajęć klubów, świetlic).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ SZkoły
10.	Organizacja i prowadzenie opieki środowiskowej.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
11.	Zapewnienie opieki stomatologicznej mieszkańcom Gminy	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ
12.	Podniesienie poziomu usług medycznych poprzez zmianę lekarza rodzinnego.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ
13.	Lepszy dostęp do korzystania z usług rehabilitacyjnych (dla osób niepełnosprawnych).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ
14.	Pozyskiwanie środków finansowych na programy profilaktyczne związane z ochroną zdrowia.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ Organizacje pozarządowe
15.	Tworzenie „ścieżek zdrowia”, ulepszenie już istniejących.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy
16.	Poprawa stanu dróg gminnych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy
17.	Tworzenie tras rowerowych spełniających warunki bezpieczeństwa.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy
18.	Rozszerzenie atrakcyjności agroturystyki (np. cukiernia).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
19.	Promowanie spotkań lokalnych twórców kultury.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Organizacje pozarządowe
20.	Tworzenie wystaw malarstwa oraz rękodzieła.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Organizacje pozarządowe
21.	Pozyskiwanie funduszy na odnowę obiektów zabytkowych na terenie gminy.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Organizacje pozarządowe Urząd Gminy
22.	Promowanie wolontariatu w szkołach wśród starszej młodzieży.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły
23.	Stworzenie usług opiekuńczych dla osób starszych (szkolenia dla opiekunek).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NZOZ
24.	Stworzenie pakietu usług dla osób niepełnosprawnych (opieka w domu, terapia, rehabilitacja).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NZOZ
25.	Poprawa dróg gminnych i wojewódzkich, budowa utwardzonych poboczy, chodników, tras rowerowych.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy
26.	Doposażenie straży pożarnej, zakup samochodu.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	OSP
27.	Pomoc w utrzymaniu kontaktów z rodziną, środowiskiem poprzez wspólne organizowanie tradycyjnych uroczystości (festyny, biesiady).	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOK Organizacje pozarządowe
28.	Organizacja i prowadzenie spotkań z przedstawicielami służby zdrowia – pogadanki w zakresie zdrowego i higienicznego trybu życia.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	NZOZ

29.	Aktywizacja osób młodych do działania – utworzenie Gminnej Rady Młodzieżowej.	2009 – 2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły GOK Urząd Gminy
-----	--	-------------	---	------------------------------

13. Proponowane źródła finansowania.

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz.1001),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz.1231 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198).

Oprócz w/w aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Rozważając możliwość finansowania planowanych do realizacji działań należy wziąć pod uwagę szczegółowe zapisy bieżącego okresu programowania tj.:

I. Podział środków UE na programy operacyjne w latach 2007-2013

Program operacyjny	alokacja (mln EUR)
Regionalne Programy Operacyjne (16)	16 555,6
1. PO Infrastruktura i Środowisko	27 913,7
2. PO Kapitał Ludzki	9 707,2
3. PO Innowacyjna Gospodarka	8 254,9
4. PO Rozwój Polski Wschodniej	2 273,8
5. PO Europejskiej Współpracy Terytorialnej	731,1
6. PO Pomoc Techniczna	516,7

II. Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Priorytet I. Zatrudnienie i integracja społeczna

1.1 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI RYNKU PRACY

1.2 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

1.3 OGÓLNOPOLSKIE PROGRAMY INTEGRACJI I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Poddziałanie 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.3 OHP - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.4 Centralny Zarząd Służby Więziennej - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.5 Ministerstwo Sprawiedliwości - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.6 PFRON - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.7 Projekty skierowane do pracowników migrujących - projekty systemowe

Priorytet II. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa zdrowia osób pracujących

Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach

- Ponadregionalne (w co najmniej 2 województwach) zamknięte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców (lub grup przedsiębiorców) przygotowane w oparciu o indywidualne strategie rozwoju firm

- Ogólnopolskie (w co najmniej 5 województwach) otwarte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw

- Studia podyplomowe dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw

Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty

3.1. MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE

▪ Poddziałanie 3.1.1 Tworzenie warunków i narzędzi do monitorowania, ewaluacji i badań systemu oświaty - projekty systemowe

▪ Poddziałanie 3.1.2 Modernizacja systemu nadzoru pedagogicznego – projekty systemowe

3.2 ROZWÓJ SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH

3.3 POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

▪ Poddziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty systemowe

▪ Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty konkursowe

- Poddziałanie 3.3.3 Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe

3.4 OTWARTOŚĆ SYSTEMU EDUKACJI W KONTEKŚCIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

- Poddziałanie 3.4.1 Opracowanie i wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji – projekty systemowe
- Poddziałanie 3.4.2 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty systemowe
- Poddziałanie 3.4.3 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe

Priorytet IV. Szkolnictwo wyższe i nauka

4.1 WZMOCNIENIE I ROZWÓJ POTENCJAŁU DYDAKTYCZNEGO UCZELNI ORAZ ZWIEKSZENIE LICZBY ABSOLWNTÓW KIERUNKÓW O KLUCZOWYM ZNACZENIU DLA GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

- Poddziałanie 4.1.1 Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni - projekty konkursowe
- Poddziałanie 4.1.2 Zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy – projekty systemowe
- Poddziałanie 4.1.3 Wzmocnienie systemowych narzędzi zarządzania szkolnictwem wyższym – projekty systemowe

4.2. ROZWÓJ KWALIFIKACJI KADR SYSTEMU B+R I WZROST ŚWIADOMOŚCI ROLI NAUKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM

Priorytet V. Dobre rządzenie

5.1 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ – projekty systemowe

5.2 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ

Poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej - projekty konkursowe

Poddziałanie 5.2.2 Systemowe wsparcie funkcjonowania administracji samorządowej – projekty systemowe

Poddziałanie 5.2.3 Podnoszenie kompetencji kadr służb publicznych – projekty konkursowe

5.3 WSPARCIE NA RZECZ REALIZACJI STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

5.4 ROZWÓJ POTENCJAŁU TRZECIEGO SEKTORA

- Poddziałanie 5.4.1 Wsparcie systemowe dla trzeciego sektora – projekty systemowe
- Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego – projekty konkursowe

5.5 ROZWÓJ DIALOGU SPOŁECZNEGO

- Poddziałanie 5.5.1 Wsparcie systemowe dla dialogu społecznego – projekty systemowe
- Poddziałanie 5.5.2 Wzmocnienie uczestników dialogu społecznego – projekty konkursowe

Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich

6.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W REGIONIE

- Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy - projekty konkursowe
- Poddziałanie 6.1.2 Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie - projekty konkursowe wyłącznie dla powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy
- Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych - projekty systemowe

6.2 WSPARCIE ORAZ PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SAMOZATRUDNIENIA

6.3 INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ PODNOSZENIA POZIOMU

Priorytet VII. Promocja integracji społecznej

7.1 ROZWÓJ I UPOWSZECHNIENIE AKTYWNEJ INTEGRACJI

- Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe
- Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe
- Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej – projekty systemowe

7.2 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU I WZMOCNIENIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

- Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty konkursowe
- Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe

Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

7.3. INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ AKTYWNEJ INTEGRACJI

Priorytet VIII. Regionalne kadry gospodarki

8.1 ROZWÓJ PRACOWNIKÓW I PRZEDSIĘBIORSTW W REGIONIE

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.3 Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności – projekty konkursowe realizowane przez partnerów społecznych

Poddziałanie 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej – projekty systemowe

8.2 TRANSFER WIEDZY

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji – projekty systemowe

Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach

9.1 WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH I ZAPEWNIENIE WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH ŚWIADCZONYCH W SYSTEMIE OŚWIATY

- Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej - projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych – projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych – projekty systemowe

9.2 PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI I JAKOŚCI SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

9.3 UPOWSZECHNIENIE FORMALNEGO KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO

9.4 WYSOKO WYKWALIFIKOWANE KADRY SYSTEMU OŚWIATY

9.5 ODDOLNE INICJATYWY EDUKACYJNE NA OBSZARACH WIEJSKICH

OŚWIATA:

Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej

Typy projektów:

- tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego (w tym również realizacja alternatywnych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich)
- wsparcie istniejących przedszkoli przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym np. dłuższe godziny pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu
- opracowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną

Grupy docelowe:

- dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- rodzice dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- istniejące przedszkola

Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych

Typy projektów:

Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia, w szczególności obejmujące:

- dodatkowe zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia
- doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym)
- programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (przedwcześnie opuszczający system szkolnictwa) umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki
- dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo – matematycznych rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno - zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery)
- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania

II. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013:

Infrastruktura pomocy społecznej

Celem działania jest budowa i modernizacja bazy placówek pomocy społecznej, wsparcie tworzenia przedszkoli oraz innych form opieki i wychowania przedszkolnego, dostosowanie ich ilości oraz jakości świadczonych usług do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej oraz wsparcie tworzenia i odnawiania istniejącej bazy tzw. „budownictwa socjalnego” przez gminy.

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- publiczne oraz niepubliczne podmioty prowadzące działalność z zakresu pomocy społecznej, w szczególności organizacje pozarządowe.

Infrastruktura ochrony zdrowia

Celem działania jest poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego ludności poprzez zwiększenie dostępności podstawowej opieki zdrowotnej, zwłaszcza na terenach wiejskich, zapewnienie usług medycznych na wysokim poziomie oraz ich dostosowanie do zmieniających się potrzeb społecznych poprzez m.in.:

- modernizację i rozbudowę obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia, w celu dostosowania ich do obecnych standardów oraz warunków koniecznych do spełnienia w związku z zakupem i instalacją nowego sprzętu medycznego (stworzenie odpowiedniej bazy opieki medycznej oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów przyrodoleczniczych i lecznictwa sanatoryjnego w ośrodkach uzdrowiskowych)
- poprawę jakości wyposażenia w sprzęt i aparaturę medyczną
- podniesienie standardów systemu ratownictwa medycznego, w tym rozwój powietrznego transportu medycznego i wyposażenie służb ratownictwa medycznego w sprzęt specjalistyczny
- podniesienie standardów i poprawa dostępu do wysokospecjalistycznych usług medycznych

Infrastruktura oświatowa i szkolnictwa wyższego

Celem działania jest zwiększenie dostępności i powszechności szkolnictwa każdego szczebla na wysokim poziomie dla wszystkich mieszkańców województwa, w tym w szczególności dla dzieci i młodzieży z terenów wiejskich, poprzez:

- racjonalizację i optymalizację sieci szkolnej, budowę, rozbudowę, modernizację istniejących obiektów dydaktycznych oraz odpowiednie wyposażenie bazy edukacyjnej, w tym sportowej, adekwatnie do stawianych przed nią zadań (m.in. pracowni komputerowych, bibliotek i obiektów służących prowadzeniu działalności dydaktycznej)
- adaptację bazy edukacyjno-sportowej do kształcenia integracyjnego
- wyposażenie bazy dydaktycznej szkół każdego szczebla w nowoczesny sprzęt techniczno-dydaktyczny, a zwłaszcza szkół zawodowych i technicznych służące praktycznej nauce zawodu
- tworzenie i rozbudowa i modernizacja informatycznych centrów edukacyjnych oraz regionalnych placówek służących kształceniu ustawicznemu, w tym budowa, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń, wyposażenie ich w sprzęt techniczno-dydaktyczny oraz ich uruchamianie

- modernizację i wyposażenie w nowoczesny sprzęt techniczno-dydaktyczny oraz technologie informatyczne istniejących oraz nowotworzonych placówek służących kształceniu ustawicznemu, w tym: centrów kształcenia ustawicznego, centrów kształcenia praktycznego, placówek kształcenia i doskonalenia zawodowego, placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek publicznych i pedagogicznych.

Inwestycje w kulturę

Celem działania jest:

- wzrost znaczenia instytucji kultury jako czynnika wpływającego na dywersyfikację i zwiększenie zatrudnienia, poziom życia mieszkańców, rozwój społeczno-gospodarczy
- promocja działalności i aktywności kulturalnej
- ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym wykorzystanie obiektów zabytkowych w celu realizacji funkcji kulturalnych, związanych ze służbą zdrowia, turystyką, administracją, usługami
- zwiększenie dostępności do obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Działanie będzie realizowane poprzez m.in.:

- ochronę, rewitalizację, konserwację, renowację, rewaloryzację, zachowanie, modernizację, adaptację zabytkowych obiektów oraz miejsc pamięci narodowej o wysokiej wartości historycznej, a także placówek kultury
- ochronę dziedzictwa kulturowego ruchomego poprzez jego konserwację i digitalizację
- budowę, rozbudowę, remonty i wyposażanie obiektów kultury (m.in. muzea, biblioteki, domy kultury)
- cykliczne organizowanie kameralnych i masowych imprez kulturalnych z wykorzystaniem tychże obiektów, tak by na stałe zafunkcjonowały w świadomości mieszkańców regionu przy równoczesnym ciągłym i intensywnym promowaniu Podkarpacia z jego atrakcjami w kraju i za granicą, w tym rozwój i promocję lokalnych i regionalnych produktów turystyki kulturowej i przyrodniczej
- organizację kampanii promocyjnych oraz informacyjnych na temat obiektów i obszarów o szczególnym znaczeniu kulturowym i przyrodniczym (np. centra i punkty informacji kulturalnej)
- zachowanie, ochronę, rewitalizację oraz zabezpieczenie przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa przyrodniczego, w szczególności parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia, stowarzyszenia, publiczne oraz niepubliczne instytucje kultury i sztuki,
- organizacje pozarządowe

Infrastruktura turystyczna i sportowa

Celem działania jest:

- lepsze wykorzystanie walorów turystyczno – przyrodniczych regionu, a także poprawa ilościowa oraz jakościowa bazy turystyczno – sportowej poprzez rozwój, modernizację i wyposażanie obiektów infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej (centra informacji, bazy noclegowe i obiekty gastronomiczne, boiska, hale sportowe, otwarte tereny rekreacji i wypoczynku, stadiony sportowe, baseny, szlaki turystyczne, lotniska sportowo - rekreacyjne, ścieżki dydaktyczno-krajoznawcze, ścieżki rowerowe, wyciągi narciarskie z zapleczem wypoczynkowym i gastronomicznym, ośrodki turystyczno-uzdrowiskowe
- atrakcyjne i sprawnie działające gospodarstwa turystyczne i inna infrastruktura turystyczna, sportowa i rekreacyjna)
- aktywna promocja województwa (targi, konferencje, publikacje, reklama)

KULTURA:

Programy Wspólnotowe:

- Program Kultura 2007-2013
- 7 Program Ramowy
- Program LLP
- Młodzież w działaniu

Ważne źródła informacji:

- www.mrr.gov.pl
- www.efs.gov.pl
- www.wup-rzeszow.pl
- www.podkarpackie.pl
- www.wrota.podkarpackie.pl

Załącznik nr 1: Kserokopie list obecności na warsztatach dotyczących opracowania Strategii.

Załącznik nr 2: Wzór ankiety diagnozującej problemy i potrzeby społeczne.

Spis wykresów:

Wykres 1. Użytkowanie gruntów na terenie Gminy Komańcza.....	19
Wykres 2. Przyrost naturalny w Gminie Komańcza.....	22
Wykres 3. Ludność w Gminie Komańcza wg ekonomicznych grup wieku w %.....	23
Wykres 4. Ludność wg grup wieku i płci.....	24
Wykres 5. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarną w Gminie Komańcza.....	27
Wykres 6. Drogi w Gminie Komańcza w km.....	32
Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Komańcza wg sektorów własnościowych.....	44
Wykres 8. Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Komańcza.....	46
Wykres 9. Płeć uczestników badania.....	54
Wykres 10. Wiek uczestników badania.....	55
Wykres 11. Stan cywilny uczestników badania.....	55
Wykres 12. Wykształcenie uczestników badania.....	56
Wykres 13. Zatrudnienie uczestników badania.....	56
Wykres 14. Najistotniejsze problemy według ilości wskazań.....	57
Wykres 15. Przyczyny istotnych problemów społecznych w Gminie Komańcza.....	58
Wykres 16. Grupy mieszkańców Gminy najbardziej dotknięte problemami społecznymi.....	59
Wykres 17. Czy odczuwają problemy społeczne.....	60
Wykres 18. Czy w najbliższym otoczeniu są potrzebujący.....	60
Wykres 19. Proponowane działania w celu rozwiązywania problemów społecznych w Gminie.....	61
Wykres 20. Czego należy uczyć mieszkańców Gminy, przede wszystkim młodzież wg wskazań.....	62
Wykres 21. Co lub kto decyduje o jakości i poziomie życia mieszkańców Gminy.....	63
Wykres 22. Ocena relacji społecznych między mieszkańcami Gminy.....	64
Wykres 23. Jak rozwiązywane są ważne problemy społeczne mieszkańców Gminy.....	64
Wykres 24. Ocena pracy GOPS według płci respondentów.....	70

Spis tabel:

Tabela 1. Skład zespołu roboczego ds. aktualizacji i wdrażania Strategii	9
Tabela 2. Wykaz osób biorących udział w warsztatach dotyczących opracowania Strategii w Gminie Komańcza.	10
Tabela 3. Grupy obszarowe użytków rolnych w Gminie Komańcza.....	19
Tabela 4. Gęstość zaludnienia w Gminie Komańcza	20
Tabela 5. Ludność w Gminie Komańcza - wskaźniki modułu gminnego w 2007 roku.....	20
Tabela 6. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Komańcza według liczebności w poszczególnych grupach.	20
Tabela 7. Liczba dzieci w rodzinach według liczebności w poszczególnych grupach wiekowych.....	21
Tabela 8. Liczba rodzin według liczby dzieci.....	21
Tabela 9. Prognoza liczby ludności dla powiatu sanockiego.....	21
Tabela 10. Główne źródła utrzymania mieszkańców Gminy Komańcza.....	22
Tabela 11. Ludność w Gminie Komańcza w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci (dane w %).	23
Tabela 12. Saldo migracji wewnętrznej w Gminie Komańcza	24
Tabela 13. Migracje zagraniczne w Gminie Komańcza.	24
Tabela 14. Rodzaje gospodarstw domowych w Gminie Komańcza.	25
Tabela 15. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym.....	25
Tabela 17. Ocena własnej sytuacji materialnej przez mieszkańców Gminy Komańcza.....	26
Tabela 16. Liczba dodatków mieszkaniowych udzielonych w Gminie Komańcza w latach 2006-2008.....	26
Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe Gminy Komańcza według form własności.	26
Tabela 19. Placówki biblioteczne, wskaźniki wypożyczania.	29
Tabela 20. Drogi gminne w powiecie sanockim wg typu nawierzchni.....	32
Tabela 21. Drogi powiatowe wg typu nawierzchni.	32
Tabela 22. Budżet Gminy Komańcza na rok 2008.	34
Tabela 23 Szczegółowe zestawienie wydatków Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy w 2007 r.	35
Tabela 24 Zestawienie wydatków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Komańczy w latach 2002r. -2007r.	35
Tabela 25 Świadczenia niepieniężne udzielane rodzinom w Gminie Komańcza w latach 2002r.-2007r.	36
Tabela 26.GOPS Komańcza wg. MPIPS 03 MK 1 MK 2.	40
Tabela 27. Intensywność występowania problemów społecznych w 2007 r. z podziałem na sołectwa.	41
Tabela 28. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej z podziałem na sołectwa.	41
Tabela 29. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Komańcza zarejestrowane w rejestrze regon wg sektorów własnościowych.....	45
Tabela 30. Wskaźniki aktywności gospodarczej.	45
Tabela 31. Porównanie stopy bezrobocia w latach 2003 r. -2008 r.	46

Tabela 32. Bezrobotni w Gminie Komańcza z podziałem na płeć.	46
Tabela 33. Przestępczość w Gminie Komańcza.	49
Tabela 34. Analiza SWOT Gminy Komańcza.	72
Tabela 35. Szkoły w Gminie Komańcza.	80
Tabela 36. Współczynnik skolaryzacji w Gminie Komańcza.	80

Spis rysunków.

Rysunek 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych powiatach woj. podkarpackiego wg stanu na koniec listopada 2008 r. - województwo podkarpackie 12,6 %.....	47
Rysunek 2. Schemat zależności w procesie zarządzania Strategią w Gminie Komańcza.	88
Rysunek 3. Schemat organizacji zarządzania Strategią	89

Spis załączników.

Załącznik nr 1: Kserokopie list obecności na warsztatach dotyczących opracowania Strategii.

Załącznik nr 2: Wzór ankiety diagnozującej problemy i potrzeby społeczne.